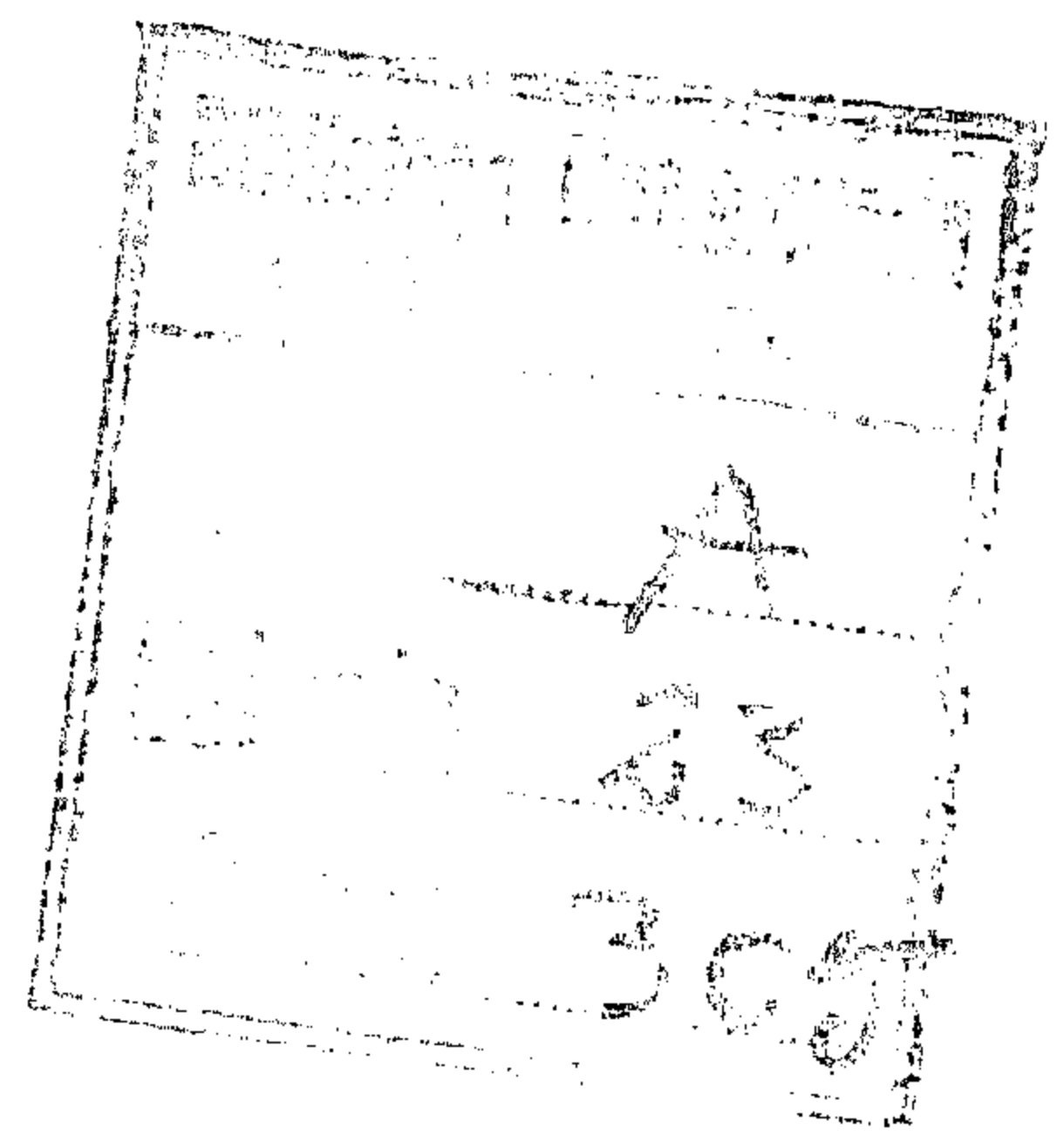
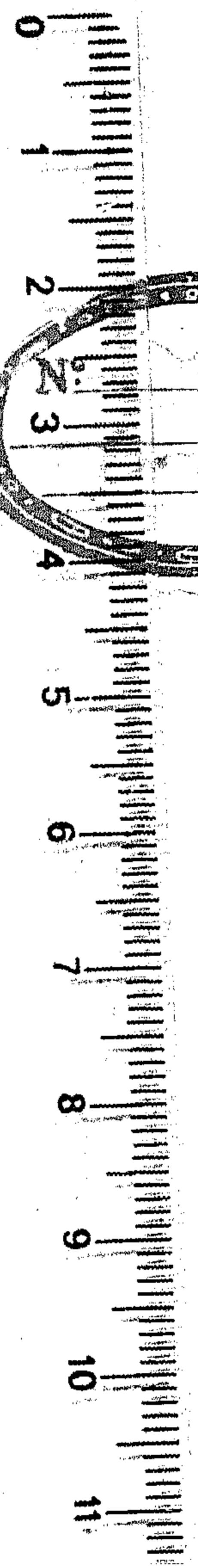
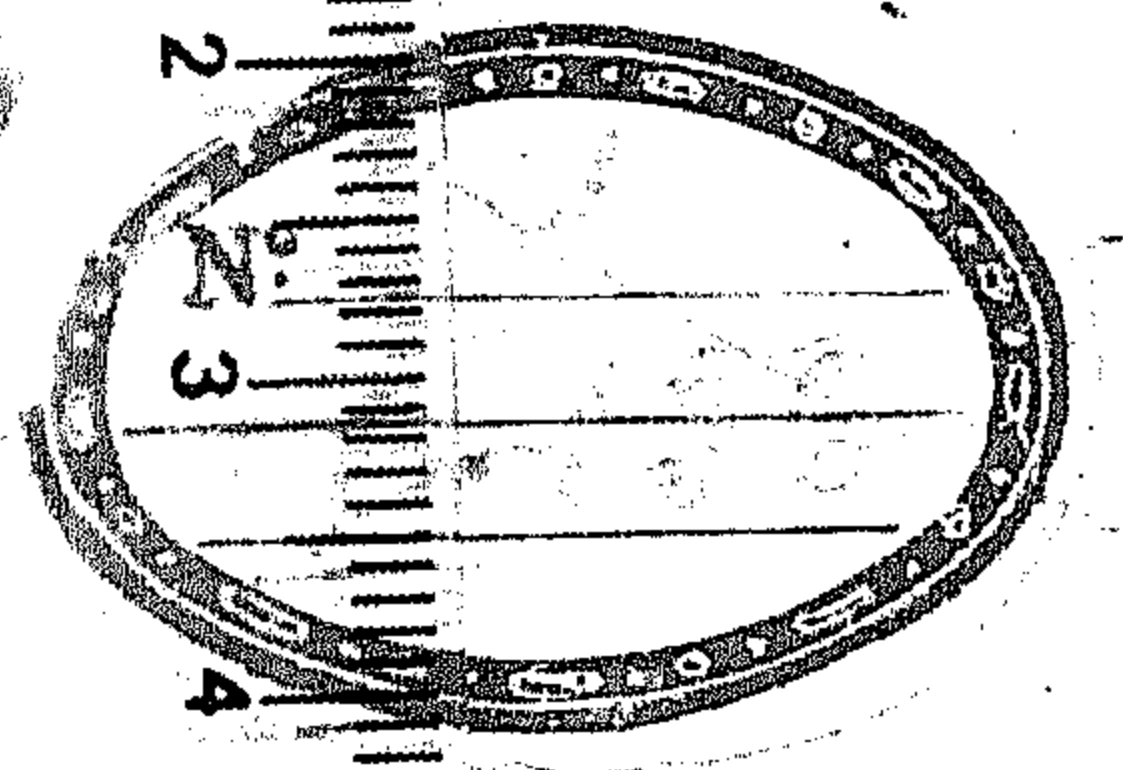
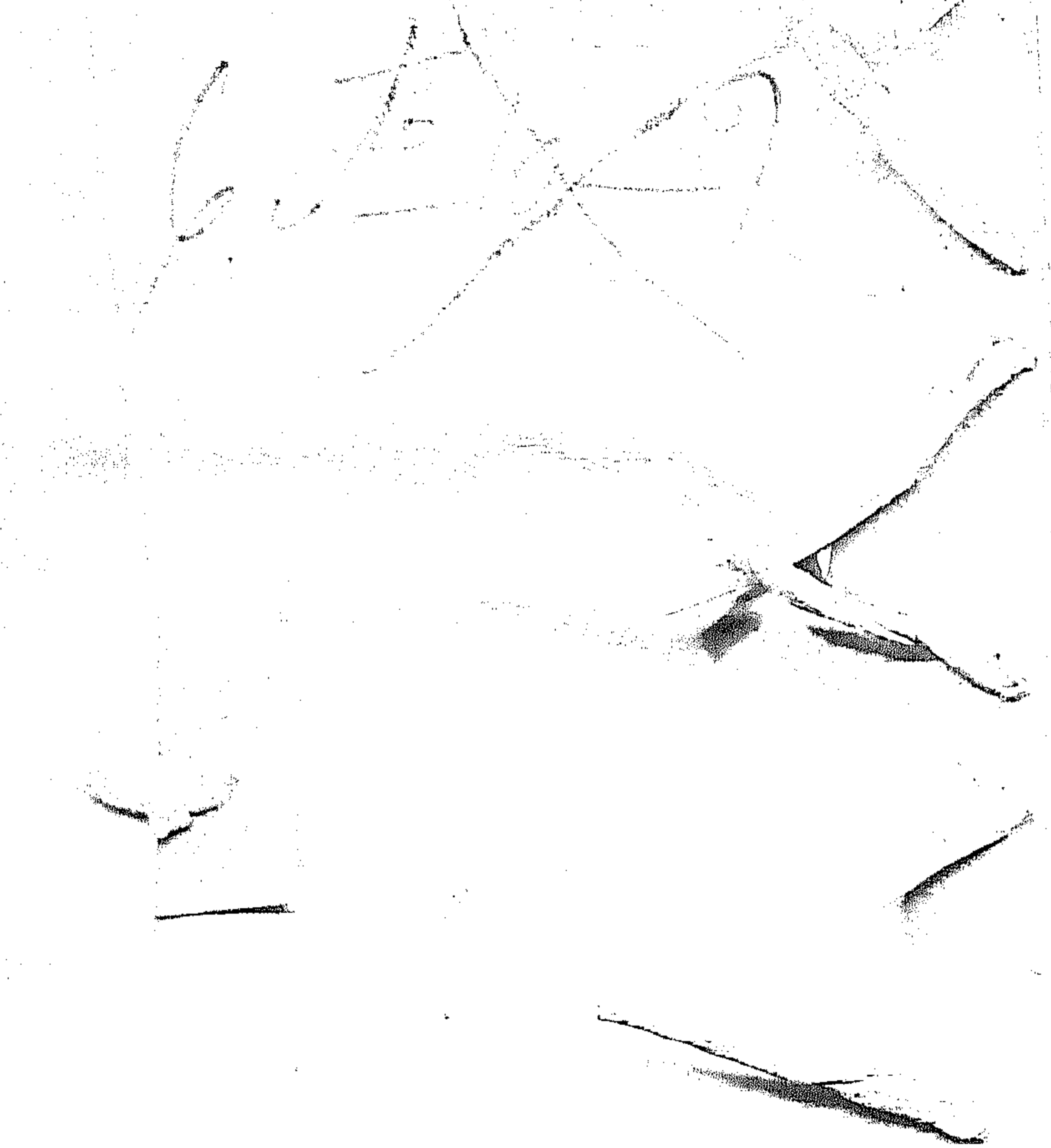
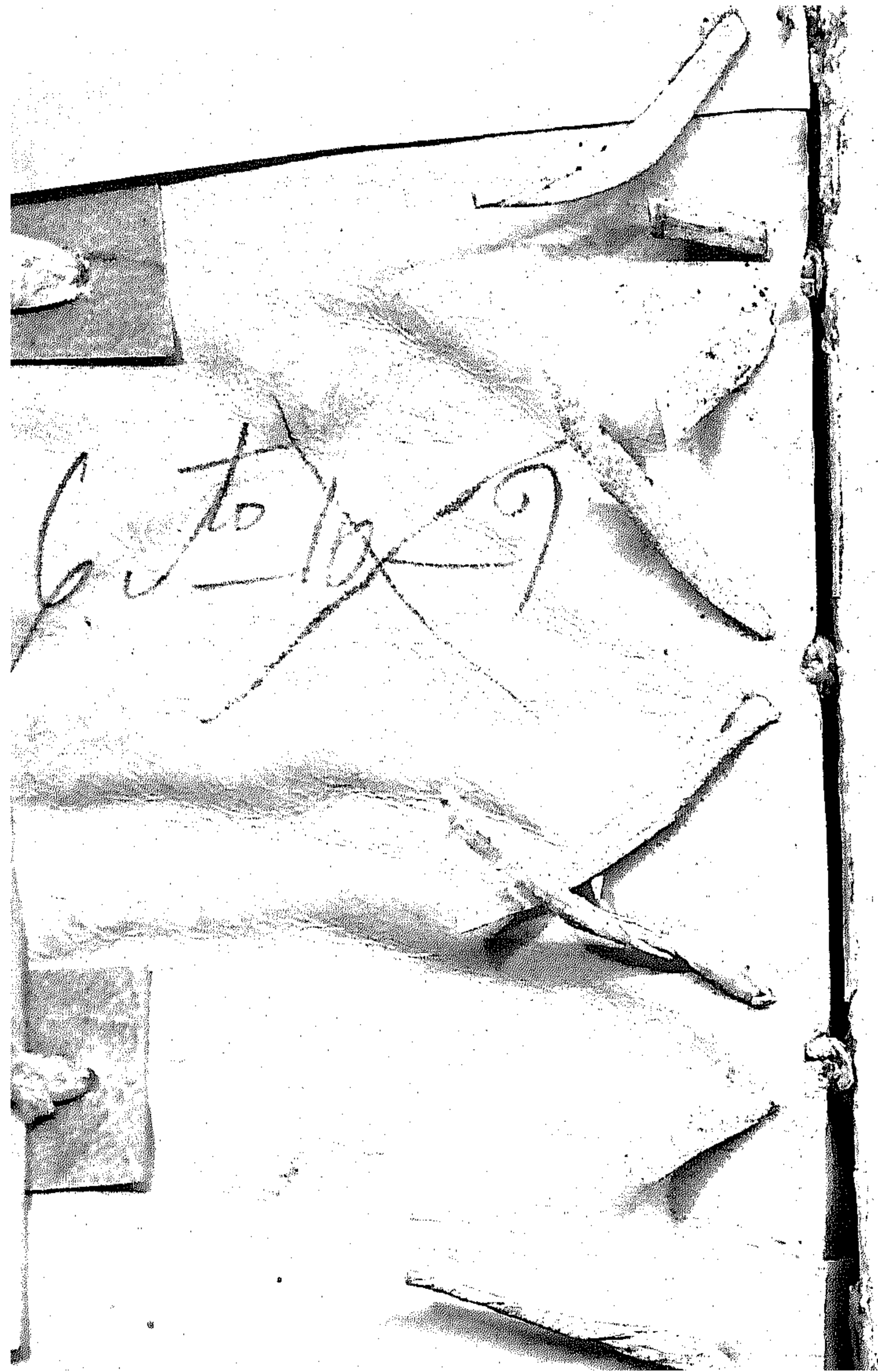

1

Nº
1-196

Library Catalogue
A
33
305

Del Colegio de la Comp^a de J^hs de Granada
diolo el Lic^o Manzano

METHODVS

CONFESSIO-

NIS.

R. 9580

HOC EST,

Ars, siue ratio, & breuis quædam via
confitendi, in qua peccata & eorum
remedia plenissimè continentur.

AD HÆC,

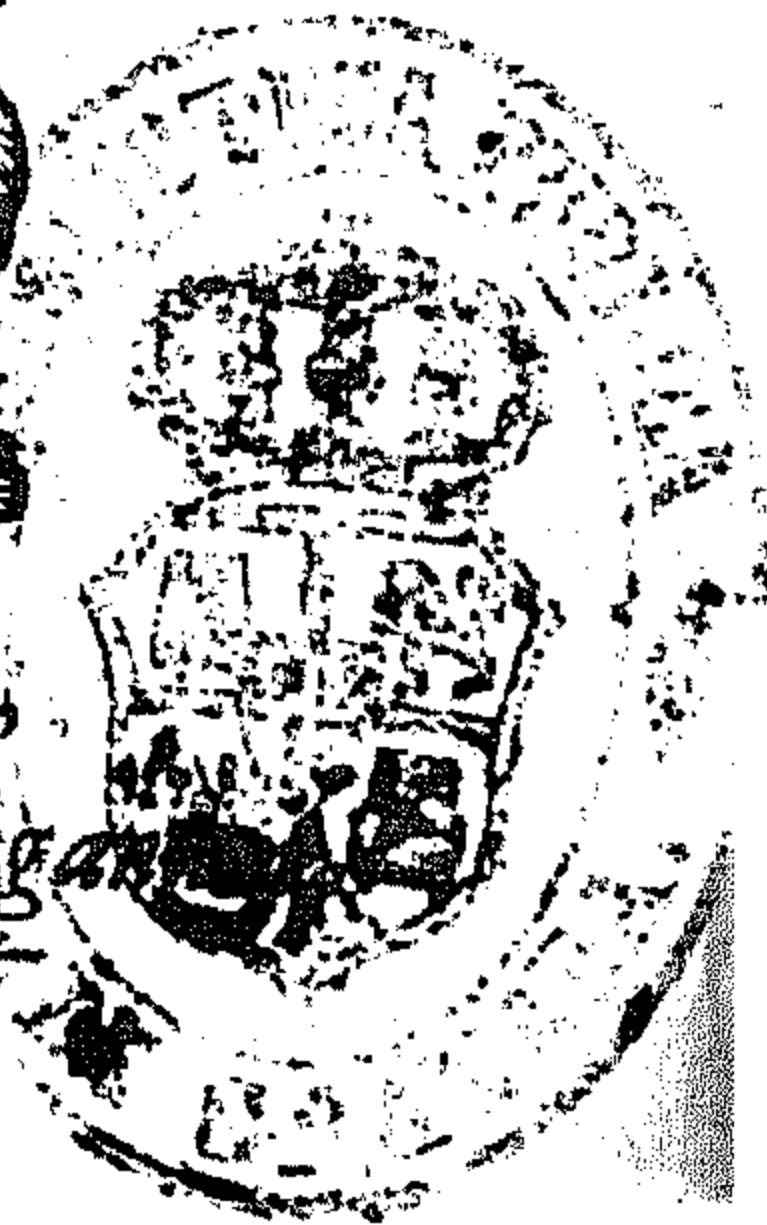
XII. *Articulorum fidei cum pia,
tum erudita explanatio.*

LVGDVNI,

Apud Theobaldum Paganum

M. D. LXL

08099

LECTORI
SALVTEM.

SUPERIORE anno, Lector optime, edideramus quendam de institutione puerorum libellum: qui in gymnasio Naurano scholasticis enarratus est eodem anno, Quadragesimæ tempore, idq; statutis diebus & horis: nempe (vt Ecclesiasticorum verbis utamur) post Completorium omnis diei Sabbathi, & omnis perugilij aliorū (si qui occurrerant) festorum dierum: Dominicis item diebus tum statim à sacro matutino, tum in pomeridianis exactioribus, quas vulgò Reparationes vocant. Sed cum iam secundo mēse post eius libelli editionem typographo ex magno exemplariorum numero pauca admodū superessent: ob idque ipsum ad secundam editionem iam sese accingeret: visum est nobis totum opus, nō dico recognoscere, vt prodiret emēdatius: sed nouum omnino facere: atq; ita nouum, vt in eo ne vestigium quidem formæ prioris agnoscat.

Opusculum igitur ita & innouatum, & multo locupletius factū (immutata etiam sed ad nostrum institutum cōmodius inscriptione) rursus typographorum characteribus

eteribus excudendum curauimus. Huius autem nostri instituti finis fuit, vt earum rerum lectione ad peccati fugam atque odium, & ad virtutis amorem extimulatus puer, à teneris affueſcat morum integritatem & pietatē verè Christianam, cum bonis literis & studio eloquentiæ coniungere: ſuæque ætatis primitias offerre Deo & Chriſto Ieſu: atq; in ſacri baptiſmatis fonte recuperatā innocētiam, iam ab ineunte ætate uſq; in vltimam vitæ periodum puram & immaculatā cōſeruare: & deniq; ex pueritia bene inſtituta, reliquas vitæ partes bene beatèq; tranſigere: vt tandem ſcilicet gratia & beneficio Dei fulsus, poſt bonorum operum adminiſtrationē, celeſtis gloriæ vitæque æternæ & promiſſione diuina particeps fieri queat. Bene vale, & Deo feliciter viue.

Hanc methodū facilēq; viam peccata fatendi,

Floribus è ſacris candide lector habes.

Hinc propria noſces anime maculāſq; viamque

Illam ſacrificiis qua reſerare queas.

Peccati ſpecies, atque inde fluentia membra

(Vt meminiffe iuuet.) carmina pauca tenēt.

Antidotū morbo ſubiunximus, inde medelam,

Queres, ſi vitiis ſaucia mens fuerit.

Quod ſi fortè tibi ſit copia temporis, iſthæc

Fronte leges placida. Viue, valeque Deo.

M E T H

M E T H O D I

C O N F E S S I O N I S

P R O L O G V S.

*Q*UONIAM septies in die cadit iustus: & nemo potest dicere, *pro. 20.*
Mundum est cor meum, purus sum
à peccato: & si dixerimus nos pec- *1. Joan. 1.*
catum non habere, nosipſos ſeducimus, & ve-
ritas non eſt in nobis: ideo conſtat omnes pecca-
tores, egere pœnitentia. Nullus autem de pecca-
toribus magis deſendus eſt, quàm qui putat ſe
non habere quod deſendum ſit. Nullum etenim
malum facilis decipit, quàm cum diſſum non
intelligitur eſſe malum. Deniq; omnino ne ceſſe
eſt ei peccatū ſuum agnoſcere, qui illud Deum
ſibi vult agnoſcere. Si enim tegit agrotus vul-
nera: quomodo illi à medico adhibebitur me-
dicina? Itaque ſalutis initium eſt cognitio pec-
cati, ex qua initium quoq; ſapientiæ timor Do-
mini oritur. Ex his autem duobus naſcitur con-
tritio: ex contritione, confeſſio, ex confeſſione,
ſatiſfactio: per quas tres pœnitentiæ partes ho-
mo reconciliatur Deo. Etenim dignum eſt, vt
quis prius inuiſibilia anime ſuæ cognoſcat,
quàm poſſit eſſe idoneus ad cognoſcendum in-
uiſibilia Dei: & fruſtrà cordis oculum erigit
ad videndum Deum, qui nondū eſt idoneus ad
videndum ſeipſum. Præcipua enim ac principè-

Peccati.
 cognitio
 ſalutis ini-
 tium eſt.

A 3 lis

lis via inueniendi Deum, est homo peccator inueniens seipsum. Stude (inquit Bernardus) cognoscere teipsum: quia multo laudabilior es, si teipsum cognoueris, quam si te neglecto cognoueris cursus syderum, vires herbarum, complexiones hominum, naturas animalium, quam si coelestium & terrestrium omnium habueris notitiam. Multi enim multa sciunt, seipso autem nesciunt: cum tamen summa cuique philosophia sunt, cognitio sui. Verum delicta quis intelligit? Ac si deceret propheta, Nemo potest sua omnia peccata intelligere, et scire perfecte. Ideoque subdit, Ab occultis meis munda me. Nec vero satis est sua quemque peccata agnouisse, nisi & de iis tempore & loco confiteatur. Quamobrem Dei gratia (sine qua ne cogitare quidem bonum sufficimus) nos praeueniente & subsequente hanc Methodum confessionis, id est artem suae rationem, & breuem quandam viam consistendi contexamus: id ipsum fore sperantes ad salutem atque utilitatem cum omnium profitentium orthodoxam Christi fidem, tum vel maxime puerorum apud Nauarram Lutetianam Grammatica studentium: ut cum suam volent discutere conscientiam, & sua peccata cognoscere: tum deinde ex opusculi huius lectione & ea cognoscere queant, & de agnitiua qua ratione confiteri possint, intelligant. Quod ut commodius faciant,

faciant, quoad eius fieri potuit, peccatorum species, & (ut vocant) amos, quaecunque denique ad confessionem facere videbamur, versibus complexi sumus, ut sint peccatorum quasi commentarij, per quos in ipsa confessione peccatorum suorum facilius recordentur. Ipsis etiam versibus ad plenius (ut vulgo dicitur) examen conscientiae veluti enarrationis loco glossata subiunximus: quibus insignem aliquam sententiam plerisque in locis inseruimus, quae lectoris animum excitaret, oblectaretque. Distinximus praeterea septem peccata capitalia à decem praeceptis Decalogi, tametsi ad haec nonnulli superiora illa aptissime retulerunt. Caterum nos secuti vulgarem & tritum morem fieri in confessionibus observari solitum, singula distinximus, quo facilius esset confessionis ratio iis, qui à plusculis diebus confessi non essent, quique minus curauissent peccata sua memoriae committere. Viris enim conscientia suae scrutatoribus & frequenter confitentibus conscientiae suae examen sufficit. Ad haec sua cuique remedia capitali peccato opposuimus, detestandi scilicet peccato Methodum, quae peccati prohiberet affectum: similiter & vitandi peccati Methodum, quae peccati prohiberet effectum. Et quia (inquit Philosophus) opposita iuxta se posita magis elucescunt: Et egressus visus virtutis operatur ingressum: id-

circo unicuique peccato capitali contrariā virtutē subiecimus, vt qui formidine pœnæ à peccato arceri non potest, saltem id possit amore agnita virtutis. Vbiq; autem humili stylo vsi sumus, more diuinarum scripturarum, quarum veritas verborum lenocinio & mundane eloquentiæ fūco non indiget: cum clara & illustris appareat suo lumine, mentēque, non aures pascere debeat. Sermo rudis (inquit Hieronymus) vsque ad eorū penetrat: politus autem pascit aures. Quis verò prodest clavis aurea, si aperire quod volumus, non potest? aut quid obest ferrea, si hoc potest: quando nihil querimus, nisi vt id pateat, quod clausum est?

Operis diuisio.

Postremo hunc libellum in sex partes diuisimus.

In prima agitur de mundi creatione, & aliis articulis ad fidem spectantibus.

In secunda de præceptis Decalogi, & de quinque præceptis Ecclesiæ.

In tertia de peccatis capitalibus & eorum remediis: & de septem virtutibus, quæ illis opponuntur.

In quarta, de reliquis peccatis, & peccatorum circumstantiis.

In quinta, de penitentia, & patribus eius.

In sexta, de arte bene moriendi.

Hac præfatiuncula futuros opusculi huius lectores adiuuendos putauimus.

M E T H

M E T H O D I
C O N F E S S I O N I S
D E A R T I C V L I S
O R T H O D O X A E
F I D E I,

P R I M A P A R S.

De Deo, & mundi creatione.

M N I V M animis persuasum De^o vnus esse debet, nullōque modo est esse. dubitandū: vnū duntaxat esse Deum in substantia quidem, sed trinū in personis inter se per omnia equalib⁹: Patris, Filij, & Spiritus sancti, eundēq; sine fine, sine principio increatum, immortalem, impassibilē, immutabilem, infinitē potentē, omni perfectionis numero absolutissimum, vbiq; substantialiter & potentialiter præsentem: cuius oculis vel abditissimis hominum cogitatus peruij sunt: huius mundanæ fabricæ architectū & officinatorem. Cui, quia bonus & superbounus est, superabundantia bonitatis complacuit: vt fierent quædam, quibus beneficeret, & quæ eius participarent bonitate. Creauit igitur in mūdi primordio Angelos.

A 5 gelos

gelos, substantias intellectuales & incorporeas, ministros maiestatis diuinæ. Quorum aliqui per superbiam non ferentes illuminationem & honorem (quem ipsis benignissime omnium bonorum largitor Deus indulserat) libera voluntatis potestate in Deum conditorem suum rebellauerunt & Deo similes esse voluerunt. Quæ superbia ipsos vel cunctis sideribus clarius micantes, in momento & nictu oculi æterna obtenebrauit caligine: & speciosissimos Angelos in teterrimos demones commutauit: & è cælo in profundum inferni deturbauit. Quibus, quia nullam patere redeundi viam sciebat Deus, quod superbi essent valde: & quod superbia eorum poenitentia: remedium non admittebat, ac per hoc nec venia: Idcirco ad huius ruina: reparationem, hominem (qui in eadem demonum locum sufficeretur in cælis) ex visibili corpore, & inuisibili anima plasmaturus, tanquam quædam regem & principem vniuersæ terræ, & eorum quæ in ea sunt, iam ei præstruxerat quandam veluti regiam, quam inhabitans beatam & ex omni parte felicem deduceret vitam: nimirum terrestrem Paradisum lætitiæ & voluptatis omnis promptuarium, plantis semper virentibus insignem, odoris suauitate

Angelo-
rum trās-
formatio
in dæmo-
nes.

tate refertam, plenam lumine, vniuersæ sensibilis venustatis & pulchritudinis commendatissimam. In cuius medio lignum vitæ plantauit, cuius fructu instauraretur humidum naturale, ne fructus hominem dissolueret. Plantauit etiam Lignum Scientiæ boni & mali, ad experientiam quandam, probationemque, & exercitium obedientiæ & inobedientiæ hominis: & per eius esum homo experientia cognosceret, quanta esset differentia inter bonum obedientiæ & malum inobedientiæ. Quæ in re perfecte monstraret Deus, quantum sit bonum obedientia: cum hominem in paradiso positum ab ea re prohibere, quæ ex se mala non esset: solaque ibi posset obedientia palmam tenere, & sola inobediëntia inducere in poenam. Inde ex limo terræ homini corpus formauit: cui infudit animam creatam ad imaginem suam, id est intellectualem, rationalem, & liberi arbitrij voluntatisque. Et ad similitudinem suam, id est virtutibus consummatam & perfectam, quantum ipsi se habebat natura. Hæ enim virtutes sunt veluti characteres signaculæque diuinæ naturæ. Hominem enim rectum, fortem, bonum, securum, sapientem, iustum, omni virtute decorum, bonis omnibus ornatum, ab omni prorsus malitia liberum, ad consortium

Lignum
vitæ.
Lignum
Scientiæ,
scientiæ,
Hominis
creatio.

sortium sui ipsius condiderat: ut creatus
authorem suum & conditorem Deum a-
gnosceret, diligeret, veneretur: eiusq; o-
ptimis & amantissimis præceptis morem
gerens, per opera bona & meritoria post
temporalem vitam in corpore & anima ad
vitam immortalem, & nullo vnquam fine
terminandam perueniens, in coelo cacoda-
monum sortitus. Vicissim si eorum exem-
plo diuinis præceptis non acquiesceret: sed
beluino more, quasi anima rationis partici-
pe minimè præditus, suis voluptatibus in-
dulgeret, cum iis dæmonibus in inferno
æternum arderet.

De peccato primi parentis.

OMnium igitur rerum opifex Deus
protoplastum Adam creatum, po-
suit in paradysum voluptatis: & præcepit ei,
dicens: Ex omni ligno paradysi comedere: de
ligno autem scientiæ boni & mali ne come-
das. In quacunq; enim hora comederis ex
eo, morte morieris. Quia mortuus in ani-
ma mortis etiã corporalis sententiæ subia-
cebis. Nihilominus tamen persuasionem suam
vxoꝝis Heuæ (quæ ex ipsius dormientis co-
sta à Deo formata fuerat, & cui ipse Adam
præceptum Dei significauerat) de fru-
ctu ligni vetiti comedit, propter quod pec-
catum

Gene. 2
Trãgres-
sio man-
dati.

catum ipse & eius vxor. Heuæ è paradiso
voluptatis eiectione, æterna beatitudine ex-
hæredati, & iustitia originali priuati sunt.
Ex cuius priuatione in difficultatem ad
opus bonum, propensitatem ad malum,
imprudenciam ad futura præuidendum in-
currerunt. Hi amplius in damna, mise-
rias, morbos, ærumnas, famam, sitim, fri-
gus, æstum, & alia mala innumera de-
uenerunt: denique etiam in ipsam morien-
di necessitatem. Et statim caro concu-
piuit aduersus spiritum, & spiritus aduer-
sus carnem: senseruntq; aliam legem in
membris suis repugnantem legi mentis
suæ. Factumq; est iusto Dei iudicio, ut qui
Deo subiecti nollent, ne membra quidem
sua sibi subiecta habere possent, & qui ab
eo (qui omnia regit, & qui eos prius re-
gebat) regi nollent, ea, quæ prius rege-
bant, regere non possent: contemptaque
Dei obedientia, inobedientia corporis pu-
nita est. Quæ omnia mala limatulo iustiq;
Dei iudicio, in totam posteritatem diffu-
sa sunt. Natura enim humana (quæ in
primis parentibus tota erat) per peccatum
tota corrupta est, totaq; iustitiam & im-
mortalitatem perdidit: vnde non nisi cor-
ruptos, iniustos, & mortales filios gene-
rare potuit. Et diabolus iustè filios in serui-
tutem

tutem requisivit, quorum libertatem à primis parentibus emerat. Qui sicut fuerat omnium parentes ita & omnium extiterunt peremptores & (quod infelicissimum est) prius peremptores, quam parentes. Quod si primi parentes & eorum posteritas Dei mādato paruissent, & iustitiæ originalis donum conseruassent, in magna quiete & tranquillitate vixissent. Quia eorum ratio (id est vis intelligendi agibilia & cognoscibilia) errare non potuisset, si Deo obediuisset, eique in omnibus se conformasset: voluntas rationi, sensualitas voluntati, bruta etiam animantia hominis imperio paruissent. Quia iustitia originali manente, corporis cum anima indissolubile erat vinculum. Homines enim à frigore, aestu, siti, fame, aegritudine, denique ab omni corporis animique languore immunes & vacui post vitam bene beatęq; peractam, & post multorum bonorum operum executionē, sine mortis pœna in ecclum translati fuissent viui. Quo iustitiæ originalis singulari dono primorum parentum culpa perduto, in moriendi necessitatem & omnem præsentis vitæ miseriam deuentum est. Omnes enim ex progenie Adam (præter Christum, & Mariam matrem eius) in peccato originali concepti sunt, id est in carentia

iustitiæ

iustitiæ originalis, quam obseruatam oportuerat. Contra quod peccatum consultissimus ille malè affecti animi medicus Iesus Christus, sua inexhausta bonitate præsentissimum remedium humano generi indulgit, nempe baptismi lauacrum. Non tamen hoc pharmaco peccati fomes, & ad opus studiosum difficultas, & ad malum propensitas adempta est, sed solum ius & dominiũ, quod diabolus in animas hominum iure sibi vendicabat.

Cur de cœlestibus & immensibilibus

nonnulli subdubitent.

Postquam de Paradisi gaudiis (culpa exigente) expulsus est primus humani generis parens: in huius cæcitate atque exilij venit ærumnam, ut illa cœlestis patriæ gaudia (quæ prius contemplabatur) videre non potuerit. Nempe in paradiso voluptatis consueuerat verbis Dei perfrui, & corpore in terra degens cum Angelis animâ diuersari per contemplationem. Sed postquam huc cecidit, ab illo quo implebatur, mentis lumine recessit. Ex cuius carne nos in huius exilij cæcitate nati, audimus quidem cœlestem esse patriam, audimus eius ciues Angelos Dei, audimus eorundem angelorum socios spiritus iustorum & perfectorum.

Sed

Sed quia homines carnales illa inuisibilia per experientiam scire non valent: subdubitant anne sit, quod oculis corporalibus non vident. Quæ nimirum dubietas primo parenti esse non potuit: quia exclusus à paradisi gaudiis, quid viderat, quid amiserat memori mente recolebat. Sed in filiis ea esse potuit dubietas, qui à primo parente audita experimento sentire non poterant. Perinde atque si prægnans mulier in tetrum carcerem mittatur: ibique pariens, puerum natum nutriat; cui crescenti solem, lunam, stellas, montes, campos, volantes aues, currentes equos, varietates colorum, diuersitatemque rerum omnium mater nominet: ille verò natus & nutritus in carcere, nihil aliud sciens, quam tenebras, dum hæc à matre audiet, verane sint subdubitabit: utpote, qui ea non cognoscat experimento. Haud secus in hac exilij sui cæcitate nati homines, dum summa & inuisibilia audiunt, diffidunt an vera sint: quia sola hæc infima & visibilia nouerunt, in quibus nati sunt. Vnde factum est, ut visibilia inuisibiliaque creator humanæ calamitatis miseratus, genus humanum redempturus veniret: ut dum visibiliter Deum cognosceremus, per ipsum factum visibile in amore inuisibilium raperemur,

& in

& in ipsum citra omnem dubitationem crederemus cordibus nostris per Spiritum sanctum viuificatis, & in fide confirmatis: quatenus eius sacro spiramine afflatis, iis crederemus, quæ per experimentum nondum scire possemus. Quotquot ergo hunc spiritum hæreditatis nostræ pignus accepimus, de vita inuisibilium non dubitamus.

Quisquis autem in hac fide nondum est solidus, debet proculdubio maiorum dictis fidem habere, eisque iam per Spiritum sanctum inuisibilium experientiam habentibus, credere. Nam stultus est puer, qui matrem suam ideo putat de luce metiri, quia nihil tale potuerit experiri: & nihil aliud quam carceris tenebras nouerit.

De redemptione humani generis.

DEus igitur optimus Maximus humanæ salutis amator, cui proprium est misereri semper & parcere: qui iustus est simul & misericors: qui iustitiam in misericordia, & misericordiam in iustitia seruat; nolens vniuersum hominum genus æternum perire, & à paradisi gloria (ad quam ipsum creauerat) perpetuo exulare, hominis vice nullam postea condidit creaturam, innuens ex hoc ipso redimendum adhuc hominem: quippe quem supplantauerat aliena malitia, ideoque prodesse ei poterat Charitas

B aliena

aliena. Seruata igitur iustitia (quia diabolus hominis victorem non ab alio quam ab homine vinci fecit, vt simile simili repararetur) misericorditer & solita sua clementia homini bene esse largiturus, cui & esse dederat: voluit citra omnem corruptionem naturam humanam sibi copulare, vt ipse qui dederat legem daret & gratiam: sed legem per seruum miserat, cum gratia autem ipse descendit in virginis Mariæ immaculatum vterum homo factus, & inter Deum patrem & genus humanum mediator futurus. In quo tanta & tam mirabilis facta est copula duarum naturarum humanæ & diuinæ, in vna persona Dei patris, filio, vt & verus Deus esset homo, & verus homo esset Deus. Ipse est Iesus Christus creator noster, simul & redemptor: qui olim per multa secula à patriarchis & prophetis sacro spiramine afflatis denuntiatus, & promissus: nouissimè autem, & in hac vltima mundi ætate conceptus est de Spiritu sancto: ex Maria virgine natus: A pastoribus cognitus: A tribus regibus orientalis plagæ adoratus: & in fidei & clientelæ signum, auro, ture, & myrrha donatus est. A Simeone sene, Anna vidua, & aliis quam plurimis agnitus Deus & predicatus: A beato Ioanne Baptista eius præuio & præcur-
sore.

fore digito demonstratus est, & in Iordane ab eodem baptizatus. Annos tres plus minus legem diuinam, & orthodoxam religionem predicauit & docuit: eamque innumeralibus miraculis confirmauit: quæ ipse per suos ministros nobis fidelissimè traditam, obseruandam præcepit. Postremò, vt nos redimeret, & exitu præstaret id, cuius causa in hunc mundum delapsus erat: sub Põtio Pilato acerbissimum & ignominiosissimum mortis genus elegit, nepe cruci inter duos sceleratissimos latrones affigi. Sepultusque est, & tertia die resurrexit rediuuius. Et Apostolis præbuit seipsum viuum post passionem suam, in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei: Et quadagesimo die à resurrectione, videntibus discipulis, ex monte Oliueti ad celestem regiam ascendit, stipatus magno comitatu patriarcharum & prophetarum, quos è iambi carcere eduxerat. Sedetque ad dexteram Dei patris omnipotentis, tandem ad iudicium viuorum & mortuorum omnium (qui tum ad tubæ clangorem, in corpore & anima reuiuiscunt) cum gloria venturus, in consummatione seculi igne absumendi, & in melius instaurandi: Tum singulis hominum mercedem merito præ-
ra æquitate tribuet. Iustis quidem æternæ
Iustorū & iniusto-
rum præ-
mia.

beatitudinis gloriam, iniquis verò pœnas nullum vnquam inuenturas exitam.

PROLOGVS IN XII.

ARTICVLOS FIDEI.

CVm per aduentum sancti Spiritus, super singulos quosq; Apostolos igneę linguę sedissent, vt loquelis diuersis loquerentur; per quod eis nulla gens extranea, nulla linguę barbaries inaccessa videretur, & in via, præceptum eis à Domino datum hoc, ad prædicandum Dei verbum ad singulas quemque proficisci nationes. Discessuri itaque abinuicem, normam sibi prius futurę prædicationis in commune constituunt: ne fortè alij alio abducti, diuersum aliquid: his qui ad fidem Christi inuitabantur, exponerent.

Omnes itaque in vno positi, & Spiritu sancto repleti, breue istud futurę sibi. (vt diximus) prædicationis iudicium in vnum conferendo quod sentiebat vnusquisque, componunt: atque hanc credentibus dandam esse regulam statuunt.

Diuiditur autem, & distinguitur hoc symbolum Apostolorum in duodecim articulos, secundum numerũ duodecim Apostolorum, qui contulerunt credenda: quia singuli singulos articulos composuerunt.

Petr

PETRVS.

1 Credo in vnum Deũ: Patrem omnipotentem, creatorem cœli & terrę.

ANDRÆAS.

2 Et in Iesum Christum filium Dei vnicum, Dominum nostrum.

IOANNES EVANGELISTA.

3 Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria virgine.

IACOBVS MAIOR.

4 Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus.

THOMAS.

5 Descendit ad inferna, tertia die resurrexit à mortuis.

IACOBVS MINOR.

6 Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.

PHILIPPVS.

7 Inde venturus est iudicare viuos & mortuos.

BARTHOLOMÆVS.

8 Credo in Spiritum sanctum.

MATTHÆVS.

9 Sanctam Ecclesiam catholicam: sanctorum communionem.

SIMON.

10 Remissionem peccatorum.

B 3

Iud

I. V. D. A. S. T. H. A. D. A. E. V. S.

II. Carnis resurrectionem.

M. A. T. H. I. A. S.

12. Vitam æternam.

His duodecim articulis debemus credere purè, sincerè, & extra omnem dubitationem, omiſſa ſuperuacua & inani quarūlibet minuziarum obiectione. Sed in occurrent difficultates: debemus nos ſuppliciter ſubmittere credulitati & fidei piorum, & Deum timentium ſanctæ matris, Eccleſiæ doctorum, & antiltitum: nec non ſanctorum & ſanctarum, qui teſtimonium huius fidei orthodoxæ uſque ad mortem fortiter dimicarunt. In hac enim exilij valle, tantummodo credere poſſumus ſcriptis Apoſtorum, Euangelistarum, & Prophetarum, non etiam videre & experimento cognoscere quæ ab iis ſcripta ſunt. Sed locus videndi, intelligendi, & poſſidendi, quæ hic credimus & ſperamus, eſt paradifus. Vnde *Esaias*: Si non credideritis, non intelligetis.

SYMBOLI APO- STOLORVM

EXPOSITIO.

Credo in vnum Deum. Credo in patrem omnipotentem creatorem caeli & terra.

Hic articulus duo nobis proponit credere. Primus adenda. Primum eſt, vnitas ſubſtantiae articulus. diuinæ. Eſt enim vnus tantum Deus, quod alius non ſit. Ille quidem ſine initio, ſine fine, ſimplex ſine vlla admiffione, inuiſibilis, incorporeus, ineffabilis inæſtimabilis: in quo nihil adiunctum, nihil creatum eſt: ſine auctore: ipſe enim eſt omnino omnium rerum auctor. Vnūque eſt in ſubſtantia, & trinus in perſonis. Non enim idem pater, qui Filius, nec idem Filius, qui Pater, nec idem Spiritus ſanctus, qui Pater & Filius: quoniam tres ſunt, Pater, Filius, Spiritus ſanctus: ſed ipſa Trinitas in his Deus vnus eſt. Patri attribuitur omnipotentia, Filio ſapientia, Spiritui ſancto bonitas. Tamen omnipotens Pater, omnipotens Filius, omnipotens Spiritus ſanctus. Sapiens Pater, ſapiens Filius, ſapiens Spiritus ſanctus. Bonus Pater, bonus Filius, bonus Spiritus ſanctus. Secundum eſt, perſona Patris. Patrem cum audis, filij intellige

B 4 lige

lige patrem. Hoc enim nomine quo Deus Pater appellatur, cum patre pariter subsistere etiam filius demonstratur. Nō enim est Pater sine filio, nec filius sine Patre, qui paternæ substantiæ est imago, per quem operante Spiritu sancto, Pater creauit cœlum & terram, id est, cœlos corporeos & totam terræ machinam, & omnia quæ in eis sunt, tam corporalia, quàm spiritualia, tam visibilia quàm inuisibilia. Quod symbolum Nicenum exponit, dicēs: Factorem cœli & terræ, visibilium omnium & inuisibilium. Patri ascribitur creatio, sicut & potentia, cum tamen & Filius sit creator, & Spiritus sanctus etiam creator. Indiuisa enim sunt Trinitatis opera, vnāque est Trinitatis operatio, sicut vna est substantia & voluntas vna. Sed quia creare, vel creatorem esse, potius sonat potentiam, quàm sapientiam, aut bonitatem. Operatio enim progreditur à potentia.

*Credo in Iesum Christum filium eius
unicum dominum nostrum.*

Secundus
articulus.

Hic articulus respicit personam Filij. Filiū autem cum audis, nolim generationem carnalis natiuitatis intelligas, sed ex Deo patre ab æterno genitum filium, generatione quidē omnem humanum captū excedente. Sicut enim nulla fragilitas cogita

cogitatur in eo quod cor generat verbum, vel mens sensum, vel lux ex se parit splendorem, quanto purius, & sacratius de horū omnium creatore cēsendum est? Quia vnicus est Patri filius, vt menti sensus, vt cordi verbū, vt sapienti sapientia. Vnicus est igitur Dei Patris filius non adoptione, vt omnes boni Christiani Patri per Filium domino Spiritus sancti in filiorum adoptionem nascuntur: non etiam creatione vt omnes homines tam boni quàm mali: sed æterna natiuitate, & naturæ veritate consubstantialis Dei patris Filius. Vnicus etiam Dominus noster (unicus ad Filium referrī: & ad Dominum potest) quia alium non habemus Dominum, ingenita quidem potestate, tamen si nobis sunt domini temporales, concessa à vero Domino potestate.

Quod ipse per Salomonem testatur: Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Per me principes imperāt, & potentes decernunt iustitiam. Nō est enim potestas nisi à Deo. Qui pro salute nostra incarnatus, & ex carne natus, & ex natiuitate carnis visibilis, & passibilis factus est: & Iesus, id est, saluator, appellatus. Christusq; cognominatus à chrisinate, id est, vnctione, non humana quidem (sicut prius pontifices, & reges) sed oleo lætitiæ, & Spiritu

Christus
unicus
Patris fi-
lius.

B 5 sanct

sancto (qui vnctio dicitur) à Patre est vnctus. Actū 10. Quomodo vnxit cum Deus Spiritu sancto & virtute.

Credo quod conceptus est de Spiritu sancto.

Credo quod natus est ex Maria virgine.

Tertius
articulus.

Quinque sequentes articuli sunt de humanitate Christi Quoniam non debebat, nisi homo, & condignè satisfacere nemo poterat, nisi Deus; oportuit Deum hominem fieri, qui per immeritam mortē morti æternæ obnoxios resurgendo liberaret: essetque mors vitæ, in salutem omnibus in peccato Adæ olim mortuis. Ad quod opus Patrem (qui à nullo est) nullo modo missum oportuit, ne ab alio missus esse putaretur, non etiam Spiritum sanctum: ne in simplicissima Trinitate duos filios vllus cogitaret, sed filium missum oportuit, qui ab æterno ex Deo Patre sine matre genitus, in tempore ex homine matre sine patre nasceretur: essetque, & Deo patri æterna natiuitate, & homini matri lege partus vnigenitus filius. Cui in die annuntiationis (cum Maria verbis angeli consensit, dicēs Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum) vno eodemque momento, de purissimo virginis Mariæ sanguine, alia quàm naturæ lege sacratissimum corpus, operatione Spiritus sancti creatū est,

est, simulque anima omniscia, & perfectissima creata, & corpori infusa est, cui ineffabilis diuinitas est copulata: sic, vt Christus perfectus Deus esset, Deo patri æqualis & consubstantialis: & perfectus homo, vt potest habens animam rationalem & humanam carnem, à Spiritu sancto creatam. Quauis enim filij Dei incarnatio sit opus totius Trinitatis, quia quod operatur vna persona, operantur tres persone (indiuisæ enim Trinitatis indiuia sunt opera) Tamen quia ex charitate, bonitate, benignitate, & dono Dei (quæ Spiritui sancto attribuantur) natura humana naturæ diuinæ est copulata. Et quia Deus, inquantū bonus & benignus, nostram redemptionem operatus est, per incarnationem Christi: ideo Christi incarnatio peculiariter Spiritui sancto attribuitur, sicut & bonitas. Itaque vnigenitus Dei patris filius, sicut in die Annuntiationis operatione Spiritus sancti conceptus, incarnatus, & homo factus, concipientem matrem seruauit Virginem: sic post nouem menses ex ea sine dolore nascens, ipsius virginitatem seruauit illasam. Manet igitur Maria post partum virgo, & semper virgo: tametsi prius à sacerdotibus tradita fuerat Ioseph in desponsationem, per quam

quam à canibus sanctum absconderetur, à sponso, virginitas comprobaretur, & virginis tam verècundiae parceretur, quàm famae prouideretur. Desponsatio enim custodia virginis erat: & salutis humanae inimici virgines obseruantis depulsio, ne mysterium incarnationis filij Dei ex Maria desponsata Ioseph, posset suspicari. Obseruabat enim virgines, propter prophetiam Esaiae dicentis: Ecce virgo concipiet, & pariet filium & vocabitur nomen eius Emmanuel, quod est interpretatum nobiscum Deus.

Credo quòd passus est sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus.

Quartus
articulus.

Quoniam (vt prædiximus) non debebat, nisi homo: & cõgruè satisfacere nemo poterat, nisi Deus, oportuit Christum Deum & hominem, Deo patri offensum genus humanum reconciliare, & patri parentis offensam grauem, graui quoque supplicio redimere. Qui carne omnia sustinuit, diuina eius natura impassibili per durante. Illa quidem passibilis (vt nata erat pati) patiebatur: hæc verò impassibilis existens, & passionem nõ admittens, corpori non compatiebatur. Igitur in carne patiente, Christus nullo damno aut iniuriã diuinitatis

tatis est affectus, sed vt per infirmitatem carnis operaretur salutem, diuina natura in mortem descendit: non vt lege mortalium detineretur à morte: sed vt per se Christus resurrecturus, ianuas mortis aperiret. Velut si quis rex pergat in carcerem, vt ingressus aperiat ianuas, resoluat catenas, vincula, seras, & claustra comminuat, & educat vinctos in remissionem: & eos qui sedent in tenebris & in umbra mortis, luci ac vitæ restituat: dicitur rex fuisse quidem in carcere: nõ tamen ea conditione, qua fuerant ceteri qui detinebantur in carcere: hi enim carcere detinendi, ille verò carcere detentos liberaturus. Christus itaq; mortem accersit, mortem deglutiuit, nos æternæ vitæ hæredes effecturus. Et pro nobis mortem (id est, peccatorum nostrorum pœnam) sine peccato subire dignatus est: vt quemadmodum pro nobis sine commeritis, haberet pœnam, sic nos per illum, sine nostris promeritis haberemus gratiã. Quia sicut nobis non debebatur aliquid boni, ita nec illi aliquid mali. Sed pro iis, indebitam mortem pati voluit, quibus daturus erat vitam indebitam. Passusque est carne, scilicet, sub Pontio Pilato (id est, sub potestatem Pontij Pilati) Estq; crucifixus, mortuus scilicet vera morte, per dissolutionem,

Similitudo.

animæ

animæ à corpore: diuinitate tamen semper coniuncta & corpori in sepulcro, & animæ in limbo. Et sepultus est, non tamen vt alij homines, corruptus, & in cinerē redactus.

Credo quod descendit ad inferna. Credo quod tertia die resurrexit à mortuis.

Quintus articulus.

Christus secundum animam diuinitati adnexam (corpus enim interea in sepulcro quiescebat) descendit ad inferna, id est, ad limbum, inferni superiorem partem: vbi sancti patres saluandi detinebantur, quoadusque debitum primi parentis Christus morte solueret, eosque inde educeret.

Credo quod tertia die resurrexit à mortuis: vt per synecdochen pars ponatur pro toto: vt videlicet pars illius diei Parasceues quo mortuus est, pro vno die computetur: inde dies sabbathi integer: post quem non sequens vsque ad crepusculum matutinum dei Dominici quo resurrexit, pro die tertio computetur. Descensus ad inferos vt resurrectio à mortuis, in vno articulo coniunguntur: in quo totum, quod Christus nobis sua morte meruit, explicatur. Animæ enim nostræ redemptio completa est per fracturam inferni, in descensu ad inferos: corporis autem nostri redemptio completa est in resurrectione, per gloriam corpo-

corporis. Si enim Christus resurrexit, & nos resurgemus.

Credo quod ascendit ad celo. Credo quod sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.

Christus secundum humanitatem vel quantum homo, non statim post resurrectionem, sed flagranti amore nostræ omnium salutem operans: post quadraginta dies quibus apparuit sæpius suis discipulis, vt fidem eorum roboraret apparitionibus, & probaret eis gloriosam resurrectionem sui corporis, quod ipsi suis oculis paulo antè viderant mortuum: ad cælos per se & angelorum quidem ministerio, non autem obsequio, ascendit. Nō vbi Dei Patris filius antè non fuerat: quippe qui semper manebat in patre, semperque erat in cælis (vbiq; enim est totus secundum diuinitatem) sed vbi Dei filius caro factus antè non fuerat. Sed etq; id est etiam nunc Christus in cælum assumptus, pacificè in gloria & maiestate est: & omnia quietè & pacificè cum patre iudicat, & disponit. In dextra patris: id est, in æterna beatitudine, vbi à seculo sedes ei parata erat.

Sextus articulus.

Credo quod inde venturus est iudicare viuos & mortuos.

In die

Septimus articulus. **I**N die iudicij Christus in carne humana glorificata, cum maiestate inde (id est, è cœlis, ad quos ascendit) cum nubibus cœli descendet. Iudicabitq; viuos & mortuos: id est, omnes homines, qui sunt, fuerunt, & erunt, non solum de gestis, sed etiam de cogitatis, reddens unicuiq; secundum opera sua. Segregabitq; oues ab hœdis, id est, iustos segregabit ab iniustis: iustos quidē in cœlestibus collocans, iniustos verò in profunda inferni ad sempiternas pœnas relegans. Quauis enim nunquam recedat à filio pater: ad iudicandos tamen viuos & mortuos, non ipse dicitur, sed filius affuturus: quia ibi nec patris nec filij diuinitas, sed illa forma videbitur filij quam sibi per sacramentum incarnationis copulauit. Ipsa ergo erit iudex, quæ coram iudice stetit: ipsa iudicabit, quæ iudicata est: vt videant impij eius gloriam, in cuius mansuetudinē fremuerunt. Talis ergo apparebit iudex, qualis videri possit ab eis, quos est coronaturus, ab eis quos damnaturus est. Pater autem non apparebit, quia forma serui nō est indutus: sed filio, qui etiā homo factus est, dedit iudicij potestatem.

Credo in Spiritum sanctum.

Octauus articulus. **H**ic articulus tertiam summæ trinitatis personam exprimit, Spiritum sanctum

etum, qui est persona à Patre & Filio ineffabiliter: & æternaliter, æterna processione procedēs: Patri & Filio perfectione virtute, & maiestate per omnia æqualis, eadēque adoratione cum ipsis colenda. Et cum sit substantia vna & simplex: eadem, in tempore à Patre & Filio procedēdo ad sanctificandum animas mittitur, fons vitæ & sanctificationis. Nā sicut vita corporis anima est: ita vita animæ Spiritus sanctus est. Et sicut moritur corpus, si animam deserat: ita moritur anima, si deserat Spiritus sanctus.

Credo ecclesiam catholicam esse sanctam.

Credo sanctorum communionem.

Nonus articulus. **C**redo ecclesiā esse veram, Deo congregatam, in qua est vna fides, vnum baptismum: in qua vnus Deus creditur, Pater, Filius, Spiritus sanctus. Est autem ecclesia, tota fidelium in Christo per baptismum regenitorum congregatio, cuius Christus est caput, & optimi quique Christiani, eius membra sunt, inuicem charitatis vinculo coniuncta. Mali etiam eius membra sunt, sed putrida, & per peccata mortua. Quæ ecclesia vnica est & non plures: sicut vnica fuit arca Noë, in qua tantum salui facti sunt homines à diluuiio, aliis (qui extra arcam Noë erant) aqua diluuij obrutis: sic

C. extra.

extra vnā ecclesiam non est salus. Catholica enim est (id est, vniuersalis) quia omnes vt de ea sint, obligantur. Eadem sancta est, non habens maculam neq; rugam quoniam pretioso Christi dilecti spōis sui sanguine ab omni peccati inquinamento mundata est. Eadem apostolica est, id est, apostolorum prædicatione fundata, & stabilita, qui post Christum fuerunt ipsius ecclesie architecti & fundatores.

Credo sanctorum communionem, id est, credo quod iusti (Dei indultu & gratia) inuicem communicant, inquantū sunt participes omnium bonorū spiritualium, quæ fiunt in vniuersali ecclesia. Psal. 118. Particeps ego sum omnium timētiū te, & custodientium mandata tua.

Credo remissionem peccatorum.

Decimus articulus. **I**D est, credo quod quantūcunq; & quocūcunq; homo peccauerit: tamen per integram contritionē, confessionem, & satisfactionem, ex Dei misericordia merebitur in Ecclesia peccatorum veniam. Quandoquidem nulla precatā infinitatē Dei bonitatē vincunt; quorū numerus est finitus, & Dei misericordia est infinita. Per hunc articulum vltra pœnitentiæ sacramētum, etiam alia sex Ecclesie sacramēta possunt intelligi: vt sacramētū Baptismi, Cōfirmatio

tionis, Ordinis, Matrimonij, Sacrosanctæ Eucharistiæ, & postremæ Vnctionis: quoniam ipsa sacramēta, peccatorū remissionem & gratiæ impetrationem mirificē & efficaciter cōferunt, ritē suscipientibus & quibus aliunde nullum est impedimētum.

Credo carnis resurrectionem.

Credo in fine & consummatione seculi Vnde cetera corporum resurrectionem: non autem animarum: quia in nouissimo die id tantum resurget, quod per mortem interierit. Animæ autem humanæ post mortem corporis manent superstites: nec interitum sustinent. Sed sola hominum corpora sentiunt obitū, & dissolutionem in puluerem: ideoque ea sola resurgent, ad eandem animā, quam prius habuerint redeūdo. Et quæ nunc mortalia & corruptibilia sunt, resurrectionis gratia immortalitatē & incorruptionem induent: sic vt corruptionem non passura sint vltra nec mortem: non natura carnis abiecta (semper enim caro erit) sed cōditione eius, & qualitate mutata: quia non erit corruptibilis, vt prius: nō solum iustorum, sed etiam iniustorum. Iustorum quidem nō vt iterum in terra cum pecudibus viuat: sed vt in cœlo cū Christo & angelis permanere possit. Iniustorum verò, nō vt iterum in terra

suis voluptatibus indulgeat: sed ut in inferno absque interitu suo, in æternum debitas luat pœnas. Iusti enim ad gloriæ perpetuitatem, in corporibus sicut sol fulgentibus, resurgent. Iniusti verò ad confusionis & pœnæ perpetuitatem, in obscœnis & immundis corporibus.

Credo vitam æternam.

Duodecim
mus arti-
culus.

ID est, credo quòd post corporis mortem animæ viuent immortales. Iustæ quidem in cœlo, peccatrices verò in inferno: ante diem iudicij sine corpore, post iudicij diem etiã cum corpore. Nam sicut Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur, mors ei ultra non dominabitur: sic omnes resurgēt, non iterum morituri. Præcipitabit enim Dominus mortem in sempiternum.

EXPOSITIONIS.

Symboli Apostolorum

FINIS.

METH

METHODI CONFSSIONIS DE PRÆCEPTIS DECALOGI.

SECUNDA PARS.

Decem præcepta legis.

SI vis ad vitam ingredi, serua mandata. Matth. 19.

Quoniam in decem præceptis legis Mosaicæ omnis reuerentia diuini cultus relucet: nec tamē considerandum est, quale aut quantū sit quod iubetur: sed quantus sit ille, qui iubet, & quàm magna pollicetur mandata eius exequētibus. Eam ob rem optimo cuiq; obseruanda sunt Dei præcepta: à quibus adimplendis si labor deterret, præmium inuitare debet. Omne enim opus fieri solet leue, cum eius pretium cogitatur: & spes præmij, solatium est laboris. Considera quæso magnitudinem præmij tui: si tamen considerari potest quod immensum est. Post abscessum animæ, post carnis interitum, post fauillas & cinerem, in meliorem statū est reparandus: corpus tuum terrenum, in cœlum eleuandum est. Si hæc seruaueris, an-

gelorum es donandus consortio, regnum accepturus cœlorum, & in perpetuum cum eo mansurus, qui hæc tibi obseruanda præcepit. Quem igitur laborem durum putabis, cuius tanta sunt præmia? Vt igitur ad vitam ingrediaris, serua madata: quorum quidem obediētiam indulgentissimus ille pater tantum à nobis requirit, pro tantis suis in nos beneficiis? sed illa sub æternæ mortis pœna obseruanda præcepit. Nihil autem Deus iubet quod sibi profit, sed illi cui iubet. Ideo verus est Dominus, qui seruo non indiget, & quo seruus indiget.

P R A E C E P T A D E -
C A L O G I.

*Vnum crede Deum, ne iures vana per ipsum,
Tu Domini venerare diem, venerare parentes.
Ne sis occisor, mæchus, fur, testis iniurus.
Nec sponsam alterius, nec res optaueris vnquam.*

P R A E C E P T V M I.

*Dominum Deum tuum adorabis, & illi
soli seruies. Matth. 4.*

HOc præcepto præcipitur nobis latria, id est seruitus, adoratio, honor, & reuerentia soli Deo exhibēda. Quæ fit corde per fidem, spem, & charitatē summam
in.

in Deum habitam. Et corpore per adorationem, laudem Dei vocalem: sacrificium, ieiunium, & alios gestus cedentes in honorem Dei.

*Firma fides, recti spes conscia, charus
amor sit.*

Per fidē præcipitur nobis credere duodecim articulis fidei explicitè, & implicitè omnibus quibus sancta Ecclesia credit, & habere interiorem mētis deuotionem in Deū, & eius sanctos propter eum. Sed quia fides sine operibus mortua est, sicut & opera sine fide: & fides vera per opera comprobatur: & quia probatio dilectionis exhibitio est operis: Idcirco præcipitur nobis, Deum adorare & venerari etiam actu exteriori: vt est capitis inclinatio, manuum complausus, genuum flexio, pectoris rursus, laus Dei vocalis, aurium ad laudē Dei arrectio, carnis maceratio, & similes gestus. Sanctam siquidem & indiuiduam Trinitatem, Iesum Christum, sacrosanctam Eucharistiam adoratione latriæ venerari iubemur? Virginem autem Mariam honore hyperdulix. Crucem etiam adorare, & venerari. Angelos verò, & maxime angelum nostræ custodiæ designatū, sanctos & sanctas, eorum reliquias & templa, honore dulix honorare iubemur.

Hic notandum, quod non adoramus
 Imagi- imagines per se: sed honor, reuerentia, &
 nes non adoratio exhibetur Deo, aut sancto cuius
 per se ad est imago. Neque etiam sancti sic à no-
 randæ. bis sunt adorandi & honorandi: ut in eis
 præcipuam spem & confidentiam colloce-
 mus, & plusquam in Deum. Verum à no-
 bis orandi & honorandi sunt, tanquam
 amici & filij Dei per gratiam, eiusq; hære-
 des: & tanquam aduocati & intercessores
 nostri apud Deum, omnium bonorum lar-
 gitorem.

Spes. Per spem præcipitur nobis in Deo fir-
 miter credere, quod ex sua misericordia
 & gratia intercedentibus nostris operibus
 bonis æterna beatitudine nos donabit.

Charitas. Per charitatē præcipitur nobis Deum
 super omnia diligere: sic ut nullam creatu-
 ram plus quam Deum diligamus, propter
 quam Dei amorē & gratiam perdere ve-
 limus. Immensus enim Deus sine mensura
 debet amari præsertim à nobis: quos sic
 amauit, sic saluauit, pro quibus tot & tanta
 fecit. Igitur Deus à nobis amari debet ex
 toto corde, ex tota anima ex tota mente:
 totum nanque hominem exegit, qui totū
 hominem fecit.

Ex toto corde Deum diligere, est non
 abduci blanditiis, non seduci fallaciis, non
 fran

frangi iniuriis: sed integrè Deum sic dili-
 gere ex toto corde, ut ad nullius rei dile-
 ctionē cor magis feratur, quam ad Deum:
 nec delectetur in aliqua re magis, quam in
 Deo. Non enim Deum ex toto corde dili-
 git, qui aliquid cum Deo diligit, quod pro-
 pter se, & non propter Deum diligit.

Ex tota anima Deū diligere, est ita fi-
 deliter Deum diligere, ut malimus animā
 nostram separari à corpore, quam à Deo:
 quæ dilectio, omnia graua & difficilia fa-
 cit leuia & facilia. Ideo sancti martyres
 omnia tormentorū genera, tanquam dul-
 cia, non solum patienter, sed etiam hilari-
 ter præ ardenti amore sustinebant. Et san-
 cti patres in desertis præ huius amoris in-
 genti ardore, in ieiunio, fletu & planctu, sa-
 porem, delectationem & dulcedinem ma-
 gnā sentiebant: vtentes pro alimento her-
 bis & arborum corticibus, sicco pane, &
 aqua frigida, terra pro lecto, lapide p cer-
 uicali, & cilicio pro vestimento. Qui enim
 huius amoris gustu inebriatus fuerit, ad
 omne opus bonum hilarescit, dolet & non
 sentit, laborat & nō lassatur, deridetur nec
 aduertit. Cōstans enim & perfectus est il-
 le amor ut (si necesse sit) homo pro amo-
 re illius moriatur, qui pro eius amore, pla-
 cidè, ac benignè mori dignatus est.

Ex tota mente Deum diligere: est totam memoriã applicare in commemoratione beneficiorum à Deo acceptorum.

Peccat in fidem.

Non credens, dubitans, scrutans fidei abdita Christum

Ore negans, tentans, nec adorãs, sortibus vtens.

Peccat in spem.

De bonitate Dei desperans, fretus eadem, Audacter peccans, propriis confisus in actis.

Peccat in charitatem.

Postponens in amore Deum, mundiq; timore Iussa Dei violans, seruãsq; timore gehennæ.

Peccant contra hoc præceptum in fidem,

Infideli-
tas.

Heretici, idolatræ, Turcæ, Iudæi, schismatici, & quicunq; orthodoxam fidem nostram corde, ore, & opere non profitentur.

Qui decem præcepta legis, & duodecim articulos fidei negligunt addiscere, Tenetur enim vnusquisq; ad fidem, quam pro eo in baptismo sanctæ ecclesiæ sponderunt lustrici parentes: nec debet ei administrari venerabile sacramentum Eucharistiæ, donec ea didicerit.

Qui in iis, quæ ad fidei necessitatē spectant, ab Ecclesia dissentiant, pertinaciter credendo oppositum.

Qui in fide errant, credentes se rectè sen-

sentire, mordicus tenendo atq; asserendo errorem suum.

Qui non planè credunt articulis fidei, paradiso, inferno, purgatorio, sacrosanctæ Eucharistiæ, aut aliis ecclesiæ sacramētis. Dubius enim in fide, infidelis est. Augusti Dubitanus: Nō te terreat, ô Christiane, quod creatio in fide differuntur: licet enim in abscondito sit de promissio, in spe tamen perseueret oratio, exerce operibus, cresce virtutibus: dum fidei cōstantia probatur, gloria retributionis augetur. Et alibi: Laus fidei est, nō visa credere: præmium erit, creditorum ademptione gaudere.

Qui præsumptiosè fidei articulos scrutantur, aut de fide disputat, de fidei veritate dubitãdo. Debent enim simplices explicitè in symbolo Apostolico contentis credere purè, syncerè, & citra omnem dubitationē. Implicitè autem & in genere, assentiri, & credere omnibus, quibus credit sancta ecclesia, sic vt nulli articulo explicitè dissentiant. Quæ omnia maiores explicitè profitentur & credunt, in quantum adherent scripturæ diuinæ.

Scrutatio
fidei.

Qui in fide nihil credere volunt, nisi quod possit eis ratione liquida demonstrari. Quod hominum genus meritum fidei perdit. Gregorius: Fides non habet meritum

ritum, vbi humana ratio præbet experimentum. Nemo enim fidem per rationes potest perscrutari.

Negatio fidei. Qui fidem ore negant, licet corde teneant, quomodo peccauit Petrus, quando quidem optimo cuique Christiano tanta debet esse constantia, vt prius auferatur vita quàm fides. Augustinus: Fides officium à nobis exigit & cordis & linguæ.

Tentatio Dei. Qui à Deo aut sanctis expetunt miracula, aut volunt eos miraculosè sibi succurrere, cum alia via sibi subuenire possint.

Qui cum pauperes sint, aut valetudinarij, aut malè affecto corpore, aut in quauis necessitate constituti, diuitias, sanitatem, à periculo immunitatem, Deum aut eius sanctos ita precantur: vt si non adipiscantur, murmurent: quasi Deus non esset iustus, bonus atque misericors. Nec mirum (inquit Gregorius) si postulantes à Domino tardè audimur, qui præcipientem Dominum aut tardè aut nunquam audimus: & quid mirum si N. in prece sua citius est auditus, qui in præceptis suis Dominum citius audiuit? Procuret igitur vnusquisque quantum potest naturali industria medellam, nõ tentando Deum: reliquumq; quod humanum captum excedit, diuinæ providentiæ committat, quæ ipsi largietur, quod est

est commodissimum. Sæpe enim paupertas, afflictio. & aduersa valetudo, si non corpori, animæ tamen plerique sunt vtilissima. Et (inquit Hieronymus) Deus plerumque non tribuit nobis quod volumus, vt tribuat nobis quod malleamus.

Qui Deo & sanctis debitum honorem & Irreuerentiã non impendunt: aut horum reliquiis & imaginibus irreuerentiã faciunt. tia Dei.

Qui indignè sacrosanctam Eucharistiam sumunt.

Qui coram Eucharistia & reliquiis sanctorum ac cruce Domini, aut in templis & locis diuino cultui dedicatis irreuerenter se habent.

Sortilegi, incantatores, magici, somniorum interpretes, cæteri que artibus à lege diuina prohibitis vtentes. Mahia.

Qui horum hominum vtuntur adminiculo ad sanitatem aut rem perditam recuperandam.

Peccant in spem,

Qui ex tentatione dæmonis, pusillanimitate, aut alia quauis naturali infirmitate, desperant seu non sperant consequi futuram beatitudinem. Desperatio.

Qui peccata sua grauiora putant, quàm vt mereantur veniam: aut Deus velit postive eos venia donare, eam ob rem in suis pecca

peccatis vitam suam finire volentes.

Qui peccata peccatis accumulāt: & ut peccatis vacent liberius, eniti nolunt ut peccatorum suorum remissionem consequantur.

Qui præsentem vitam fastidiunt, quod non omnia pro voto sibi succedant: aut quod non sint in tanto honore tantisque divitiis, in quantis alios versari audiunt: & eam ob rem seipsum negligunt, & mente deiectione, appetunt se nunquam fuisse natos, aut de medio tolli quacunque morte, in quocunque statu. Qui autem ex desiderio celestis patriæ & Dei amore, præsentem vitam fastidiunt, considerando quam dulce sit, quam suave, quam utile videre Deum, eo frui, sanctorum Angelorum agminibus interesse, ad quæ omnia obtinenda sunt creati. Vicissim considerando quanta sit mentis obscuras ignorare creatorem suum, quam graue periculum, quanta impuritas, quanta instabilitas cordis, quanta ingratitude, cum tot & tanta ab eo acceperint beneficia: illi quidem ex hoc fastidio merentur, sicut & Paulus quando dicebat: Cupio dissolui, & esse cum Christo. Istud enim fastidium sanctum est: non ex conscientia peccatrice exortum, sed ex operante charitate: non impatienter habitum, sed ex

desy

desiderio susceptum. Hic notandum est, desperationem peccatis gravissimis longè esse grauiorem. Prima enim salus est declinare culpam. Secunda, eius non desperare veniam: quam qui desperat, aditum sibi obstruit ad consequendam Dei misericordiam, peccata sua eidem comparando. Quid enim aliud est desperare, quam Deum peccatis suis comparare? Nam qui de Deo non sperat veniam, non animaduertit Dei clementiam plus posse, quam sua peccata: nec summi boni bonitatem maiorem esse, quam sua nequitia. Itaque ille solus desperet, qui tantum peccare potest, quantum Deus bonus est: quod cum fieri non possit, qui timet de se malo, confidat se Deo meliore. Non enim potuit tanta peccata committere, etiam si ea omnia commisisset, quæ ab origine mundi sunt commissa, quin ea Deus possit remittere. Eorum enim numerus est finitus, misericordia autem Dei & bonitas est infinita: igitur per eam possunt remitti. Hoc amplius, minima gutta pretiosi sanguinis Domini nostri Iesu Christi, in passione pro nobis diffusis, præponderat omnibus peccatis quæ fuerunt ab origine mundi. Præsumptio de misericordia Dei.

Qui in suis peccatis perseverant, sperantes eorum veniam consequi sine poenitentia Dei.

tentia, aut æternam gloriam sine meritis.

Qui audacter peccant, dicentes se à Deo creatos non vt damnati essent, illi verum quidem dicunt. Deus enim in hoc hominem creauit, vt eum sua gloria & beatitudinæ participet: ad quam per baptismū peculiariter Christianos vocat: sed multi sunt vocati, pauci verò electi: & qui verax est in promittendo, etiam verax est in minando. Et quoniam fides sine operibus mortua est, nemo potest sine opere bono & merito vitam æternam consequi. Dicitur enim: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Matth. 19.

Qui vitæ suæ emendationem proferunt in senectutem vsq; aut mortis articulum, sperantes tum vitæ retro actæ poenitentiam agere dicentésq; contritionem tum sufficere ad salutem. Ita quidem esse nō inficior: sed tam breui temporis momēto, cū mors viget, poena terret: vix & rarò, iusta & ad salutem sufficiens tot peccatorum agitur poenitentia. Præterea forsitan morte repentina & impremeditata opprimētur: quia (vt ait Gregorius) qui non vult ad Deum conuerti, cum poterit, iustum est, vt infligatur ei non posse, cum voluerit.

Qui merita sua tanta putant, vt pro iis Deus debeat eos à tribulationibus immun-

nes.

nes præstare, & vita æterna donare, sola virtute priorum meritorū. Ad cœlestis enim Hierusalem non ascendunt consortium: nisi qui toto corde profitentur, non proprii operis sed diuini esse muneris, quòd ascendunt. Nam bonis quidem operibus debetur merces, si fiant: sed gratia quæ non debetur præcedit vt fiant.

Peccant in charitatem,

Qui se suosq; plus amant, quàm Deum, quisquis enim seipsum, non Deum amat, ille non se amat: & quisquis Deum non seipsum amat, ille se amat, qui enim non potest viuere de se, moritur vtq; amando se. Cùm ergo ille diligitur, de quo viuatur, sed non diligendo, magis se diligit: qui propterea se non diligit, vt eum de quo viuatur, diligit.

Amor tēporaliū.

Qui propter aliquod lucrum temporale consequendum: vt fit in emendo, vel vendendo quicquam. Aut propter aliquam delectationem: vt fit scortando, & crapulando. Aut propter mundanos honores: vt fit superbiendo, & inaniter gloriano: faciunt contra Dei præcepta, amorem Dei aspernantes. Quandoquidem id genus hominum non amat Deum super omnia: sed præponit mundum mūdanasve delicias, Deo optimo maximo. Qui quia

D non

nos ita dilexit, ut de cœlestibus gaudiis in nostræ miseriæ & infirmitatis participationem descenderet, & qui erat omnium summus, fieret omnium infimus: carnem nostram mortalem indueret, mortemque turpissimam & crudelissimam pro nobis miseris voluntariè sustineret, & nobis offensum patrem placaret. Idcirco in amore respondentes, eundem plus quàm nos mundanæque omnia, redamare debemus. Augustinus: Deus homo factus est: igitur quid facturus est homo, propter què Deus factus est homo?

Qui tam inordinate afficiuntur erga hunc mundum, seu ad permanendum in vita præsentis sæculi, ut in ea perpetuò permanere vellent, si possent, de superna felicitate nihil curantes. Qui enim voluerit esse amicus huius sæculi, inimicus Dei constituetur. Augustinus: Christiano rectè gaudendi causa non præsens sæculum est, sed futurum est: ita est utendum temporalibus, ne obfint æternis, ut in via qua peregrini ambulant, hoc placeat quod ducit ad patriam. Mundi enim amor & Dei, pariter in vno corde cohabitare non possunt: quemadmodum oculi cœlum & terram nequaquam respiciunt.

Qui Deo seruiunt, non id quidem propter

pter se, sed propter bona, quæ inde ab eo assequi sperant. Hoc enim affectu & desiderio colendus est Deus, ut sui cultus ipse sit merces. Nam qui Deum ideo colit: ut aliud magis quàm ipsum promereatur: non Deum colit, sed illud quod assequi concupiscit.

Qui timore alicuius (ut serui propter Timor dominos, discipuli propter præceptores) munda- Dei præceptis obedire omittunt, eius amo- nus. rem negligentes, & sic creaturam vilem pretiosissimo creatori præponunt. Ad omne enim opus bonum (inquit Augustinus) amor ducit, & timor Dei: ad omne peccatum amor ducit, & timor mundi. Ut ergo apprehendatur bonum, & declinetur malum, discernendum est, quid diligere debeat, & quid timeri.

Qui peccata quidem fugiunt, non ex Dei charitate, sed tantum ad vitandū dānum quod incurrerent ex tali peccato, aut ad laudem humanam acquirendam.

Qui irrisorum, aut oblocutorum verba formidantes, debita diuino cultui exequi verentur. Nemo enim fabulis & irrisoribus insipientium & infidelium terreri debet, quo minus ea quæ legis sunt, faciat, non enim eum de gehennæ ignibus hominum fabulæ poterunt liberare vel risus:

sed Christus timor atque iustitia.

Qui cum teneantur & debeant Christum insequi, & eius doctrinam: id tamen erubescunt, aut eius nomen proferre, & prædicare verentur.

Timor
seruilis.

Qui Deum timent, & reuerentur, eiusque mandata seruant, solo timore pœnarum infernalium peccatis debitarum: sic ut si cessaret peccatorum vindicta, ad sua reuerterentur peccata. Sunt enim (inquit Augustinus) quos peccasse pœnitet, propter præsentia supplicia: sicut displicent latroni peccata, quando agitur de pœna: sed si desit vindicta, reuertitur ad crimina. Ista est pœnitentia non ex fide procedens, nec est charitate munita: sed sterilis, & sine misericordia. Hæc non purgat conscientiam, nec lauat crimina, in hac nulla est spes veniæ, nulla expectatio indulgentiæ. Oportet igitur ut timorem illum seruilem conuertant in filialem: & post timorem, consurgant ad charitatem Dei, quasi filij: quorum est timere offensam patris, ne semper sub timore iaceant, quasi serui. Tunc enim suæ ad Deum conuersionis ostendunt amorem, si eum ut patrem diligunt, quem prius seruili mente ut Dominum formidabant. Arbitrij enim libertatem quærit Deus, non necessitatem

tem: charitatem fidelem, non timorem seruilem. Nec solum oportet eum timere tanquam iudicem, sed etiam diligere tanquam patrem. Cuius charitate quisquis à peccato continet, horrescit omne malum, amplectendo iustitiæ bonum: nec eum delectat peccatum, etiam si eius permittatur impunitas libera: libera enim semper est seruitus apud Deum, cui non necessitas seruit, sed charitas. Qui verò sola pœna supplicij in se vitia reprimit, quantum non expleat opus peccati, tamen uiuit in eo voluntas peccandi: dolétque sibi illicitum, quod lex vetare dignoscitur, & vult non esse, quod metuat, ut audacter illicita committat.

Deus super
omnia est di-
ligendus:
quia

Summè bonus est,
Prior dilexit nos.
Pater noster est.
Prouidet nobis.
Redemit nos.
In Eucharistia nobis est
præsens.
Promittit præmium in-
excogitabile.

Non assumes nomen domini Dei tui in vanum.

HOc praecepto vetatur omnis falsa, inordinata, temeraria & inconsiderata diuini nominis assumptio, ut sit blasphemando: vetatur etiam omne iusiurandum sine causa legitima: siue fiat per Deum, per sanctos, per crucem, per sanctum Euangelium, per fidem, per animam, per caput, siue per alias creaturas, Nam in omnibus his non iuratur nisi per Deum, qui sanctos sanctificauit, pro nobis in cruce pependit, Euangelium & fidem dedit: obligatque animam & caput tuum poenae a Deo infligendae.

Iurabis verum reuerenter, quando necesse est:

Iurando peccas si tria defuerint.

In iureiurando tria debent inesse, Veritas, Reuerentia diuino nomini, Necessitas. Non omnino iusiurandum est vetitum: licet enim veritatem iureiurando asserere, cum timore & reuerentia Dei, quem in testimonium vocamus: idque duntaxat quando utilitas nostra aut proximi id exigat. In certis enim rebus, & nullius aut saltem modicae utilitatis, non omnino est iurandum.

Iur

Iureiurando enim nobis utendum est tanquam medicina, quae non nisi in necessitate accipitur. Debet igitur esse sermo noster, etiam, etiam, non, non.

Contra hoc praeceptum sic peccatur.

Peiero, blasphemio, voueo male, vota que frango.

Ex leuitate, Dei nomine saepe voce.

Peccant contra hoc praeceptum,

Qui per iocum id quod falsum est, iureiurando confirmant.

Qui falsum, aut quod falsum esse credunt iureiurando asseuerant. Tales enim nomen Dei aut sanctorum ad falsitatis confirmationem assumunt, dum falsitatis, aut deceptionis diuinam veritatem inuocant testes, aut eius sanctos, iurare enim per Deum aut sanctos, est Deum, aut sanctos testes inuocare.

Periurium.

Qui aliquid adhibito iureiurando asseuerant, de quo tamen dubitant: tamen postmodum cognoscunt, quod id verum fuit. Tales enim se exponunt discrimini.

Qui adhibito iureiurando alteri aliquid promittunt, non habentes voluntatem standi promissis.

Qui adhibito iureiurando alteri aliquid promittunt, non habentes voluntatem promittendi, aut se obligandi: & ideo quodam

verborum fuce vtuntur. Isidorus: Quacun-
que arte verborū quisq; iuret, Deus tamē
qui conscientiae testis est, ita hoc accipit, si-
cut ille cui iuratur intelligit.

Qui promittunt quicquam alteri, ani-
mo quidem adimplendi promissum: sed
tamen id postea absque causa excusante
non adimplent, quo tempore periurium
admittunt.

Qui iurant se quicquam mali facturos,
sive minando, sive alio quouis modo. Peie-
rant enim, sive id quod animo cōceperint
efficiant, sive non: quia adplicant iusiuran-
dum in eo, in quo omnino est peierādum.
Dicitur enim, in malis promissis rescinde-
fidem, & in turpi voto muta decretum.

Qui iurant se omisso opus pium ad
quod etiam non obligantur: vt qui iurant
se nunquam ingressuros religionem, nun-
quam charitatis obsequium alteri exhibi-
turos, alterum nunquam adiuturos, & simi-
lia. Nam licet non teneatur ad illud bonū
tenentur tamen non ponere obicem spiri-
tui sancto. Iusiurandum enim applicat ad
materiam non obligabilem: cum vis &
effectus iusiurandi, sit obligare ad facien-
dum.

Qui ex industria aliquem ad periurium
compellunt.

Qui

Qui per falsos Deos iurant.

Qui Deo attribuunt, quod ei non con-
uenit: vt qui Deum dicunt iniustum, immi-
sericordem.

Qui negant aliquid, quod Deo cōuenit:
vt qui Deum negant curare mortalia.

Qui attribuunt creaturę, quod soli Deo
conuenit: vt qui diabolo & fortunę poten-
tatum omnium rerum & dominium at-
tribuunt.

Qui Deo membra attribuunt, quę in
quantum Deus est non habet: vt qui iurāt
per ventrem Dei, & similia membra.

Qui Deo & sanctis malē precātur, eaq;
quę Deo & sanctis inesse non possunt: vt
qui vellent Deum non esse iustum. Sicut
enim palato non sano pœna est cibus, qui
suauis est: & oculis ægris odiosa lux, qua
incolumis gaudet obrutus: ita displicet ini-
quis iustitia Dei: cui si se subiicerent, non
conturbarentur.

Qui Deo & sanctis iniuriam irrogant.

Qui vouent committere aliquod opus
mortale: vt occidere, aut mutilare aliquē.
Materia enim voti, est solummodo opus
bonum Deo acceptum.

Qui vouent aliquid contra diuina con-
silia: puta non ingredi religionem, non
dare eleemosynam. Quod votum non est

D 5 licitum

Votum il-
licitum.

licitum: promittitur enim Deo, quod ei non placet.

Qui vouent rem quidem licitam, sed propter malum finem, & ut desiderij illiciti fiant compotes: faciunt enim Deum auctorem, & patronum sui criminis.

Qui vouent vota indiscreta, stulta, irrationabilia: ut qui vouent non pectere caput aut non lauare faciem, & similia. Votum enim esse debet de re discreta, & rationabili: iuxta illud Pauli, Rationabile sit obsequium nostrum.

Votorum
fractio.

Qui vota sua Deo non reddunt tempore debito: duntaxat si ea sint de opere bono, & quod præstare possint: quia si votum sit de opere mortali, seruandum non est: imò peccatur illud exequendo. Itaque vnusquisque semel atque iterum cogitet, quæ voueat, & quæ vouendo persoluat, qui seipsum vouet Deo, seipsum reddat Deo: hoc exigitur, hoc debetur, Imago Cæsaris, reddatur Cæsari: imago Dei, reddatur Deo. Hic notandum vota rationabili de causa posse ab ecclesia mutari, aut cum vouente dispensari.

Qui de rebus etiam certis iurant, quando iniuratis crederetur.

Inconfi-
derata di-
necessaria, aut ex peruersa consuetudine inclinatio

inclinatione, aut leuitate identidem in ore uini Non habent. per Deum, per sanctos, per crucem, minis afflicta & similia. Quod peccatum est valde periculosum: quia facile in periurium homo sic labitur. Hieronymus: Mentiri verò atque iurare lingua tua prorsus ignoret: tantusque in te sit veritatis amor, ut quicquid dixeris iuratum putes. Isidorus: Non est contra Dei præceptum iurare, sed dum usum iurandi facimus, periurij crimine incurrimus. Nanquam ergo iuret, qui peierare timet: nam quemadmodum in mutiloquio non deest peccatum, sic in frequenti iureiurando non deest periurium. Ideò dicit Ecclesiastes: Iurationis non assuescat os tuum, multi enim casus in illa.

Qui iurant, non considerantes iurandum sit necne, & quid inde euenire possit, etiam sitne causa rationabilis & necessaria. Unde in ira & conuiujs, alijsque locis voluptatis, periculosum est iurare: quia ibi minus consuevit homo deliberare.

Qui irreuerenter iurant nullam diuino nomini reuerentiam exhibentes. Iurare enim per Deum, est Deum testem inuocare. Unde inter iurandum, nomini diuino habenda est summa reuerentia, utpote cum nominetur, & in testem adducatur Deus, omni terreno domino magis honorandus.

Qui

Qui alios adigunt sacramento, & iurare cogunt, vbi iureiurando opus non est.

TERTIUM PRÆCEPTUM.

Memento, vt diem Sabbathi sanctifices.

HOc est, sanctum & feriatum habeas, cessando ab omni opere seruili. Hoc præcepto præcipiebatur Iudæis in lege Moisaica viuentibus, singulari quadam veneratione die septima Sabbathum obseruare. Quia cum sex diebus fecisset Deus cœlum & terram, mare & omnia quę in eis sunt: quieuit, id est, cessauit die septimo: nihil enim vltius fecit nouum cuius non fecisset prius similem creaturam in specie. Operatur enim quotidie, creata conseruando & gubernando. In lege autem gratiæ non sanctificamus Sabbathum: sed diem sequentem, id est, Dominicum, in quo Dominus noster Iesus Christus resurrexit. Hominem enim (qui terrenus creatus erat) die resurrectionis per nouam creationem cœlestem creauit. Igitur hoc præcepto diei Domini nobis præcipitur sanctificatio, necnon aliarum solennitatum, quas sancta mater nostra Ecclesia instituit.

Nec fac opus, sacrumque audi, tua crimina plange.

Dilige

Dilige corde Deum: dignè sic festa coluntur.

Sanctificatur dies festi, quando diuino cultui applicantur, etsi iis diebus rei diuinæ vacamus, & Deum super omnia diligimus sanctum audiendo, & à seruilibus operibus abstinendo. Malè enim celebrat Sabbathum, qui ab operibus bonis vacat. Vtile quoque esset, iis diebus festis conscientiam discutere, de peccatis commissis, à Deo veniam petere, reducere in memoriam beneficia sibi à Deo collata, mortem, infernum, purgatorium, paradysum, Iesu Christi passionem sibi ob mentis oculos præponere, & eo maxime tempore à peccato se continere. Verum enim Sabbathum (inquit Augustinus) Christianus obseruat, abstinens se ab omni opere seruili: id est, à peccato, quoniam qui facit peccatum, seruus est peccati.

Contra hoc præceptum sic peccatur.

Quicquam operor vetitum: fieri quod debet omitto.

Et sacra non veneror, festumque impertio ludis.

Peccant contra hoc præceptum.

Qui festis diebus faciunt opus seruile, Opus seruis proprium: vt arare, fodere, & uile. similia: pietatis tamen, aut necessitatis, aut paruitatis ratione aliqua permittuntur: vt ciborum

ciborum decoctio, medicinæ præparatio, mortuorum sepultura, emptio aut venditio rei modicæ, modicum temporis in id occupando, quibus in veteri Lege die Sabbathi interdicebatur, quia pridie Sabbathi præueniri solebant. Opera enim suo genere libera, cuiusmodi sunt artium liberalium exercitia, differere, studere, pulsare instrumenta musica, etiam festis diebus permissa sunt. Necnon opera liberis & seruis communia: cuiusmodi sunt peregrè proficisci, curam sui agere, & similia.

Omissio
cultus di-
uini.

Qui seruis, & subditis suis opera seruilia operari præcipiunt.

Qui diebus festis rem sacram non audiunt.

Qui in festo Paschæ non confitentur, aut sacrosanctam Eucharistiam non recipiunt: quæ etiam contra præcepta Ecclesiæ dici possunt.

Qui diuinum officium non dicunt, ad quod tamen tenentur.

Irreueren-
tia sacro-
rum.

Qui sacrificium irreuerenter audiunt, confabulantes aut aliud inhonestum agentes, aut se hinc sufficienti reuerentia exhibent in sacramento Eucharistiæ.

Qui locum sacrum, id est cœmeteriū aut templum violant, & polluunt: ibidem exercendo vetita, aut ibi furando & rapiendo.

Qui

Qui ludendo, iocando, otiosè huc illuc Ludii, vagando spectaculis intendendo, vanè, inhonestè & profusè diem festum consumunt: quo tempore rei diuinæ deberent vacare.

Qui diebus festis cauponas, sphaeristeria, aut alia turpiora loca impudenter frequentant.

PRÆCEPTUM IIII.

Honora patrem tuam, & matrem tuam, ut sis longæuus super terram.

HOC præcepto præcipitur nobis reuerentia, obedientia, & subuentio parentum. Reuerentia quidem, eos amando, eis bona optando, pro eis orando: & sedulò cauendo, ne dicto aut facto eos offendamus: eis assurgendo, & honorè exhibendo.

Obedientia autem, eis morem gerendo in omnibus, quæ ad bonos mores pertinent, & ad utilitatem rei familiari, exemplo Domini nostri Iesu Christi totius virtutis exemplaris, qui Mariæ matri & Ioseph propter Mariam se semper morigerum præstitit.

Subuentio verò, eos consolando, & necessaria eis ministrando. Quod si fecerimus, præmium promittitur nobis, longitudo vitæ naturalis, si nobis prodest ad salutem, & ad commodum maius. Quia diu bene

bene beatēq; viuere, Dei est magnum beneficium: sicut e contrario diu in peccatis viuere, magnum damnum est: quia diu in peccatis viuentes peius damnantur.

Promittitur præterea longitudo vitæ gratiæ in præsentī vita, quæ naturali vita maior est: & longitudo vitæ gloriæ in futuro seculo, quæ est maxima.

Pater autem, qui hoc præcepto honorari præcipitur, est multiplex.

Pater cœlestis, animæ & corporis author.

Pater carnalis, vt vterque parens, patria, consanguinei, & affines.

Pater spiritualis, & summus Pontifex, Episcopus, Curio, Confessarius noster, & Presbyteri.

Pater potestatis & curiæ: vt Rex, Princeps, Dominus temporalis, Tutor, denique omnis superior.

Christus, vterque parens, praelatus, rexque patres sunt.

Quos venerare, quibus morem gere, quosque iuuato.

Contra hoc præceptum sic peccatur.

Non veneror, non morigeror, non adiuuo patrē.

Peccant contra hoc præceptum,

Qui parentes non honorant, eis assurgēdo, aut caput aperiendo coram eis.

Qui

Irreuerentia.

Qui parentes & consanguineos debiles aut pauperes negligunt, & irrident.

Qui duris verbis parentibus suis bilem mouent. Hieronymus: Nemo parentem asperis lædat verbis.

Qui parentū mortem optant ex eorum odio, vel honoris & hæreditatis appetitu.

Qui prælatis, principibus, & dominis temporalibus, breuiterq; omnib⁹ in dignitate constitutis debitū honorem, reuerentiā, & subiectionē, verbo & opere non exhibent.

Qui iis detrahunt, eorūmq; famam denigrant: quod plerunque fit in spectaculis & ludis publicis.

Qui parentibus suis non obediunt, in iis Inobediencia.

quæ pertinent ad bonos mores. Alioqui enim parentibus irreuerentiā non exhiberent, si eos à præceptis vel consiliis diuinis auocare vellent. Veluti si filiū diuini amoris spiritu tactū, ab ingressu religiōis velent deterrere. Hieronymus: Licet in limine pater iaceat, per calcatū perge parentē: siccis oculis ad vexillū crucis euola: solum pietatis genus est, in hac re esse crudelē.

Qui parentibus non obediunt in communibus mandatis, & iis quæ pertinent ad vtilitatem rei familiaris. Filius enim quo ad domesticam gubernationē, & morum institutionem, subiicitur patri.

E

Qui

Qui prælatorum & dominorū tempo-
ralium præcepta cōtemnunt, in iis in qui-
bus obedire tenentur.
Ingrati-
tudo.

Qui iis sunt rebelles.

Qui parentibus pauperibus & egenis
necessaria pro viribus nō ministrāt. Chry-
sostomus: Docet nos Christus vsque ad
ultimam respirationem, parētum diligen-
tiam habere: quia enim aliis mulieribus
astantibus nihil dixit, docet nos plus ali-
quid impendere parentibus.

Qui eos consolari negligunt,

Qui parentibus defunctis, per suffragia
& orationes non subueniunt,

Qui prælatis, curionibus, & dominis
temporalibus decimas & debita stipendia
subtrahunt.

Violentas manus in parentem immitte-
re, quanuis ad sequens præceptum perti-
neat: tamen per hoc præceptum est cir-
cūstantia aggrauans.

Peccant etiam contra hoc præceptum
patres & omnes superiores, qui subditis
suis iubent ea quæ non debeant compleri.

Qui sibi commissis exempla bene vi-
uendi exterius non præbent, &c. Apostolus
enim qui præcepit: Filij obedite parenti-
bus per omnia: hoc enim placitum est in
Domino, mox subiunxit: Patres nolite ad
indigna

indignationem prouocare filios vestros.
Sed quia hæc ad pueros (quibus hæc potif-
simum scribimus) nihil pertinēt: ideo pau-
cis meminisse sufficiat.

Obiter admonēdum duximus plerosq;
parentes adeò miserè liberos suos amare,
vt pro iis ditandis & locupletandis, æternā
sibi acquirant damnationem, & iisdem fi-
beris plerunque eiusdem æternæ damna-
tionis sint authores. Qui parentes corpus
quidem filiorum suorum amant, animam
autem contemnunt: desyderant enim illos
valere in seculo isto, & nō curant quid sint
passuri in illo. Alij patres militias filiis
prouident, alij honores, & nemo filiis suis
prouidet Deum: perditionem illorum mā-
gno pretio comparāt, salutem autem illo-
rum ne dono quidem accipere volunt. Si
viderint illos pauperes, tristantur & suspi-
rant: si autem viderint illos peccantes, ne-
mo tristatur, vt ostēdant, quòd corporum
parentes sunt, non animarum.

P R A E C E P T V M V.

Non occides.

HOc præcepto homicidium nomina-
tim vetatur: implicite autē omne no-
cumentū, quo animæ aut corpori proximi
nocere possumus: vt sunt omnis percussio

E 2 etiam

etiam citra mortem & sanguinis effusionem, malevolentia, odium, ira, & similia.

Hoc autē præcepto non omnis occisio vetatur: sed tantum iniusta hominū occisio, iniustumq; hominum nocumētum. Potest enim respublica, siue iudex reipublicæ vicarius, in fontes animaduertere, & vita aut mēbro viuo priuare. Pater etiā in liberos, & præceptor in discipulos potestatem quidē habēt, sed eam imperfectam: nempe duntaxat infligendi leuiorē pœnas, & quæ non inferunt irrecuperabile nocumētum.

Contra hoc præceptum sic peccatur.

Occido, mutilo, cupio malè, non iuvo egenum.

Iratum mihi non placo, me sponte periculis

Parandi scelus expono, seduco sodales.

Scandala do cuiquā, peccantem non reprehendo.

Peccant contra hoc præceptum,

Qui sibiipfis vim afferūt, & mortis causas accersunt. Occiditur enim homo contra charitatem suiipfius, & contra iustitiam: cum nullus sit iudex suiipfius, nec propriæ vitæ dominus: nullusq; præterquā Deus & respublica, habeat potestatem priuandi aliquem vita, aut membro viuo.

Qui volunt alterum iniuste occidere.

Qui alterum occidunt compulsi necessitate, euitabili tamen: vt qui occidunt suos aggressores, cum fugiendo, aut aliorum
auxilium

Homicidium.

auxilium implorando, ex eorum manibus euadere possent.

Qui procurant abortum.

Qui sibi abbreviant vitam, & accelerāt mortē, dando operam rei inutili & illicitæ: vt fieri solet per nimiam crapulam, & Venerem immoderatam.

Qui iubent alterum iniuste occidi.

Qui suadent & consilium dant ad iniustam hominis occisionem, aut alio quouis modo alienæ mortis sunt authores. Digni enim sunt mortē, nō solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

Qui membro aliquo se truncāt: nisi ex Mutilacione necessitate sanitatis, abscissionem membri exposcentis, id fiat.

Qui alterum iniuste verberant, vulnerant, aut alio quouis modo lædunt.

Qui iubent, suadent, vel auxilium dant, vt iniusta læsio proximo inferatur.

Qui ex odio proximi eidem mortē, mutilationem, aut æternā damnationē desiderāt. Quod genus hominū dignū se efficit, vt mala quæ aliis optat, Deus ipsi infligat.

Qui gaudent audita alia calamitate, aut audita felicitate dolent.

Qui alteri ex odio malè consulunt.

Qui orant Deum, vt inimicos possint vlcisci.

Malevolentia.

Omissio
subuen-
tionis.

Qui negligūt pro viribus à morte libe-
rare hominem, quem noscitur positum in
extrema necessitate, & periculo vitæ: vt,

Qui nō pascunt fame morientem. Am-
brosius: Pasce fame morientem: quia si nō
pasciso, ccidis.

Qui non adcurrunt ad auxilium proxi-
mi inuasi, dum id cōmodè facere possunt.

Qui scientes conspirationes in alienam
mortem aut læsionem, tamen reuelando
aut coniuratos retrahendo, non prouidēt,
aut prohibent pro viribus, ne talis iniuria
proximo inferatur.

Omissio
reconci-
liationis
fraternæ.

Qui ab eo veniam p̄tere dēdignātur,
quē læserunt dum locus est reconciliandæ
amicitiæ eius, quē vidēt nimia ira, aut affe-
ctione odij in te cōmotū: quia si alteri iuiu-
riam fecerūt, & ei iniuste causa & occasio
odij fuerūt, pximo ab ipso læso pro illata
iniuria satisfacere debēt, veniam supplici-
ter petendo, aut coram ipso sese humilian-
do, aut charitatis obsequia ipsi præstando.

Qui poscētibus veniā, parcere recusant.

Qui malū pro malo reddunt, quod lon-
gè alienum est à præcepto Christi: Orate
pro calumniantibus & persecūtibus vos,
quibus de rebus plerunque oriuntur rixæ,
contumeliæ, & homicidia: ideo ea reduxi-
mus ad hoc præceptum.

Hæc

Hæc reduci possunt homicidia spiri-
tualia: veluti.

Qui faciunt contra conscientiam, & quod Vltroneū
peccatum putant, aut opus dubium an sit peccandi
peccatū, p̄cne. In quo ipso voluntas exor-
bitat à recta ratione & diuino amore: ipsa
enim maunt opus illud cum dubio incur-
rendi transgressionem diuini præcepti,
quàm abstinere ab opere illo cū certitudi-
ne non errādi: ac per hoc anima sui ipsius
est homicida, & ad gehennam ædificat.

Qui eūt ad locū, sine societate, vbi sciūt
esse periculū peccandi propter aspectum,
suasiones, cōmoditates, aut aliquid simile.

Qui bonæ indolis iuuenes ad malā ap-
plicāt, & eorum bonos mores corrumpūt:
cuiusmodi homines dæmonib⁹ verissimè
assimilātur: animarū enim damnationem
insidiis suis procurant, pro quarum salute
Christus sanguinem suum fudit: & mem-
bra Christi, membra nituntur efficere dia-
boli, tanquā ipsius Christi inimici & con-
trarij. Bernardus: Si Christus propriū san-
guinem dedit in pretium redemptionis
animarum: non tibi videtur grauiorem ab
eo sustinere persecutionē qui suggestio-
ne maligna, exemplo pernicioso, scandali
occasione auertit ab eo animas quas rede-
mit, quàm à Iudæo, qui sanguinem illum

E 4 fudit

fudit? Vicissim maximum sacrificiū Deo est, zelus animarum. Maius enim (inquit Gregorius) est miraculum prædicationis verbo atque orationis solatio peccatorem conuertere, quàm mortuum suscitare: in isto enim resuscitaretur caro iterū mortura, in illo verò anima in eternū victura.

Qui volentem bene beatèq; viuere, aut opus bonum facere impediunt.

Qui alios malis moribus imbuunt, aut pueram doctrinā docēt, vt sunt hæretici.

Qui pietati & religioni addictos, suis irrisionibus aut hortatibus, à recta via in deteriorē tentant auocare. Hieronymus:

Quibusdam non sufficit, quòd propria nolunt lugere peccata: adhuc insuper eos qui lugere videntur, irrident: & in subsannatione habent, quos imitari deberent.

Scandalū.

Qui verbo aut facto inordinato alium tentant ad peccandum inducere, & est speciale peccatum.

Qui committunt peccatum, aut aliquid quod peccati speciem habet: vnde aliis præbetur malum exemplum, & peccandi occasio, tametsi ruinæ spiritualis voluntatem non habent: cum aut præuident, aut

Omissio præuidere debent alios inde sibi sumptu-
correctio ros malum exemplum.

nis.

Qui proximū delinquentem nō admonent

nēt verbo, vt eū à peccato auocēt. Castigatio enim ad solū prælatū, & potestate præditū pertinet: admonitio verò, ad omnes: quando scilicet aliquis morte peccati detentus, probabiliter creditur admonitione & correctione liberandus. Quia si à peccato alioqui resurrecturus creditur, vt homo conscientia suæ scrutator: aut si per admonitionem deterior euasurus creditur, tunc ad correctionem fraternam nō tenemur.

Qui potestate præditi, subditos suos punire factis, & increpare dictis negligunt. Patres enim, qui filios delinquentes non puniunt, iis peccandi denuò sunt causa: & corporum quidem parentes sunt, sed animarum interfectores. Prouerbio. x i i i. Qui parcat virgæ, odit filium. Et x x i i i. Noli subtrahere disciplinam à puero: si enim percusseris eum virga, nō morietur: tu virgi percuties eum, & animam eius de inferno liberabis.

*Animadvertendo in alterum
sic peccari potest.*

Corripio in fontem, vt sanie plus minus equo.

Pro meritis qd Etens stomachus, vel derogari.

*Animadvertentes in alterum quatuor
modis peccare possant.*

Si in fontem hominem quem talem no-
uerint, supplicio curant affligendum.

E 5 Si in

Si in hominem fontem quidem & supplicio dignum animaduertunt, sed grauius quàm pro delicto: Aut mitius quàm decet, ita vt nocens non pertimescat recidere in idem peccatum.

Si in honorem fontē quidem iusto supplicio, & seruato iuris ordine animaduertunt: sed nō animo iusto & beneuolo: imò appetitu vindictæ, & alieni mali: verita enim est omnia passio iræ, maximè animaduertēdo in alterū: debēt enim dolere vicem & peccatū eius in quem animaduertunt, quod in ira fieri non potest: sed ea voluntate alterum corripere debent, qua pater filium paruulū quem odisse nō potest.

Si in hominem fontem quidē, & iusto animaduertunt supplicio, non tamen seruato iuris ordine: vt si puniēdi legitimam nō habeant potestatem, aut si indicta causa, aut tempore, loco, modo, non debitis puniant.

PRÆCEPTUM VI.

Non mæchaberis.

HOc præcepto nominatim vetatur adulteriū. Implicitè etiā omnis illicitus concubitus extra matrimonium: & omnis illicitus & inordinatus, siue etiā in naturalis vsus, vel cōtactus membrorum, qui

qui fit ad procurationē, & causa experientæ veneræ delectatiōis. Vbi cōtingit ali quādo peccata fieri grauisima, & à quib? maximè cauendum est: propter quæ, duæ vrbes Sodoma & Gomorrha cū omnibus incolis, & regione circumiacente, in abyssum corruerunt: quibus peccatis, quia aliqui hominū inquinati erāt, Iesus Christus Dei filius (ex sentētia diui Augustini) multo tempore distulit diuinitati suæ naturā humanā copulare, & incarnatione sua illustrare: utpote quæ tam grauisimis peccatis esset inquinata. Vnde eadem nocte, qua Christus natus est, quotquot iis grauisimis peccatis per vniuersum mundum inquinati erant, subitanea morte extincti sunt: utpote, Deo ex virgine nato ea peccata vsque adeò execrante, vt ex omnibus peccatis ea maximè in natura humana posthac nollet inueniri, quam assumendo, & diuinæ suæ puritati vniendo, tantopere illustraret. Vnde vnusquisque debet circa ista valde aduertere, ne committat aliquid carnale, in quo cōscientia eius remordeat, & naturaliter erubescat: aut recta ratio dicet inesse turpitudinem, quam non aude- ret palàm facere aut diulgare.

De speciebus & causis luxuriæ in peccatis capitalibus dicemus.

PRÆ

Non furtum facis.

HOc præcepto vetatur rem alienam aut vsum rei alienæ, vi, fraude, aut invito domino retinere: sin vt domino hoc cognoscenti displiceret. Breuiterque quouis modo in temporalibus bonis alteri damnum inferre. Est enim contra charitatem proximi, cui damnum infertur. In quo peccati genere vera & sufficiens pœnitētia haberi non potest, nisi adsit propositum restituendi ablatum pro viribus.

*Contra hoc præceptum sic
peccatur.*

*Fuero, vi rapio, furor, rebus fero damnum:
Inuentum non restituo, cum fraude pacifcor.*

Peccant contra hoc præceptum,

Vsura. Qui alteri pecuniam mutuam, & ratione mutui exigunt lucrum temporale in pecunia, aut alia re quæ potest pecunia æstimari. Augustinus: O homo quid fœneraris homini? fœnerare Deo vsuras, scilicet ei in pauperibus suis subueniendo: & cētuplum accipies, & vitam æternam possidebis. Et idcirco nimis es ingratus, qui ad tales vsuras non vis commodare Deo ad quales mutuares ludæo vel Saraceno.

Qui

Qui mutuam quidem absque lucri conuentione: sed tamen ea spe, vt ex mutuo aliquod lucrum tanquam vi mutui debitum, recipiant: & sine qua spe proximo suo non mutuarent. Obiter admonendum duximus vsurarios teneri ad restitutionem vsuræ & damni per vsuras proximo illati. Mutuum autem ad vsuram accipere, ex se rationem peccati non habet, nisi absque rationabili causa quis subeat hoc damnum, & alterius vtatur iniquitate.

Qui iniuste rem alienam auferunt violentè. Augustinus: Si in ignem mittitur, qui non dedit rem propriam: vbi putas mittendus erit, qui inuasit alienam? si cum diabolo ardet, qui nudum non vestiuit, vbi putas arsurus est qui expoliavit? quid recipiet, qui aliena tulit, si semper ardebit qui sua non dedit? Gregorius: Hinc ergo colligendum est quanta damnatione plectendi sunt, qui rapiunt aliena: si tanta animaduersione feriuntur, qui sua indiscretè tenuerunt. Perpendant, quo eos obliget reatu res rapta, si tali subiicit pœnæ non tradita. Perpendant, quid merebitur iniustitia illata, si tanta percussione digna est pietas non impensa.

Qui retinent mercedem aliis debitam, seu pecuniam quam debent.

Qui

Qui noua uectigalia non pro reipublice utilitate, sed pro bono alicuius peculiari imponunt: aut ut imponantur, consulunt.

Furtum. Qui rem alienam alteri iniuste auferunt eo ignorante & inuito, sic ut ei id cognoscenti displiceret.

Qui pecunias à parentibus ad necessaria emenda datas sumptuose & in rebus vanis consumunt.

Qui monetam adulterinam, & res malas pro bonis ex industria aliis dant: tamen si ab aliis ad eos sic peruenerunt. Si enim ab aliis decepti sunt, non protinus alios decipere debent.

Damnum. Qui aut occulte, aut manifeste rem alienam destruunt, & corrumpunt, tamen si de ea re nihil apud eos manet.

Qui huiusmodi damnum iniuste illatum non resarciunt pro viribus.

Qui aliis operam suam locantes, fideliter non operantur: tenentur enim tales ad damni restitutionem, breuiterque alij omnes, qui alio quouis modo iniuste alteri damnum inferunt.

Inuenti retentio. Qui rem alienam inuentam, quæ non habetur pro derelicta, accipiunt animo retinendi pro se, & tanquam suam detinent. Augustinus: Quod inuenisti, & non reddidisti, rapuisti. Si enim Dominus scitur, aut

aut adhibita diligentia inuenitur, ei debet reddi: si autem dominus non inuenitur, quia forsitan viatori cecidit, pauperibus debet erogari.

Qui vendunt aut emunt cum fraude, aut circa pretium, aut circa rem, aut circa pondus, aut circa numerum, aut circa mensuram.

Qui cum aliis faciunt contractus illicitos & in damnum proximi urgentes: quos contractus dolo qui faciunt optime norunt, & ideo non sunt susceptorum admonendi.

De restitutione.

Fur actorve mali, sorte damnumque refundat.

Iussio, consilium, consensus, lausque, recursus,

Participans, mutus, non obstant, non manifestas.

Ad restitutionem tenentur.

Qui iniustam actionem per se exercet, Actor. siue hoc faciat sua sponte siue ex precepto sui domini, cum sciat iniustitiam: siue pro lucro proprio siue pro alieno.

Qui iniustam actionem fieri precipit, Iussio. & qui habet rationem principalis causæ mouentis suo imperio ad patrandum actionem iniustam.

Qui dat consilium efficax ad perpetrandum actionem iniustam: & causa est directe mouens suo consilio ad illam, vel sine quo non fuisset patrata illa actio iniusta.

Qui suo consensu tota causa, aut cum aliis Consensus causa

causa est iniustæ actionis, ex cuius consensu tota res pendet.

Laus. Qui iniustam laudat actionem, & specie boni excusat, dicendo: Sic oportet domare stultos, & similia; duntaxat si ea adulatio causa est illius actionis iniustæ.

Rekursus Qui iniuste agentis acceptator est, & refugium. Est enim huiusmodi cõplexus causa iniustæ actionis, quia præbet securitatē iniuste agendi, facitq; ut homo in actionibus iniustis perseveret: dum facit se patronum iniquitatis. iniquo homini in sua iniquitate præstando patrocinium.

Participans. Qui particeps est iniustæ actionis: siue ut socius, siue ut mediator, siue ut explorator, siue alio quouis modo.

Mutus. Qui cū possit, & ex officio teneatur reprehendere iniustæ actionis actorē, & ei eādem prohibēdo impedire, ne damnū proximo inferatur, tamē tacet, nec impedit iniustā illam actionē, quam potest, & ex officio tenetur impedire alius enim causa est.

Non ob-
stans. Qui cū possit, & ex officio debeat præbere auxilium impeditiū actionis iniustæ, id tamen negligit. Exempli gratia: Dominus temporalis, qui non obstat latrocinis & aliis expilationibus, quæ fiunt in sua terra, & cuius est custos tenetur ad restitutionem damni illati.

Qui

Qui cū possit, & ex officio debeat Non manifestare proximo inuasorem vel ante nifestans. vel post factum, sic ut manifestando impedire posset, ne tale damnū proximo inferretur, nihilominus non manifestat, tenetur ad restitutionem damni quod proximus patitur ex illius nō manifestatione: in quantum illa non manifestatio est causa vel iniustæ actionis, vel iniustæ detentionis rei alienæ.

P R A E C E P T U M V I I I.

Non loquaris contra proximum tuum

falsum testimonium.

HOc præcepto nominatim vetatur omnino mendacium perniciosum: siue dum vocaris ad testimonium ferendum: siue extra iudicium in vulgari & cõmuni locutione. Implicitè etiam omnia peccata ad locutionem pertinentiā, quibus saltem inferitur nocumentum proximo: ut sunt detractiones, calumniæ, irrisiones, & huiusmodi. Proximus autem est omni homini Proxim⁹ omnis homo: nihilque est tam proximum quis sit. quàm homo & homo. Attendamus enim Adam & Euan: iam omnes fratres sumus. Quòd si fratres sumus secundum quod homines sumus: quantò magis secundū quod Christiani sumus quibus vnus est pater Iesus Christus, & vna mater sancta Ecclesia?

F

Con

Contra hoc præceptum
sic peccat ut.

Accuso falsè, derideo, detraho, diras
Imprecor, & mecum malè iudico, concito rixas
Assessor, simulo, mea sunt mandacia, damno.

Peccant contra hoc
præceptum,

Calūnia. Qui mala voluntate, aut sine sufficien-
tis causæ apparentia, alteri falsum crimen
intendunt. In quo peccato peccari potest
ex parte iudicis, ex parte accusatoris, ex
parte rei, ex parte causidici, & ex parte co-
gnitoris ipsius causæ.

Qui etiam veri criminis (occuli tamē)
sine sufficienti necessitate & causa ratio-
nabili alterum palam accusant, aut reue-
lant, non seruato ordine diuini iuris.

Qui alterius bona opera & benefacta,
conantur ostendere mala, aut fictè facta,
ut eum hypocritam ostendant, aut alio-
rum ipsi concilient inuidiam.

Qui in iudicio ad interrogata cum do-
lo malo respondent.

Qui rei cum sint, fateri verum nolunt in
casu, in quo tenentur veritatem fateri.

Derisio. Qui verbis, aut cachinnis, aut naso cor-
rugato alios irridēt, aut gestus & corporis
habitus figmentio illudunt: quod peccatum
tantò

tantò est grauius, quantò maior debetur
reuerentia iis qui irridentur.

Qui beneficium quod in alterum contu-
lerunt tempore indigētis eidem corā mul-
tis exprobrant, in dilpēdium honoris eius.

Qui animo inferendi iniuriam, aliquid
criminofum, aut animæ corporisve vitium
exprobrant.

Qui etiam sine animo inferendi iniuriā
ea dicunt, si proximo ea iniuria damno est.

Qui absentis famam denigrant, volūta- **Detra-**
te famam lædendi siue fiat dicēdo verum, **ctio.**
siue falsum, siue asserendo, siue referendo,
siue addendo, siue minuendo, siue interpre-
tando, siue alio quouis modo: & tales tenē-
tur ad restitutionem famæ, si illa detractio
importat infamiam. Auferūt enim homini
famam, quod melius bonum est, quàm di-
uitiæ multæ. Vnde Hieronymus contra de-
tractores: Si vis me corrigere delinquentē,
apertè increpa: tantū ne occultè mordeas.

Quid enim mihi prodest, si aliis mala
mea referas: si me nesciente, peccatis meis
imò detractioibus tuis alium vulaeres, &
certatim omnibus narres: si singulis loqua-
ris, quasi nulli alteri dixeris? Hoc enim non
est emendare me, sed vitio tuo satisfacere.

Qui ex loquacitate, & non animo alte-
rius famam lædendi, aliena peccata com-

memorant, non tam grauitè peccant.

Qui ex voluptate, quã in audienda proximi infamia percipiunt, delatoribus aures arrigunt. Bernardus: Porro detrahere, an detrahentem audire, quid horum damnabilius sit, non facile dixerim. Hieronymus: Si hilari vultu audias detrahentem, tu illi das fomitem detrahendi: si verò tristi vultu hæc audias, discit nõ libenter dicere, quod didicerit non libenter audiri.

Qui nõ defendunt famam proximi iniuste diffamati, quando & possunt & debent, & propterea læsa est proximi fama. Homini enim Christiano parũ esse debet inimicitias aliorum non excitare, vel augere malè loquendo, nisi etiam eas extinguere studeat bene loquendo.

Maledictio.

Qui sibiipsis detrahunt, & seipsos diffamant.

Qui aut sibi, aut aliis diras imprecantur.

Qui aliis damnum animæ, corporis, famæ aut bonorum imprecantur. Hæc enim charitati proximi contraria sunt.

Qui aut suæ, aut alterius natiuitatis diẽ maledicunt: detestando hominem natum, volentẽsq; aut malè natum, aut nõ natum.

Qui verba turpia, vt nomen cacodæmonis, aut similia identidem in ore habent ex consuetudine.

Qui

Qui creaturis irrationabilibus maledicunt, quia alterius res sunt, vt qui agro alienius sterilitatem imprecantur, aut mortem eius pecudibus.

Qui aliorum dicta aut facta sine causa sufficienti in peiorem partem accipiunt, & interpretantur. Bernardus: Caue alienę conuersationis esse aut curiosus explorator, aut temerarius iudex, etiã si perperam actũ quid deprehenderis, ne sic quidẽ iudices proximum, magis autẽ excusa. Excusa intencionem, si opus non potes: puta ignorantiam, puta surreptionem, puta casum. Quod si omnem omnino dissimulationem rei certitudo recusat, suade nihilominus ipse tibi, & dicito apud teipsum: Vehemens fuit nimis tentatio. Quid de me illa fecisset, si accepisset in me similiter potestatem?

Qui sine sufficienti certitudine iudicant proximum de animo seu voluntate. Nemo enim debet diffinitiuè asserere etiã in corde suo, quod nescit, quando sufficientibus coniecturis res non liquet: vnde qui consciẽtiæ suæ negligens est perscrutator, alienæ solet esse curiosus explorator. De occultis enim cordis alieni temerè iudicare, peccatum est: etenim cuius non videntur nisi bona opera, iniquum est ex suspitione reprehendere, cum eorum, quæ homini

F 3

sunt

sunt incognita, solus Deus iudex sit, qui iustus est & inspector verus.

Susurratio. Qui verbis rixosis alios ad iracundiam prouocant.

Qui inter aliquos inimicitias conciliant aut eas fouent.

Adulatio. Qui laudant aliquem de opere, quod est peccatum mortale. Quod peccatum est valde graue. hinc enim mentes hominum facile corrumpuntur, & ad ea quę laudantur (quanuis criminosa) accenduntur & assuescunt, adeo vt nō solum mala non desinat haberi vt turpia, sed etiam habeantur vt bona, & laude, honore, ac pręmio digna. quod quid peius?

Qui laudant aliquam adulando, vt noceant eius corpori vel animę.

Qui laudando alterum, ei fiunt occasio peccati mortalis: vt pote vanę glorię, iactantię, &c. Hieronymus: Adulatores vt inimicos caue, quorum sermones super oleum molles, vt ipsi sunt iacula: corrunt fictis laudibus leues animas, & male credulis mentibus blandum vulnus infigunt.

Simulatio. Qui factis, scriptis, nutibus, signis & aliis actibus exterioribus, simulāt id esse quod non est, vt solent hypocritę: per simulationem enim homo mentitur facto, sicut per mendacium mentitur verbo. Ambrosius.

Caue

Caute fratres mandaciū: quia omnes qui amant mendacium, filij sunt diaboli: non solum in falsis verbis, sed etiam in simularis operibus mendacium est. Mendacium perniciosum.

Qui promissis non stant, duntaxat licitis: decipitur enim proximus, cui facta est promissio.

Qui mentiuntur, vt animę proximi nocementū afferant: veluti qui voluntate fallendi afferunt aliquid falsum contrarium fidei catholicę, aut sacrę scripturę, aut bonis & christianis moribus. Et hęc est prima species mendaciij perniciosi.

Qui mentiuntur, volentes tantummodo alteri iniuste nocere in corpore, in rebus, in fama: & sic mendacium nulli prodest, & alteri nocet. & hęc est secunda species.

Qui mentiuntur, volentes proximo in bonis suis dānum inferre, sed sibi aut alteri prodesse: vt faciunt mercatores & calumniatores. Et hęc est tertia species. Quę tres species mendaciij perniciosi mortales sunt: quia os quod mentitur, occidit animam.

Summopere cauendum est omne mendaciū. Quanuis enim nonnunquam sit aliquid mendaciij genus culpę leuioris, vt si quis pro omnium mētiatur salute, tamē difficilia & laboriosa sunt signēta mendaciij: qui autem verum vult dicere, non laborat:

F + quie

quietiores enim sunt boni, quam mali, & absolutiora sunt verba veracium, quam commenta mendacium. Gregorius: Nihil est ad defendendum puritate tutius, nihil ad dicendum veritate facilius. Nam dum mendax falsitatem suam tueri cogitur duro cor labore fatigatur. Idem: Qui amici esse veritatis poterunt sine labore, ut peccent laborant: cumque vivere simpliciter renuntiant, laboribus exigunt ut moriantur.

P R A E C E P T U M I X.

Non concupisces uxorem proximi tui.

Sexto praecepto vetitum est opus carnale, & voluntas ex qua exterius oritur libidinis opus. At ne quis putaret plenum & perfectum desiderium rei venereae non esse peccatum, nisi in actionem exteriorem prorumpat, idcirco hoc praecepto nominatim vetatur alienae uxoris concupiscentia: implicitè etià omnia illicita desideria carnalia. Multi enim corpore casti sunt, qui voluntate adulterium commiserunt: & voluntas sine opere peccat frequenter, quando videlicet aliunde interuenit aliquod impedimentum impediens, quò minus voluntas in actionem exteriorem prorumpat. De quibus mentis cogitatibus lex humana non iudicat, sed tantum de iis quae exterius apparent,

parent, factis scilicet & dictis. Lex autem diuina etiam de intimis cordis nostri cogitatibus. Nempe oculis Dei omnia nuda & aperta sunt: apud quem omnis plena & perfecta voluntas, siue bona, siue mala pro facto aestimatur. Augustinus: Voluntas pro na faciendi, reputatur pro opere facti.

Contra hoc praeceptum sic peccatur.

Alterius violare thorum qui mente paratus.

Qui vetitos visus, tactus, & basia figit:

Qui loquitur lasciuia, suāsque iis arrigit aures:

Nec carnem reprimat, sed turpia mente volutat.

Comptus & incedit turpi pellectus amore:

Quique modis aliis turpes molitur amores:

Is peccat, violans diuina dogmata legis.

Peccant contra hoc praeceptum,

Qui scortandi plenam & perfectam habent voluntatem, si facultas esset, & nisi timerent inde aliquod damnum temporale incurrere.

Qui visus & attractus faciunt illicitos, aut amplexus & oscula impudica dant, aut eadem libenter recipiunt. Quia homo potius debet subire discrimen vitae, quam permittere in se impudicam turpitudinem impleri. Debet enim suam castitatem sicut propriam vitam defendere, vim vi repellendo.

Qui luxuriosis & impudicis cantilenis,

aut sermonibus delectantur, quae possunt

F 5 ad libi

ad libidinem prouocare. Vanus enim sermo cito polluit mentem: & facile agitur, quod libenter dicitur.

Quia de rebus venereis libenter audiunt loqui. Hieronymus: Nunquam verbum in honestum audias: aut si audieris, irasceris: perditæ enim mentes hominum vno frequenter leuique sermone, tentant claustra pudicitiae.

Qui sunt negligentes in reprimendis & coercendis passionibus carnis.

Qui cogitationibus libidinosæ tum delectatione immorantur.

Qui se adornant, vt alios ad libidinem & sui desiderium prouocent, & vt mulierculis placeant. Breuiterque qui alio quouis modo venerè prouocant, meditantur, & prouocant.

PRÆCEPTUM X.

Non concupisces rem proximi tui.

Septimo præcepto vetita est actio furandi, & damnum proximo in bonis suis inferendi: nec non voluntas, ex qua oritur actus exterior iniuste sibi usurpandi rem proximi sui. At ne quis existimaret solam concupiscentiam interiorem sine exteriori actione non esse peccatum: idcirco hoc præcepto nominatim vetatur interior illa voluntatis concupiscentia deliberata furandi & alienam rem sibi quo iure, quaque iniuria

ria vendicandi, si esset oportunitas & facultas, & nisi obstaret timor & verecundia. Implicitè etiam vetatur insatiabilis illa iniustè vel viis illicitis habendi cupiditas, tanquam os inferni omnia deuorans, curis secularibus mentem iugiter inquietans, & à spiritualibus auocans, & directè charitati proximi contraria.

Contra hoc præceptum sic peccatur.

Si possem, raperem: procuro damna propinqui. Ludo lucri causa: malè querere multa peropto.

Peccant contra hoc præceptum,

Qui apud se passi sunt dare scenori, rapere, furari, rebus alienis damnum inferre inuentum retinere, & alio quouis pacto proximo in ipsius bonis esse alicui damno, si esset facultas, & sese offerret occasio, aut nisi poenæ supplicij, & ignominæ timor ab eo scelere patrando eos arceret.

Qui ludunt sola lucri voluntate: & vt alios exhauriant pecunia, & inde ditescant.

Qui bona temporalia, aut sacerdotia ecclesiastica viis illicitis habere appetunt, vt per furtum, aut simoniam, aut alio quouis modo illicito, quamlibet bonus sit finis. Non enim facienda sunt mala, vt inde eueniant bona. Verus autem Christianus in cõparatione bonorum cœlestium, quæ sperat omne aurum

Voluntas furandi.

Ludus.

Iniusta acquisitio.

aurum sicut arenam deputat: quia ibi quisque habet diuitias suas, vbi & delectationem. Grauius multo peccant, qui bona temporalia desiderant, quo suis voluptatibus commodius indulgeant.

E P I T O M E D E C E M

P R A E C E P T O R V M.

Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota mente tua, hoc est maximum, & primum mandatum. Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum, sicut teipsum. In his duobus mandatis vniuersa lex pender, & prophetæ.

Ille Deum diligit, qui non aliud quam quod Deus amare videtur, operatur. Quid sit enim Deum diligere, domini Saluatoris doctrina declarat, dicentis: Qui audit verba mea, & facit ea, hic est qui diligit me. Et alibi: Si quis diligit me, sermones meos seruabit. Qui autem dicit, quod diligit Deum, & mandata eius non custodit, mendax est.

Ille proximum sicut seipsum diligit, qui ei nihil facit mali, quod sibi fieri nollit: & bonum quod sibi fieri vellet, vult & proximo: & sicut sibi subueniri optat, ita proximo pro viribus subuenit. Quod si facultas subueniendi absit, voluntas subueniendi adsit.

adfit, quod dominus præcepit, dicens: Omnia quæ vultis vt faciât vobis homines, ita & vos facite illis similiter. Dicitur autem: Diliges proximum tuum, sicut teipsum: id est, proximum tuum dilecturus, à teipso dilectionis originem sumes: etiã proximo misericordiam factururus, tibi prius misericordiam facies: & bene beatèque viuendo animam tuam diliges, & eiusdem misereberis, sicut scriptum est: Miserere animæ tuæ placens Deo. Quod si iniuste viuendo teipsum oderis (qui enim diligit iniquitatem odit animã suam) & tibi ipsi impius sis quo modo erga alios pius esse poteris? Qui tibi nequam es, cui bonus eris? Dicturus mihi es: Dilige proximum, sicut me ipsum. Audio planè, audio: inebriari vis cū illo, quæ diligis sicut teipsum: & illum ad te trahis, & ad hoc quod amas vocas: & si tu ipse sic te diligis vt perdas te, sic profectò perditurus es & eum, quæ diligis, sicut te. Aut prius tuã ipsius animam sincero amore dilige eiusque miserearis: aut alterius respue societatem, vt solus pereas.

Proximus autem, qui hoc præcepto diligere præcipitur, est omnis homo: quod ipse Saluator Marthæi v. præcepit dicens: Audistis quia dictum est, scilicet antiquis: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.

Proximus
quis sit.

tuum ego autē dico vobis. Diligite inimicos, vestros, benefacite iis qui oderunt vos & orate pro persequentibus & calumniantibus vos &c. Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne & publicani hoc faciunt? Cui igitur & Christiane poteris esse malus, qui inimicis tuis præcipis esse bonus? Sed tu forsitan & proximum odis, cui ne extraneum quidem odisse conceditur: & fratrem persequeris, cui præcipitur benefacere inimico, & Christianum te esse credis, qui nec noui nec veteris testamenti præcepta custodis.

Dilige corde Deū toto super omnia: post quem Dilige vicinum, sicut te diligis ipsum.

Quicquid latet, & quicquid patet in diuinis sermonibus & in tota sacra scriptura, dilectio ipsa cōprehendit? quia scriptū est, Plenitudo legis est dilectio. Nam tota lex, imō tota scriptura, aut præcipit, aut cōsultat ea, quæ faciunt ad Dei & proximi dilectionē: sicut patet in præceptis & consiliis affirmatiuis: aut vetat & dissuadet illa, quæ impediunt & dirimunt lectionem, sicut patet in præceptis & consiliis negatiuis.

Si enim Deum, vt debes, dilexeris, hunc adorabis corde & cogitatione, per fidem, spem, & charitatem summam. Et tanto honoris loco apud te eius sacratissimū nomē erit,

erit, vt illud in vanum iurare nō audeas: & diebus festis ei soli seruias, & de acceptis beneficiis, eidem gratulaberis.

Si proximū tuum dilexeris sicut te ipsum erga eum talis eris, qualem erga te velles ipsum esse. Si pater aut mater est, eum perinde honorabis, atq; honorari velles à tuis liberis. Si alius quisquam est eū, vxorem, & bona eius nullo damno afficies tuo opere: non etiam tua locutione, quia falsò contra eum non mentieris: non prætereā tua cogitatione, quia eius vxorem non concupisces, nec eius bona iniustè appetes. Vnde sunt qui afferant decem præcepta legis in monte Sinai Mofi data, sic in duabus tabulis lapideis digito Dei exarata & digesta fuisse, vt Prima tabula contineret tria prima præcepta ad Deum pertinentia. Secunda autem tabula cōtineret septem vltima præcepta ad proximum pertinentia.

DE PRÆCEPTIS

ECCLESIAE.

P RÆC E P T A ecclesiae sunt multa: inter quæ sunt quinque principalia, quibus omnes orthodoxi obnoxij sunt, alioqui peccant.

Festa colas, præsens sacro ieiunia serues.

Anna sit saltem scelerum confessio, Pascha Tempora.

tuum ego autē dico vobis, Diligite inimicos, vestros, benefacite iis qui oderunt vos & orate pro persecutibus & calumniatibus vos &c. Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nōne & publicani hoc faciunt? Cui igitur o Christiane poteris esse malus, qui inimicis tuis præcipis esse bonus? Sed tu forsitan & proximum odis, cui ne extraneum quidem odisse conceditur: & fratrem persequeris, cui præcipitur benefacere inimico; & Christianum te esse credis, qui nec noui nec veteris testamti præcepta custodis.

Dilige corde Deū toto super omnia: post quem Dilige vicinum, sicut te diligis ipsum.

Quicquid latet, & quicquid patet in diuinis sermonibus & in tota sacra scriptura, dilectio ipsa cōprehendit: quia scriptū est, Plenitudo legis est dilectio. Nam tota lex, imō tota scriptura, aut præcipit, aut cōsulit ea, quæ faciunt ad Dei & proximi dilectionē: sicut patet in præceptis & consiliis affirmatiuis: aut vetat & dissuadet illa, quæ impediunt & dirimunt lectionem, sicut patet in præceptis & consiliis negatiuis.

Si enim Deum, vt debes, dilexeris, hunc adorabis corde & cogitatione, per fidem, spem, & charitatem summam. Et tanto honoris loco apud te eius sacratissimū nomē erit,

erit, vt illud in vanum iurare nō audeas: & diebus festis ei soli seruias, & de acceptis beneficiis, eidem gratulaberis.

Si proximū tuum dilexeris sicut te ipsum erga eum talis eris, qualem erga te velles ipsum esse. Si pater aut mater est, eum perinde honorabis, atq; honorari velles à tuis liberis. Si alius quisquam est eū, vxorem, & bona eius nullo damno afficies tuo opere: non etiam tua locutione, quia falsò contra eum non mentieris: non præterea tua cogitatione, quia eius vxorem non concupisces, nec eius bona iniustè appetes. Vnde sunt qui afferant decem præcepta legis in monte Sinai Mofi data, sic in duabus tabulis lapideis digito Dei exarata & digesta fuisse, vt Prima tabula contineret tria prima præcepta ad Deum pertinentia. Secunda autem tabula cōtineret septem vltima præcepta ad proximum pertinentia.

DE PRÆCEPTIS

ECCLESIAE.

P R A E C E P T A ecclesiae sunt multa: inter quæ sunt quinque principalia, quibus omnes orthodoxi obnoxij sunt, alioqui peccant.

Festa colas, presens sacro, ieiunia serues.

Annua sit saltem scelerum confessio, Pascha
Tempo.

Tempore quo sumes Christi venerabile corpus

P R I M U M præceptum est de obseruatione feriarum indictarum. Sicut enim in Veteri testamento non solū præcipiebatur Sabbathi obseruātia, sed etiam aliarum solennitatum, haud secus in Nouo Testamento non solūm Dei Dōminici præcipitur sanctificatio, sed etiam aliarum solennitatum. Quas sanctificabimus, si iis, quæ celebrantur in tertio præcepto Decalogi diximus, obedi sint, & seruatis, ea crediderimus, quæ eo tempore quid in illa ecclesia celebrantur, maximè si ad fidei articulos spectant: vt,

In festo Trinitatis debemus credere quod Deus est vnus in substātia, & trinus in personis inter se per omnia æqualibus.

In festo Natiuitatis, quod Iesus Christus Dei filius ex Maria virgine natus est.

In passione, quod pro nobis passus, mortuus & sepultus est.

In festo Ascensionis, quod ad cœlos ascendit.

In festo Pentecostes, quod Spiritum sanctum discipulis suis misit.

In festo Corporis Christi, quod Iesus Christus Dei patris & virginis matris vni genitus filius, verisimilè continetur in Eucharistia.

In festo omnium Sanctorum, quod animæ

mæ eorum qui in hac vita bene vixerunt, nunc cum Christo latantur in cœlis.

In festo mortuorum, quod est purgatorium, post quod animæ ad vitā gloriosam resurgēt, resumpturæ in die nouissimo corpus gloriosum. Quæ omnia in templis illis diebus prædicari solent. Etiā in festis Sanctorum debemus ad eos preces fundere.

S E C U N D U M præceptū est: vt diebus festis sacrificio integro inter simus corpore & mente, hoc animo vacandi Deo tempore sacrificij.

T E R T I U M præceptum est: Obseruantia ieiunij quadragesimalis, Quatuor temporum: & si quando ecclesia præcipit, peruigilij festorum: exceptis iis, quos ecclesia nō vult obligare. Ex quorum numero sunt pueri: qui licet nō obligentur, totam quadragesimam ieiunare, debent tamen sibi aliquot dies deligere, in quibus ieiuent.

Q U A R T U M præceptum est: vt dum eos annos attigerimus in quibus peccare possumus, saltem semel in anno tempore Paschæ sacerdoti confiteamur de peccatis mortalibus, & de quibus dubitatur sintne venialia, an mortalia. At quoniā nullū est tam paruū peccatū, quod non crescat neglectum, & qui minima spernit, paulatim decidet: Idcirco cū mortalibus satius esset

G etiam

etiam de grauioribus venialibus cōfiteri,
& quæ conscientiam magis remordent.

Eodem præcepto obligamur ad sacramentum confessionis. quoties aliàs venerabile sacramentum Eucharistiæ suscipere volumus, si modò nobis sumus cōscij peccati mortalis. Obligamur præterea in mortis articulo cōfiteri de peccato mortali, de quo antea confessi non fuerimus. Debemus enim pro viribus non ad misericordiam præparare, quando imminet nobis iudicium damnationis aut misericordiæ. Sed quia periculosum est cōfessionem diu differre propter obliuionem multorū peccatorum, peccandi cōsuetudinem, & mortis incertitudinem: Ideo cōsultius esset sæpe cōfiteri: quia ex frequenti confessione, homo auocatur à multis peccatis, fitq; timidior ad Dei offensionem. Non statim post peccatum suum commissum iniungit nobis sancta ecclesia sacerdoti de peccato confiteri: tamen optimus quisq; Christianus, & qui Deum timere volet, confugiat ad cōtritionem & interiorem cordis pœnitentiã, cum primùm agnoscit peccatum suum, cum voluntate confitendi tēpore & loco. Peccatū enim quod per pœnitentiã non deletur, mox suo pondere ad aliud trahit peccatū, & lumen rationis excæcat.

Q V I N

Q V I N T V M præceptum obligat nos ad sacram communionem semel in anno, idq; tēpore Paschæ: sicut quarto præcepto obligamur ad cōfessionē. Et licet tantummodo ex præcepto sit, sacrosanctā Eucharistiã tēpore Paschæ sumere: conuenit tamē etiã festis solēnioribus eam suscipere: cum bona pars laicorū, & ferè omnes honestioris status homines soleāt illis dieb⁹ sacrosanctæ communionis esse participes. Cautè aduertendum est, eodem anno quo pueri ad confessionē inducuntur, non protinus esse ad susceptionem tanti sacramenti inducendos. Annus enim idoneus ad exhibendū pueris venerabile hoc sacramentū, est vndecimus aut duodecimus annus, duntaxat si puer pietatis & religionis indolem præ se ferat, sciãtq; discernere panem materiale à sacramentali, & cibum corporalem à spirituali. Quoniam inter omnia, quæ Deus hoc in mundo benignissimè nobis largitur, venerabile hoc sacramentum est maximum & præcipuum donum. Idcirco nō debemus committere, vt indignè id sumamus, quod sit in pœnam sempiternam indignè manducantibus. Bene enim esse non potest malè accipientibus quod bonum est, dum eo abutuntur ad sui perditionē, quod datum est ad salutē.

G . 2 . . . . . iis

iis verò qui id signè sumūt, fit in remissionem peccatorum & vitam æternam, quod & Veritas de se testatur, dicens: Qui manducat me, ipse viuet prepter me. De quo sacramento nonnulla obiter dicere operæpretium duximus.

DE VENERABILISACRAMENTO EUCCHARISTIAE.

Dominus Deus. noster Iesus. Christus Dei patris filius, quemadmodū quæcunq; voluit fecit, dixitq; fiat lux, & facta est lex, fiat firmamentum, & factū est: cuius verbo cœlum, terra, aqua ignis, aër, & omnis ornatus eorū perfecta sunt, genūsq; humanum creatum est: sic nō minore virtute solo verbo panem efficit corpus suū, & vinum sanguinem suum, quod in suam commemorationē à sacerdotibus similiter fieri præcepit: ad quorū vocem in hora expressionis verborū Christi, cœli aperiūtur: & in illo Iesu Christi mysterio adest angelorū frequētia & sanctorū præsentia: terrena cœlestibus iunguntur, & panis materialis atq; visibilis aduenienti viuifico & cœlesti angelorū pani, velut vero creatori suo honorem deferēs, locum suum (id est visibilem speciem accidētium) pro ministerio.

sterio & sacramentali seruitio relinquit. Quod omnipotenti præcepto Christi donec ad iudicium veniat, à sacerdotibus efficitur. Perinde atq; dixit in principio: Producat terra herbam virentem, & ad hæc vsq; tempora ipsa eius adiuta & vigorata præcepto, producit herbam virentem. Et quoniam mos est hominibus panem manducare & vinum bibere: ea ipsa in suam diuinitatem trāsmutauit, vt puritas spiritualis refectiois esuriētis animæ, sub duabus tantum speciebus panis & vini contineretur: quorū vsus humano corpori habetur principalior, communior, mundior, & minus fastidiosus. Fecitq; ex assuetis naturæ, & iis quæ sunt secundum naturam, corpus suum & sanguinem suum, modo supernaturali: sic vt sub vtraq; specie panis & vini quatuor miraculosè contineantur.

Purissima illa Christi caro & sacrum Primum. corpus, quod sumpsit ex Maria virgine, ex eius purissimo sanguine à Spiritu sancto formatum: quod pro nobis in cruce appensum est: positum in sepulchro, & glorificatum in cœlo. Viuum quidē ibi est corpus: quia Christus resurgēs à mortuis iam non moritur: mors ei vltra non dominabitur.

Quia caro nō viuit sine sanguine, ideo Secundū. necessariò est ibi sanguis pretiosus, qui fe-

Tertiū. liciter manavit in passiōe p̄ mūdi salute.
 Quia verus homo non est absq; anima rationali: propterea ibi est anima Christi gloriosa, quam Deus pater infudit corpori in vterum virginis Mariæ: in qua anima repositi sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei.

Quartū. Quia Christus, qui est verus homo, etiā est verus Deus: ideo ibi est gloriosa illa diuinitas in maiestate sua.

Hæc quatuor simul & horū singula sub speciebus panis & vini perfectè cōtinētur tota: non minus in calice, quā in hostia: nec minus in hostia, quā in calice: quia quāuis vi verborū sacramentaliū sub specie panis sit tantūmodo caro, sub specie vini sit tantūmodo sanguis, tamen p̄ cōcomitatum (vt iam dictū est) sub vtraq; specie quatuor verissimè cōtinentur: caro Christi viua, pretiosus sanguis, omniscia & perfectissima anima, & diuinitas ineffabilis.

Euchari-
 stie sacra-
 mentū ra-
 tionibus
 humanis
 non scru-
 randum.
 Summopere nobis est cauendū, ne argumētis naturalibus & rationibus humanis innitētes, ipsius sacramēti rationē curiosè scrutemur, quia Deus qui supra naturā est, & apud quē omnis mūdāna sapientia stultitia est, naturæ legib; nō cōstringitur: sed debemus subiicere, & humiliter sub iugo orthodoxæ fidei captiuare mētes nostras.

Quid

Quid enim dubitationis de hoc sacramēto nobis possit remanere? quod à Christo videmus tam expressè traditum, à sanctis apostolis prædicatum, in veteri lege tot mysteriis præfiguratum: nouissimè autem, & in hac vltima mundi ætate tot miraculis, quasi palpabilibus testimoniis confirmatum: denique ad nostram vtilitatem sub velamento traditum.

Quatuor de causis voluit Christus se nobis dare velatum.

Propter fidei meritum: quia si corporaliter & visibiliter Deum videremus, certè vel coactè eum adoraremus: nec tantum mereremur, quantum nunc: dum supra omnem naturalem rationē credimus, Christum totum sub specie panis contineri, & totum sub specie vini. Fidem enim est earum rerum, quæ apparere nō possunt: quæ enim apparent, fidē non habent, sed agnitionem. Nec fides habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum.

Propter vitæ horrorem: quo modo enim fieri posset, vt Dei & hominis viui carnē crudā & sanguinē in propria forma sua comedere & bibere possem? certè naturæ nostræ infirmitas ah eo abhorreret.

Propter humani visus imbecillitatem, non debuit corpus Christi gloriosum sub

G 4 forma

forma gloriosa & splēdida carnalibus oculis nostris apparere, qui infinitam Christi claritatem sustinere non possent: ad cuius comparationē solis claritas tenebræ sunt.

Quarta.

Propter indignitatem nostram, qui in hac exilij valle nondū promeruimus eum videre gloriosum: sed id reseruat nobis in cœlo, ubi eum facie ad faciem videbimus sicuti est.

Iam quid superesse possit dubitationis: cum planè videamus, ad salutis nostrę necessitatem id sacramentum nobis ex diuina clementia concessum? quia nisi manducauerimus carnem filij hominis, & biberimus eius sanguinem, non habebimus vitam in nobis. Quæ (vt visum est) in sua propria forma manducare & bibere non possumus: ideo necesse fuit ea velari, vt sumere possemus. Christus itaq; imbecillitati nostrę cōsulens, vt nobis comestibilem cibū præberet, sub speciebus panis & vini ea velauit. Quia sicut olim diuinitas in utero virginali latuit, & filius Dei sub humanæ carnis velamine visibilis mundo apparuit: sic & glorificata humanitas diuinitati coniuncta, sub forma panis & vini latet, vt nobis mortalibus competere posset.

Itaque de certissimis huius sacramenti mysteriis nullū in nobis dubitationis locum

cum relinquentes, Dei nostri magnam ac multò maximam erga nos beneficentiam paulò altius complectemur. Quæ magna fuit in eo, quòd nos nobis dedit: & cum perieramus, nos nobis reddidit. Maior, quòd per assumptam carnis humanæ substantiã inter homines visibiliter conuersatus est, factus sicut vnus ex illis, & tãdem pro nobis omnibus se totum obtulit in oblationem & hostiam Deo patri. Maxima, quòd multò mirabilius & fructuosius in hoc sacramēto præsentia suam nobis visibiliter exhibet, quàm dum inter homines ageret: & seruis suis se non solùm reliquit palpandum, & deosculandum, sed etiam manducandum. O res mirabilis, manducat dominum seruus pauper & humilis. Corporaliter quidem quotidie potest facilè manducari, sed spiritualiter multò facilius & sapius: quoties venerabilis huius sacramenti credis mysteria, toties spiritualiter cōmunicas & Christi corpus māducas. Augustinus: Crede, & manducaisti. O quàm dulce illi cœlesti conuiuio frequenter accumbere, in quo non alius cibus manducandus proponitur, quàm viuificus ille angelorū panis, id est Iesus Christus: in quem prospicientes angeli mirātur, & deficiunt: fruuntur, nec fastidiunt, quo frui magis sitiunt.

G 5 Valeant

Valeant igitur, qui dicunt mihi quotidie:
Vbi est Deus tuus? Credo utique Domine
(qui sub sacramēto tegeris) quòd es filius
Dei viui, qui in hunc mundum venisti.

O felices Christianos, iterumque ite-
rumque beatos, bona si sua norint, si Dei
sui profusam beneficentiam agnouerint,
qui sacratissimo suo corpore nos vilissi-
mos homunciones dignatur pignore, &
arrabone beatitudinis æternæ: vbi eundē
reuelata facie videbimus, quem nunc in sa-
cramento sub speciebus panis & vini assu-
minus: vbi lætius & securius eo fruemur,
quem nunc fructuosius, & mirabilius in
Eucharistia sumimus.

Debet igitur optimus quisq; Christia-
nus, dū videt inter manus sacerdotis Deū
viventem, precati veniam peccatorum ab
eodem præsentē in sacramento, perinde
atque præsens fuit Mariæ Magdalenzæ &
latronis in cruce pēdenti, peccatorum suo-
rum veniam poscentibus.

*Bona, quæ proueniunt ex sumptione
Eucharistia.*

Hominis cum Christo incorporatio.

Angelorum conuiuatio.

Mentis refectio.

Mentis illuminatio.

Peccatorum remissio.

Virtu

Virtutum corroboratio.

Fomitis mitigatio.

Spei eleuatio.

Fidei certitudo.

Deuotionis augmentatio.

Charitatis excitatio.

Contra diabolum armatio.

Idoneus est tantum
ad dignè sumendam
Eucharistiam.

Homo.

Viator.

Christianus.

Mente præditus.

Adultus.

Ieiunus.

Peccati mortalis

non conscius.

Qui est sine peri-

culo vomitus.

Qui toto corde

fertur in Deū.

Aegrotis tamen etiam non ieiunis dari
potest, quibus timetur, ne sine viatico vita
excedant. Obligatur enim omnis Christia-
nus (si modò fieri possit) in mortis articu-
lo communicare.

METH

METHODI
CONFESSIONIS
DE PECCATIS CA-
PITALIBVS ET
eorum reme-
diis.

TERTIA PARS.

De septem peccatis Capitali-
bus in generali.

SEPTEM sunt species pecca-
torum, quæ dicuntur capitalia,
quòd sint capita, radices, initia,
& prima fomenta omniũ pec-
catorum, quæ plerunque ab hominibus so-
lent fieri. Quæ sunt septem numero com-
prehensa hac dictione Saligia. s. superbia. a,
auaritia. l, luxuria. i, inuidia. g, gula. i, ira. a,
acedia.

*Fastus, auaritia & luxus, inor, gula, bilis,
Segnities: hæc sunt capitalia crimina septem.*

Hæc septem peccata per septem virtu-
tes contrarias vitantur.

Superbia	} Vitatur	{	Humilitate.
Auaritia			Liberalitate.
Luxuria			Castitate.

Inuidia	} Vitatur	{	Charitate.
Gula			Abstinentia.
Ira			Patientia.
Acedia			Deuotione.

*Sis humilis, largus, castus, syncerus amator,
Sobrius, & patiens, & strenuus ad tibi iussa:
Sic bene vitabis capitalia crimina septem.*

*Methodus detestandi omne pec-
catum in generali.*

CONSIDERA ò homo quanta tua
sit dignitas, à quanto artifice creatus
sis, in quam excellenti statu ab eo constitu-
tus, quam immenso pretio redemptus, & ad
quantam felicitatem vocatus sis. Tua gra-
tia mirabilem hanc mundi machinam con-
didit Deus, te ad imaginem & similitudi-
nem suam creauit, te salutari baptismatis
vnda abluit, te non auro, non argento, sed
pretiosissimo suo sanguine redemit, vt te
angelorum conciuem efficiat: te sibi in fi-
lium adoptauit naturalis filij futurum co-
hæredem. Itane oblitus originis tuæ, obli-
tus tantorum beneficiorum, propter tantil-
lam momentaneæ, falsæ & venenatæ vo-
luptatis delectatiunculam, à tanta dignita-
te in tantam te conicias indignitatem, vt
qui prius eras dignus cælo & gratiis spiri-
tualibus, post peccatum non sis dignus pa-
ne quo vesceris? Itane à tam nobili, à tam
amante,

amante, à tam bene de te merito parente, ad eius inimicum imò tibi hostem infestissimum ingratus & salutis tuæ inconsideratus deficiet? Itane turpissimo, crudelissimo, & nequissimo domino, te vltro mancipabis? Itane ex filio Dei, te filium & seruum cõstitues diaboli, quin etiam ipsius seruum (& quod pessimum est) tot minorum, quot peccatorum? Peccando enim, Deum tuum tibi facis inimicum, & diabolum tibi constituis dominum. Alterius in te beneficia, alterius maleficia cõsidera. Ille te qua bonitate condidit? Qua misericordia redemit? Qua liberalitate locupletauit? Qua lenitate quotidie sustinet delinquentem, donec conuertaris ab iniquitate tua? Qua lætitia recipit te ad se reuertentem? Contra hæc omnia diabolus quanta inuidia iam olim insidiatur salutis tuæ? In quæ te coniecit pericula? Atq; adeò quid molitur quotidie, nisi vt reipsum secum in æternum trahat exitium?

Consydera quòd post commissum peccatum mortale, tu ita es in dominio & potestate diaboli, vt te statim iure suo sibi possit vendicare, & secum ad æterna (vt dignus es) rapere supplicia, nisi domini Dei nostri te ad pœnitentiam expectantis summa misericordia, & angeli custodis tui se-

dula

dula custodia, diabolum impediret, ne suo iure in te ageret.

Consydera quòd vera animæ vita est Deus, inter quos solum separat peccatum, & ipsa anima se sua priuat anima, & inter se & Deum ponit obiectum, dum peccatū admittit. Et veluti corpus sine anima est mortuum: sic ipsa sine Deo (qui est vita eius) planè est mortua in semetipsa. Nempe tot peccatorū pestibus infecta viuere, viuere non est: sed vitam confundere, & vsque ad mortis portas magis magisque appropinquare: vtpote cui melius esset omnino non viuere, quàm sic viuere: & melius nō nasci, quàm sic per peccatum quotidie mori. Ad hæc priuat se omni bono: id est Deo, qui est omne bonum: summè bonū, & sine quo nihil est bonum. Vnde ipso summo bono priuata, summam incurrit miseriam.

Cõsidera quòd peccatū ipsi animæ onus est adeò graue, vt nec cœlum, nec etiã tandem ipsa terra illud possit sustinere. Vnde (quæ ei⁹ est grauitas) in abyssum descēdēs, authorē suū (id est, peccatorē) in barathri infernalis profundissima secū præcipitabit.

Consydera quòd Deus qui peccatum non fecit, vsque adeò exhorret peccatū, vt nec in cœlo nec in terra tam charum habeat amicū, quem si villo mortali peccato

inqui

inquinatum offenderit, nō exhorreat: idq; adeò vt ipsum vas peccati (id est peccatorem) à se in gehēnam ignis perpetuò ableget: tametsi ante peccatū eius amore tantum flagrauerat, vt nemo amatorū carnalium in amatorem sponsæ suæ adeò possit exardescere. Vtpote quem non auro, nō argento, sed pretiosissimo suo sanguine redemerat, pro quo tot & tanta passus fuerat. Veluti beneuola mater si puerulum suum, quem materno amore cōplectitur, in fornacem ardentem nū quā inde liberandū proiciat: nōne magnū quid, & matri valde exosum fuerit necesse est, propter quod in dilectum filiolum id ausa sit designare?

Consydera quòd peccatum Dei nostri inimico, nobisq; hosti infestissimo diabolo, adeò placet, vt à sex milibus annorū & eo amplius, in perpetrandis peccatis, & alluciendis ad ea hominibus, indefessè peruigilauerit tanquā leo rugiens quærendo quæ hominum peccata deuoreret. Quibus nunquam satiari potuit, tametsi innumera hominum peccata deglutiuit. Non enim à nobis exigit temporalia, sed tantum animas nostras cum illo rege Sodomorum, dicens: Da mihi animas, cætera tolle tibi. Cum nunc peccatum Deo nostro ita exosum esse intelligas, & eius inimico adeò gratum:

gratū: itāne à Deo tuo auersus, inimicum eius (quid eius inquā) imò hostē tuum infestissimū tuo magno malo in tantū cōiicias gaudium? Nec potius tibi beneuolos angelos Dei, quibus gaudiū est super vno peccatore pœnitentiam agēte lætificabis?

Consydera quanta Dominus Deus noster pertulerit, vt te (qui pro peccatis tuis in æternam damnationem haud dubièuebas) peccatorum omnium sordibus expurgatū, ad cœlestē patriam reduceret. Quod cum ita sit, vt eius doloribus sis sanatus, eius passione ab æterna pœna liberatus, & eius morte de morte æterna resuscitatus: committendum tibi non est, vt per peccatum passionis eius fructu ultro te priues, & in idem æternæ, damnationis barathrum te ultro conicias, ex quo tantis suis doloribus te benignissimè exemit.

Consydera quòd peccatū facit hominē etiam in præsentī vita miserrimum (de futura enim dubium est nemini) quia spoliat eū omnibus bonis & meritis, quæ in hac vita fecit: omnibus quoq; virtutibus, & gratiis, quas ipsi prius dederat. Si enim aliquis fecisset tot bona opera, quot fieri possunt: haberet tot virtutes, quot haberi possunt: illa omnia per vnum peccatū mortale perderet, sic vt pro iis omnibus nullū vnquam

H   esset

esset habiturus præmium in cælo. Sicut Salomon testatur, dicens: Qui in vno offenderit, multa bona perdet. His amplius tantisper dum homo est in peccato mortali, nihil boni operis potest operari, quod sibi meritorium sit ad vitam æternam.

Consydera quòd quandiu homo est in peccato mortali, tanquam ecclesiæ membrum putridū & mortuum, est exors & expers multorū bonorum, quæ fiunt & facta sunt in vniuersali ecclesia: quorū fiunt participes oēs boni Christiani, qui à peccato mortali immunes sūt. O quā miserū est priuari tot suffragiis quæ fiūt in ecclesia Dei!

Cōsydera quàm sit periculosum, in peccati puteū tete cōiicere, vnde per te ipsum exire non possis: in ipsum lubricus & facilis est descensus: sed reuocare gradū, superasq; euadere ad auras, hoc opus, hic labor est: pauci, quos Christus amauit, hoc potuerunt. Quī enim scis, an miserebitur tui Dominus: & in die iræ suæ, iniquitatis tuæ non recordabitur? Quī scis, an dabit tibi tempus pœnitendi? Daturus sit sanè tibi Deus agendę pœnitentiæ tempus, debēsne spe futuræ cōfessionis peccare? Quòd enim dicis, peccabo, & postea confitebor, perinde est, ac si diceres: Me ipsum vulnerabo, & postea vulnere meo medebor.

Consyd

Consydera quantò consultius est, te omnino peccatū nō admittere, quod tātò animi dolore, rātis laboribus, plurimis lacrymis est expiandū: si fortè cōtigerit (vt necesse est) te singulari Dei fauore respiscere.

Consydera virtutis & peccati quàm dispar sit exitus, quàm inæquale præmium. Quid enim inæqualius, quàm vita æterna & mors æterna? Quàm sine fine summo frui bono, in beatissimo illo Angelorū & sanctorū cōcilio, & sine fine summis excruciarī malis, in miserissimo dæmonū & dānatorū cōsortio? Esto sanè futuri seculi nullam duxeris rationē: in hac etiā vita virtutis & peccati inæquale est præmium, habet enim virtus sibi annexam mētis bene consciæ tranquillam securitatem, & dulcedinis diuinæ quandā prælibationem, & tenuem degustationē: quam qui semel degustaue- rit, nihil tam mellitum, nihil tam delicatū, nihil tam amœnum mundus his possidet, quod non vilipendat, & velut sterco reputet. Vicissim præterquam quod peccatum mille alia mala cōsequuntur: etiā miserri- mus ille animi sibi malè consciij cruciatus animam quocunq; ierit, infectatur: & dum conscientia vermīs non moritur, iam ex hac vita inferos suos ipsa patitur.

Cōsydera quàm breuis sit presentis vitę

H 2 moru

morula, quā fugax, quā trāsitoria quā expo-
fita latētibus mortis infidiis: & cū vel de
momēto vitæ tuæ securus nō sis, quā in-
gēs est tibi periculū in eo esse statu, in quo
si te mors subitanea (vt sæpe accidit) depre-
hēderit, in æternū periisti. Vicissim quā
tibi facile est, tam paruo tēporis momen-
to super tua custodia stare, & cū Christo
præsēntis vitæ hora vigilare. Tibi nec opi-
nanti mors laborum tuorum terminus ob-
repet: quo tēpore de leui & trāsitorio labo-
re, in summā æternāmq; requiē migrabis.

Si durum tibi videtur pro Christo vitæ
tuæ tēpore à vanis abstinere voluptatibus:
consydera quos cruciatus ille tui charitate
tolerauerit, quantū sacratissimi sui sangui-
nis pro te effuderit: quā acerbam, quā
ignominiosam mortē pro te pertulerit. Et
tu horū omniū immemor, rursū filium
Dei crucifigis: dum peccata tua iteras, quæ
Dominū Deū nostrū ad tā diros adegere
cruciatus. Pro quibus licet nullā possis pa-
rem referre gratiā: tamen nullam reposcit
aliā, quā vt propter se salutē tuā con-
sulas, à mortalibus peccatis abstineas, & ad
sui amorem animum tuum conuertas.

Quisquis es qui peccata mortalia sæpe
committis: sed quia horrenda tibi non vi-
dentur, vt pleraq; alia, ideò ab iis te conti-
nere

nere negligis cōsydera quòd nōnunquam
deterius in minori culpa, quā in maiori
potest peccari. Maior enim culpa quò ci-
tius agnoscitur, eò celerius emendatur: mi-
nor verò dum quasi nulla creditur, eò pe-
ius quò & securius in vsu retinetur. Vnde
fit plerunq; vt mens assueta malis minus
grauibus, ne grauiora quidem perhorre-
scat, atque ad quandam autoritatem nequi-
tatis, per culpas nutrita perueniat: & tantò
magis in grauioribus contemnat pertime-
scere, quantò magis in minus grauib; di-
dicit non timendo peccare.

Quisquis es, qui venialia negligēs quasi
leuia, eadem sæpius iteras, consydera quòd
sicut altos gurgites fluminū parua sed in-
numere replēt guttē, ita parua peccata mul-
tiplicata fiunt magna, & constantiam cha-
ritatis in Deum plerūq; sensim destruunt.

*Methodus vitandi omne peccatum
in generali.*

Paupertas efficacissimū est remediū cō-
tra omnia vitia. Paupertas enim subtra-
hit homini ad omne peccatū illectamēta,
id est diuitias, per quas homo acquirit fa-
cultatem perpetrandi quodcunq; peccatū,
& adipiscendi desyderium cuiuscunq; pec-
cati: & per quas, ad habenda quæcunq; tem-
poralia bona homo potest adiuuari.

Despectio hominum, scilicet vt vitupereris, contemneris, vilipendaris, & in nullo singulariter honoreris: donec relationis tumor in te penitus cōprimatur, & sic humiliatus humilitatem discas.

Status aliquis vitæ, in quo bona opera facere cogaris, quæ alioqui nō faceres: peccata dimittere, quæ libēter admitteres. Denique vbi non vgnoscatur tibi quin potius asperè reprehēdaris & puniaris: donec curitas propriæ voluntatis plenè in te ad formam certitudinis reflectatur.

Fuga peruersæ societatis, quia (vt inquit Chrysoctomus) quoties bonus malo coniuigitur, non ex bono malus melioratur: sed ex malo bonus contaminatur. Gregorius: Malorum dū incautè amicitias iungimur, culpis ligamur: ab eo enim qui summè reclusus est, eo ipso iam discrepat, quo peruersorum amicitias vita nostra concordat. Vnde præstat malorum pati odiū, quàm ipsorum habere consortium.

Elongatio à loco, hominibus, & aliis ad peccandum illectamētis. Quia veluti quò ab aduersis quis longius fuerit, eò minus sentit aduersa: sic minus voluptatibus stimulatur, qui non est vbi frequentia est voluptatum: & minus auaritiæ molestias patitur, qui diuitias non videt. Itaque quantum poterit

poterimus, à lubrico recedamus, qui ne in sicco quidem satis firmiter stamus.

Frequens & deuota oratio, quæ mentē supra se ad Deum eleuet, & ab ipso impetret curationē langorū & vitiorū, nec non sanitatem virtutū. Hieronymus: Hoc est remedium eius, qui vitiorum æstuat tentamentis, vt quoties quolibet tãgitur vitio, toties ad orationem se cōuertat: quia frequēs oratio vitiorum expugnationem extinguit.

Tribulatio & aduersitas. Gregorius: Qui desiderat plenè vitia vincere, studeat humiliter purgationis suæ flagella tolerare. Quòd si primò est molesta ad sustinendū aduersitas, assiduitate tamen fit in dies tolerabilior: donec iam non curetur, vel etiā diligatur, propter profectum sanitatis quæ inde sentitur prouenire.

Crebra meditatio passionis Dominicæ, retributionis bonorum in cælo, supplicij malorum in inferno, mortis inuitabilis, sui iudicij particularis in morte, iudicij generalis in sæculi consummatione, vbi de omni verbo otioso reddēda erit ratio. In omnibus enim operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

De omnibus virtutibus in generali.

Summa ope, studio & diligentia in extirpandis peccatis adhibita, non minor

H 4 adhib

adhibenda est ad acquisitionem virtutum ipsis peccatis contrariū. Nolo enim putes in hoc constare iustitiā, vt malum non facias: cum & bonum non facere, malum sit. In vtroque legis præuaricatio continetur. quoniā qui præcepit, Recede à malo; mox subiunxit, Et fac bonum. Si à malo recesseris, & bonum non feceris, transgressor es legis. Quæ non tantum in malorum operum abominatione, sed etiam in bonorum operum perfectione completur. At quoniam nemo repente fit summus, sed procedente tempore, idcirco paulatim orbis ille, concentusque virtutum omnium acquirendus est. Quandoquidem absoluta & perfecta virtus, vti corpus vnum ex his membris & virtutibus est composita: quæ inter se coniunctionem quandam & communionem habent, & in Dei conspectu vicaria ope se subleuat: nec veræ virtutes sunt, si à se inuicem aliqua diuersitate discordant. Vna enim virtus sine altera, aut omnino nulla est, aut certè minima. Nec mens humana potest habere regnum virtutum nisi prius excusserit iugum vitiorum: quia omnis virtus patitur detrimentum ab vno vitio. Si enim aut humilitatem castitas deserat, aut castitatem humilitas derelinquat, cum, Deus detestetur tam superbiam, quam

quàm immunditiam: quo modo oculis eius accepta erit castitas elata, vel humilitas immunda? Non enim bona accepta sunt Deo quæ malorum admisione maculantur: & qui in vno deliquit factus est omnium reus, quia modicum fermētum totam massam corrumpit. Exempli gratia: sunt nonnulli qui castè viuunt, sed ab opere bono torpent: alij multa bona faciunt, sed castè non viuunt. Castitas autem nec magna est sine bono opere, nec bonum opus sine castitate: alij castè viuūt, sed gulæ indulgent: alij econuerso: alij castitate & abstinentia præditi sunt, sed per superbiam intumescunt: alij sobrij, casti, & humiles sunt, sed opera misericordiæ exequi negligunt. Itaque arbor spiritualis quæ rectè fructifera esse uolet, fructus (id est, opera virtutum omnium) proferre debet.

De Superbia.

SUPERBIA est appetitus inordinatus propriæ excellentiæ, quo quis contemnit Deum, aut suum superiorem, nolendo obedire aut subesse eis, & eorum præceptis. Hæc non ab re inter peccata capitalia primas sibi vendicat: quia in primis mentē à Deo auocat: fuitque primum peccatū, tam in cælo quàm in terra: estque peccatorum omnium radix & initiū, omniumque peccatorum

H 5 peric

periculosissimū est, quia à plurimis hominibus & summis plerunq; sumitur. Exoritur enim sæpius ex opere iustitiæ & virtutis, sumitq; ex ipsis bonis operibus occasionem. Augustinus: Cætera vitia in malè factis valent: sola superbia etiam in rectè factis est cauenda. Idem Vitia quippe cætera in peccatis, superbia verò etiam in rectè factis timenda est, ne quæ laudabiliter facta sunt, ipsius laudis cupiditate amittantur. Idem: Alia quæcunq; iniquitas in malis operibus exercetur, vt fiant: superbia verò etiam bonis operibus infidiatur, ne fiant. Et sæpius causa est vanæ seu inanis gloriæ.

Superbia in animo suo inordinate propriam excellentiam appetit.

Vana seu inanis gloria, eius excellentiæ manifestationem.

Intente sub occulta cupit excellere superbus:

Excellens cunctos vult gloria vana videri.

Peccant per superbiam & inanem gloriam,

Qui bonorum quod sibi inest ab alio, à Prima spe semetipsis se habere existimant. Hieronycies super mus: Hæc est prima ratio viuendi, vt cui debet anima non ignoret.

Secunda. fatentur quidem se ab alio & non à semetipsis habere: sed putant id sibi esse debitū propri

proprio valore, & vi propriorum meritorum.

Qui ex appetitu propriæ excellentiæ moventur ad attribuendum sibi bonum quod non habent, aut maius quàm habent. Tertia.

Qui despectis aliis, solos se putant habere aliquod bonum.

Hæ quatuor species superbiæ etiam ad inanem gloriam reducuntur, si earum appetitur manifestatio. Quarta.

Qui de bonis quæ non habent, aut de Vana gloriâ bonis transitoriis & temporalibus gloriâ supra modum appetunt.

Qui de peccato gloriantur, lætanturque cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis: vt quòd hunc vel illū diffamauerint aut læserint. Quod peccati genus est valde periculosum: Malum enim est, peccati nunquam meminisse: Peius, meminisse & non dolore: Pessimum, meminisse & de eo lætari & gloriari.

Qui gloria humana tantum afficiuntur vt illam præferant obseruationi præceptorum: vt sunt qui ob amorem gloriæ consequendæ, vel timorem gloriæ perdendæ, peccatum mortale designant.

Qui finem vltimum in gloria humana constituunt, æternæ gloriæ amore postposito.

Superbiæ

*Superbia & inanis gloria no-
uem sunt filia.*

*Se faciens magni, cerebrosus, hypocrita, iactans,
Ingratus, spernens alios, parere recusans,
Ambitione tumēs, quem curia format in osus:
Ille quidem merito censebitur esse superbus.*

Peccant ex superbia & inani gloria,

**Præsum-
ptio.** Qui temariè actu interiore vel exteriorè,
aggrediuntur opus quod est supra suam fa-
cultatem aut dignitatem.

Qui fastuosè & amore propriæ gloriæ
existimât se meliores, doctiores, aut alia in
re præstantiores, & bonis temporalibus di-
gniores aliis.

Qui nolunt ea ab aliis reprehendi, quæ
perperam aut dixerunt aut fecerunt.

**Pertina-
cia.** Qui opinionem suâ quasi mordicus te-
nentes sapientiorum opinioni nolunt ac-
quiescere: qui nisi meliores se cæteris exi-
stimarent, nequaquam cunctorum consilia
suæ deliberationi postponerent.

Qui ab incepto opere malo desistere
nolunt, quantumcunq; prudētiores dissua-
deant: cauere enim debent, ne dum rectis
aliorum suasionibus foris superari despi-
ciunt intus à superbia captiui teneantur.

Qui se perperam fecisse nunquam vo-
lunt confiteri: sed suam culpam aut excu-
sant, aut leuè esse cõtendūt: aut eandem in
Deum,

Deum, aut in alium quempiam retorquēt.

Qui cum mali sint, & adhuc esse propo-
nant: tamen signis & verbis se bonos simu-
lant, & hæc est perfecta hypocrisis, exclu-
dens à regno cælorum. Nempe bene lo-
qui & malè viuere, nihil aliud est, quàm se
sua voce damnare.

Qui in confessione, peccatum aut pec-
cati speciē, aut circūstātiās necessarias, mū-
dano pudore dissimulāt: quæ cōfessio inu-
tilis est, imò nouum crimen affert.

Qui aliis præsentibus sese accusant, vt
religiosi videantur, & humiles.

Qui aliqua bona opera faciunt, vt inde
mundanam gloriam & laudem assequan-
tur, aut vt aliis appareant meliores.

Qui verbo plus de se quàm sit aut appa-
reat, dicunt sese extollendo. **Iactantia.**

Qui propter bona temporalia quæ pos-
sident, aut sacerdotia optima, aut pretiosa
vestimenta: aut propter dotes corporis, nē-
pe pulchritudinem, fortitudinē, valetudinē
secundam, & similia, aut propter dotes ani-
mi, nempe scientiam, ingenij acumen, me-
morix tenacitatē, sapientiā, Dei cognitio-
nem, & similia. incedūt turgidi & superbi.

Qui sua bona opera recensent propter
inanem gloriam potius, quàm vt inde alij
exemplum sumant. Hieronymus: Si huma-
nam

nam laudem querimus, diuinā amittimus.

Qui diuitias suas prædicant ostentationis causa.

Qui superbiunt magistratus, aut dignitatis titulo.

Ingratitudo.

Qui pro acceptis beneficiis, Deo aut alicuius benefactori gratiā non referunt opere, dū tēpus aut locus est: aut gratiam animo non habent, agnoscendo acceptum ab eo beneficium, & inde affectum beneuolū habendo: aut non agunt gratias verbo, dū tempus & res expostulat.

Qui dedignantur Deo agere gratias, quod ab eo sint creati homines, idque Christiani: quod multis bonis cum temporalibus tum spiritualibus ab eo affecti sint: Nihil enim (inquit Bernardus) ita displicet Deo, præsertim in filiis gratiæ, in hominibus cōuersionis, quemadmodū ingratitude. Vias enim obstruit gratiæ: & ubi fuerit illa, iam gratiæ accessum non inuenit, locum non habet. Nonne enim iure perditū reputatur, quod ingrato donatum est? Nonne poenitet dedisse, quod periisse videtur? Oportet proinde gratiosum esse hominem & deuotum, qui percepta gratiæ munera manere sibi desiderat: quia fidelis in modico, censetur dignus munere ampliori.

Qui à prædico aut cœna, Deo agere gratias

tias contemnunt qui eos pauit.

Qui præ se alios oēs habent despectui.

Qui alios contemnunt, quod sint pauperes, valetudinarij, peccatores, aut ignorantibus aliorum.

Qui nolunt subiici quibus oportet subiici: ut Deo, parētibus, præceptoribus & aliis dominis suis. Inobediētia.

Qui ex voluntate non obediendi, transgrediuntur Dei aut superiorum præcepta.

Qui Dei aut superiorū præcepta transgrediuntur: non quidem voluntate non obediendi, sed alia quauis voluntate, quæ inobediētia in omni peccato inuenitur.

Qui inordinate honores, dignitates, & præfecturas appetunt, ut præsent, non ut proficiant. Nemo quippe amplius in ecclesia nocet (ut inquit Gregorius) quam qui peruersè agēs, nomen vel ordinē sanctitatis habet. Delinquentem nanque hūc nemo redarguere præsumit: & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reuerentia ordinis peccator honoratur. Ambitio.

Qui vestimenta pretiosa & statū suū excedentia, aut eorū nimiam superfluitatē appetunt, aut eorū nimiam gerunt curam. Curiosus.

Qui ex animi elatione immoderatum habent appetitum cognoscendi, siue per intellectum, siue per sensum, res vanas: & quæ

quæ animæ salutis plus obesse possunt, quàm prodesse: cuiusmodi fuerunt quidam ex veteribus philosophis, qui meras nugas excogitauerunt.

Qui ratione vanitatis, philosophorum & poetarum libris nimium sunt intenti, scripturis sacris & sanctorum eloquiis ea ratione postpositis, & parui habitis.

Qui sacrâ scripturam non secundum expositionem sanctorum matris Ecclesiæ doctorum, sed secundum seculari sapientiam & proprii sensus vanitatem interpretantur.

Qui plus volunt sapere, quàm oportet.

Qui ea in disquisitione & controuersia adducunt, de quibus omnino dubitandum non est.

Cause superbiae.

Census, nobilitas, vox, fama, scientia, virtus, Robur, honor, species, successus, victus, amictus,

Recta valetudo, pietas, & mentis acumen.

Hæc plerumque solent hominem præstare superbum.

Methodus detestandi Superbiam.

Considera ô homo, qualis fuisti in tua natiuitate, qualis es in presenti tempore, & qualis futurus es in morte. Fuisti sperma fetidum, nunc es saccus stercorum, eris esca vermium. Si diligenter cõsideres, quid per os & nares cæterosque corporis meatus egreditur, tuo ipsius corpore vilius sterquilinum non vidisti.

Vnde

Vnde superbit homo, cuius conceptio culpa.

Nasci pena, labor vita, necesse mori?

Post hominem vermis, post vermem fetor & horror.

Sic in non hominem vertitur omnis homo.

Bernardus: Cõsidera ô homo vnde venis, & erubescere: ubi es, & ingemisce, quò vadis, & cõtremisce. Quid igitur superbis, terra & cinis? Cùm superbientibus Angelis Deus non pepercerit: putasne impune superbire, putredo & vermis? Nihil illi fecerunt, nihil operati sunt, tantum cogitauerunt superbiã, & in momento, in ictu oculi irreparabiliter ceciderunt, & è cælo precipitati sunt. Initiũ omnis peccati superbia: quæ tam velociter ipsum quoque sideribus clarius micantem, æterna caligine obtenebrauit: Luciferumque non modò angelum, sed angelorum primũ, in diabolum cõmutauit. Si factum est cum angelis, quid de te erit terra & cinis? Illi in cælo superbierunt, tu verò in sterquilinio. quis non tolerabiliorem in diuite superbiã, quàm in paupere ducat? Si tam durè in beatos illos angelos animaduersum est, quoniam elatum fuerat cor eorum, quàm graua de te exigentur supplicia & misero & superbo? Certus esto eum qui superbis non pepercit angelis superbis quoque hominibus non parciturũ. Non est

I contra

cōtrari⁹ sibiipfi, nō est personarū acceptator: similia sunt iudicia eius: sola ei placet siue in angelo, siue in homine humilitas.

Cōfydera fangularem Domini Dei tui Iesu Christi humilitatē, qui pro te exinauit semetipsum, fact⁹ obediēs patri vsq; ad mortem, eamq; ignominiosissimā, nempe Crucis. Augustinus: Remedium elationis, est cōtuitus Dominicæ Crucis. Et quātumcunq; te humiliaueris (inquit Bernardus) Christo humilior non eris: qui non venit ministrari, sed ministrare: voluitq; in terra esse nouissim⁹ virorū, qui in cœlis est gloria beatorū, & domin⁹ Angelorū. De quo Lucas, Et erat (inquit) subditus illis: quis quibus? Nimirum Deus hominibus, magister discipulis, Dei patris sapiētia fabro & foeminæ. Deus (inquā) Deo patri coalitissimus, cui angeli subditi sunt, cui principatus & potestates obediūt, subditus erat Mariæ: nec tantū Mariæ, sed etiam Ioseph propter Mariā. Quōd Deus foeminæ obtemperat, ō humilitas absq; exēplo. Disce igitur ō homo obedire, disce terra subdi, disce puluis obtemperare: disce humilitatem ō Christiane à Christo domino Deo tuo, qui mitis est: & humilis corde: qui pro te vsq; ad terram, imō vsq; ad infernū descendit. Erubescere superbire vilissima creatura,

tura, cuius gloriosissimus creator adeō humilis fuit. Deus è cœlo vsque ad terras descendit se humilians: tūne ex sterquilinio supra Deum tuum ascendes superbiens? Deus humilis est, superbūsne eris vilis homuncio? Caput humile, mēbrūne erit superbum? Deus se humiliat, & tu te exaltas? Deus se hominibus subdit: & tu dominari gestiēs hominibus, tuo te præponis auctori? Quoties enim hominibus præesse desyderas, toties Deum tuum præire cōtendis. Si hominis (ō homo) imitari dedignaris exemplum: certē non erit tibi indignum sequi Deum creatorem tuum: qui non solum ea ratione in carne apparuit, vt nos per passionē suam redimeret, verum etiam vt nos per conuersationem doceret. Exemplum sequentibus se præbens, rex fieri noluit, oblatam culminis gloriam fugit, præcepitq; discipulis suis, vt nemini dicerent, quōd ipse esset Iesus Christus filius Dei viui: & tandem pœnam probrosæ mortis appetiuit, vt mēbra eius discerent fauores mūdi fugere, terrores minimē timere, pro veritate aduersa diligere, & prosperā formidando declinare. Quid enim in causa fuit, aut q̄ fuit necessitas, vt exinaniret se, humiliaret se, abbreviaret se dominus maiestatis: nisi vt nos Christiani similiter face-

lium quidem cōditione: omnes autē patēs
moriūtur, mortis quidē necessitate: prae-
terquā quod post mortē de pluribus ratio-
nem reddent, qui in præsenti vita maiores
fuerint, & plura bona tēporalia receperint.

C H R Y S O S T O M V S: Intuere nūc
sepulchra superbōrū: & vide si est aliquod
in eis iāctantiæ suæ vestigium, si aliqua di-
uitiarum, vel luxuriæ signa cognoueris.
Require nunc vbi vestes & ornamenta pe-
regrina, vbi spectaculorum voluptas, vbi
affectarum turbæ. Conuiuiorū cessit opu-
lentiā, risus, iocus, & immoderata atq; ef-
frænata lætitiā quò abiit? quò recessit? Vbi
illa nunc, & vbi ipsi? Quis finis vtrorūq;?
Intuere diligentius, & accede propius ad
singulorum sepulchra: vide cineres solos,
& foetidas carnes, vermiūque reliquias,
& recordare hunc esse corporum finem,
etiam si in deliciis & lætitiā, etiam si sine
labore & continentia transfegerint vitam.
Atque vtinam res omnis, omnisque cau-
sa nostra vsque ad cineres veniret & ver-
mes: parua viderentur hæc damna, & quæ
facile excusare possit naturæ conditio.
Nunc autem conuerte oculos tuos ab his
cineribus & sepulchris, & reuoca cogita-
tionem tuam ad illud diuini iudicij tribu-
nal horrendum, vbi fletus & stridor den-
tium,

tium; vbi tenebræ exteriores, vbi vermis
ille conscientiae qui nunquam moritur, &
ignis qui nunquam extinguitur.

A V G V S T I N V S: Diuitiis, floribus,
& maiorum nobilitate te iactas, & exultas
de patria, & pulchritudine corporis, & ho-
noribus qui tibi ab hominibus deferuntur.
Respice te ipsum quòd mortalis es, & quòd
terra es, & in terram ibis. Circūspice eos,
qui ante te similibus splendoribus fulsere.
Vbi sunt qui ambibant ciuium potētatus?
Vbi insuperabiles imperatores? Vbi qui
cōuentus disponebant & festa? Vbi equo-
rum splēdidi inuectores? Vbi exercituum
duces? Vbi satrapæ tyrannici? Nunc om-
nia puluis, nunc omnia fauilla: nūc in pau-
cis versib⁹ eorum vitæ memoria est. Re-
spice sepulchra: & vide quis seruus, quis
Dominus, qui pauper, quis diues. Discerne
(si potes) vinctum à rege, fortem à debili,
pulchrum à deformi. Memor sis itaq; , ne
extollaris aliquando: memor autem eris, si
te ipsum respexeris.

Consydera nunc quā friuola, quā ca-
duca, quā vana, quā fictilis sit gloria
mundana: quia leuiter volat, leuiter pene-
trat, leuiter præterit, nec tamē leue infligit
vulnus: sed citò interficit, & ex temporali
gloria in æternā cōmutatur cōfusionem.

Quisquis es qui honorū cupiditate tantopere ardes, confydera primum à quibus hi honores tibi deferuntur. Nēpe aut metu, ab iis qui te metuūt, & vicissim eo ipso nomine tibi sunt metuēdi, & ab illis est tibi cauendū. Aut spe alicuius vtilitatis, quā ex te cōsequi sperāt, & sic te derident: non enim honores illos tibi ex animo deferūt. Aut ignorantia: & quoniam ipsis nullum sit honesti & inhonesti discriminē, ideoque mirātur res nihili, & nullo honore dignas: & sic es miserandus potius, quā mirandus. Secūdo confydera ob quæ hi tibi deferuntur honores: nempe aut ob media: vt sunt forma, vires, opes, genus, & similia, quæ quia à natura sunt, idcirco de iis neque laudamur neque vituperamur. Aut ob turpia à turpibus laudaris, quod ingens est probrum, non honor. Tertio cōsydera cui honores isti deferūtur: nempe tibi aut indigno aut digno: si indignus es istis honoribus, & falso opinātur homines te iis dotibus ornatum, quibus honor debeat: eo ipso nomine non est tibi materia superbiendi, quin potius humiliter de te sentiendi, & curandi, vt fias id quod illi te putant esse. Si dignus es qui lauderis, honores tuos in Deum refer, cui debes & illa ob quæ honos tibi tribuitur. Tam non conuenit tibi

tibi arrogare honorē, quā non conuenit tibi arrogare virtutem, quæ de sursum est, descēdens à patre luminum. Quicquid hinc fauoris captas, quod ad Deum non retuleris, ipsi furaris. Quid autem nequius seruo vsurpate sibi gloriā Domini sui? Vnde putride puluis & vermis inutilis gloria tibi?

Confydera quā tibi stultum sit, pretium tibi de homunciorum opinione metiri, quibus in manu est, simul atq; ipsis placuerit, hoc ipsum honoris, quod largiūtur rursus auferre, ac te modò honestatum, dehonestare. Si in eorum labiis gloriam tuam posueris, modò magnus eris, modò paruus, modò nullus: secundum quod adulationum linguis placuerit vel vituperare te, vel laudare. Stultū tibi est thesaurū tuum ibi recondere, vnde resumere non valeas cum volueris, sed ab iis medicare incipias, quibus illum seruādum credideris. Itaque gloriam tuam pretiosissimum animæ tuæ thesaurum, ipsi Deo potius seruandam reponere, qui potens est depositum in tempus suum seruare, qui cautus est in custodiendo, & fidelis in restituendo. Si humanam cōtempseris, secura erit tibi gloria à Deo: eam seruabit viuo, restituet defuncto.

Cōsydera mundanos honores cū pessimis & sceleratissimis hominibus esse communes,

modo gloriari: nec in futuro seculo, cum ob superbiam tuam in æternum ardebis. Bernardus: O homo (inquit Deus) si te videres, tibi displiceret, & mihi placeret: sed quia te non vides, tibi places, & mihi displices: veniet dies quando nec tibi nec mihi placebis, mihi quia peccasti: tibi, quia in æternum ardebis. Soli diabolo tua placet superbia, qui superbus est valde, qui ex speciosissimo angelo præ superbia in terribilissimum dæmonem est commutatus: tæque simili modo sibi similem tentat efficere.

Consydera peccata tua, quorum causa quodcunque supplicij genus commeruisti, nec dignus es pane quo vesceris. At dixeris: de peccatis meis confessus sum. Verum quidem dicis: sed quæ scis, an verè contritus fueris, an odio an amore dignus sis? Qui scis, si conuertantur & ignoscat Deus, & relinquat post se benedictionem?

Consydera quòd certò & euidenter nescis, an toto vitæ tuæ tēpore opus meritorium feceris, quia sæpe vitia, virtus speciè præ se ferunt: quia sæpe inanis gloria totum opus alioqui bonum & meritorium, vitiat: quia sæpe iustitia nostra ad examen diuinæ iustitiæ deducta, iniustitia est: & plerunque sordet in cōspectu districti iudicis, quod in oculis fulget operantis. Alia enim sunt iudicia

iudicia hominū, alia iudicia Dei, cui gratior est peccator humilis, quā iustus superbus.

Consydera quòd forsitan plura mala fecisti quā bona: & si qua bona fecisti, tantæ indeuotioni permista fuerunt, vt de iis plane non possis gloriari. Nā vix sine aliquo peccato est, quod laudabiliter gessimus, si remota pietate iudicemur. Gregorius: Væ laudabili vitæ hominum, si remota pietate iudicetur: quia vnde ante oculos iudicis se placere suspicatur, obruitur. Mala enim nostra pura sunt mala ex pluribus circumstantiis grauias, & grauibas suppliciis digna: bona autem nostra non sunt pura bona, sed multis impuritatibus sunt admista.

Consydera quòd Deus est, qui in te vel tecum operatur, vt bona opera opereris, qui dat tibi & velle & perficere, sine quo ne cogitare quidem potes aliquod bonum: sine quo nec surgere ad bonum, nec stare in bono potes: cuius virtute necesse est teneris, qui eius manu erectus es: secundum cuius gratiam tibi datam aut vltro oblatam, negligenter, nec satis fideliter operatus es. Vnde nō tibi, sed Deo, eorum operum gloriam adscribere debes, ne cum hinc temporalem gloriam pro mercede receperis, in futuro æternam gloriam, alioqui ratione illorum bonorum operum habendam, cum operi

tua cogitatione te præferas, quem fortè patrem tibi veritas iudicat, aut etiã superiorẽ.

Quòd si videris aliquem aperte peccare, vel aliquem grauiã perpetrare: non tamen debes te meliorem existimare, quia nescis quãdiu possis in bono stare. Omnes fragiles sumus, neminem tamen te ipso fragiliorem existimabis.

Aliorũ virtutes magis considera, quàm vitia: quia in eo plenitudo constat humilitatis. Nam quamuis in aliquo maior tibi sit à deo data gratia, quàm in proximo tuo: tamen si rectè perpendas, in multis te iudicare poteris inferiorẽ. Quid enim supra proximum tuum superbis, si laborare aut ieiunare plus potes, quàm ipse: cum superet te patientia, humilitate præcedat, charitate superemineat? Eris itaque magis sollicitus, vt scias quid desit tibi, & quid alteri insit, quàm quid tibi insit, & quid alteri desit: & hæc cogitatio te in humilitate custodiet, & proficiendi desyderio accendet. Quòd si tecum reputaueris, quid tibi habere videaris, quo alter quispiam careat; te in superbiam eriges, dum alteri te præpones: hinc proficere negliges, dum te magnum & excellentem arbitraueris: hinc deficere incipies, dum alterius cõparatione etiam nimis egisse tibi ipsi videberis: sicq; in tepiditatẽ incidet,

incides, & remissius solito agere incipies.

Quòd si sapienti iudicio nec temerario te donum quodpiam præ cæteris habere agnoueris: tunc duntaxat de eo cogitabis, cum ea causa Domino Deo tuo voles gratias agere & eidem te agnoscere debitorem: aut dum gratia consolationis in Deũ vt ab eo maiora speres, alia ex causa imminentem tristitiam eius doni consideratione volens propellere.

Cum aliquod bonum opus operatus fueris, crede de aliis meliora, vt humiliaris, & humilitatem seruare possis.

Si pro aliquo bono opere senseris mentem tuam intus arcana quadam voluptate supra modum extolli: tunc temporis valde tibi est cauendum, ne philautia (id est, tui ipsius amor & complacentia) opus bonum ad Dei gloriam factũ quoquo modo contaminet, nè inanis gloria omnium bonorum consiliorũ pestis illud corrumpat. Sed nihil tuis meritis arrogas, totum illud gratuita Dei beneficentiã feras acceptum, teq; ipsum protinus verbis Pauli reprimes: Quid habes quòd non accepisti? & si accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?

Quòd si de eo bono opere gloriari vis, gloriare in Domino: id est, omnẽ illud opus bonum Deo ferens acceptum, illius

operis causa soli Deo placere desiderabis qui solus conscientiae arbiter est, & cui placere sola vera & summa gloria est.

Quicquid in te magnum, quicquid pulchrum, quicquid erit praeclarum, id Dei munus non tuum esse bonum ducas. Contra, quicquid humile, quicquid sordidum, quicquid prauum in te fuerit, id totum ad te tantum referes.

Opera bona quae raro & à paucis fiunt quam optimè poteris occultes: sic ut, ne sciat sinistra, quid faciat dextera tua. Facile enim est eorum appetere inanem gloriam, quae palam fiunt.

Cum animum tuum in superbiam erigis, mox tua ipsius mala vertes in remedium, quasi venenum veneno pellēs, si ingens aliquod corporis aut animae tuae vitium, & quod animum tuum vehementer remordeat, ob mentis oculos proposueris, & pauperis exemplo ea tui parte contempleris te ipsum, qua es, de formidissimus.

Ne te ipsum aestimaueris ex aliorum laudatione sed de tua ipsius conscientia. Si te laudari audias, te ipsum interroga, an talis sis, qualem alij praedicant. Quod si, animus tibi respondeat, te longè alium esse, quam ipsi te faciunt, magis crede tibi ipsi cui notior es, quam aliis. Quod, si te talem esse agno

agnoueris, nihilominus, quantum in te est scuto veritatis cures à te repellere iaculum fauoris, dans Deo gloriam, & dicens gratia Dei sum id quod sum. Probes ipse opus tuum, & sic habebis gloriam in temetipso non in altero.

Contra caecam superbiam, de te humiliter senties: contra vanam gloriam, aliter sentientibus non consenties.

Iustius tutiusque est ut nouissimum locum eligas, de quo postmodum cum honore superius educaris: quam ut primos queras accubitus, unde cedere mox oporteat cum rubore:

Quanto maior es, tanto te geras summissius: non enim magnum est in abiectio- ne humile esse: magna prorsus & rara virtus humilitas honorata. Itaque si egregius es, esto tamè de grege: si omnibus praes, non dedigneris subesse: subditos tuos, homines memineris, non pecudes: quod tibi subditi sunt, meritis tuis non accidit: quod autem homines sunt, in hoc tibi natura pares sunt. Humilitas in honore, ipsius honoris honor est, & dignitatis dignitas. Omnis dignitas ipso dignitatis nomine indigna est, si humilia dedignatur.

Si virtutem expetis humilitatis, viam non refugies humiliationis: si non poteris

humiliari, nō poteris ad humilitatem pro-
uehi. Quamuis enim multi sint humiliati,
qui humiles non sunt, tamen humiliatio
via est ad humilitatem, sicut patientia ad
pacem lectio ad scientiam.

Acquiesce Deo, & sit voluntas tua sub-
dita veritati: nec te verè putes tuo subie-
ctum esse creatori, cui debes totum quod
es, & totum quod habes, & qui & fecit te, &
benefecit tibi: nisi & humanæ creaturæ
propter eum sis subditus, superioribus in-
quam & prelati tuis. Quod si vis in iustitia
esse perfectus: vade ad iuniorem & defer
inferiori honorem & iuniori te inclinato.

Proprium abhorre cōsiliū, & propriæ
voluntatis affectum superiorum & sapien-
tiorum acquiesce consilio quibus verè hu-
milis dat suum velle & suum nolle.

Cor tuum triplici timore replebis: vt ti-
meas quidem pro accepta gratia, amplius
pro amissa longè plus pro recuperata. Ti-
me cum arripserit gratia, ne indignè opere-
ris ex ea. Time cum abierit, quia vbi defi-
cit gratia, ibi deficiis tu, custodia tua te re-
linquente. Time si amissa denuò redierit,
ne fortè contingat te recidiuum pati. Non
potes simul & sic timere, & altum sapere:
non potes admittere superbiam repletus
timore Domini.

Patien

Patientiam habe in aduersis, verum hu-
mitem patientia ostendit iniuriæ: sicut nos
exemplo suo docuit Christus, qui cum ma-
lediceretur, non maledicebat: cum patere-
tur non comminabatur.

Ne despexeris, néve irriferis miserū: id
enim arrogantis stultitiæ magnum est ar-
gumentum, præsertim cum calamitas mise-
ricordiam mereatur, non conuitium.

Cauendum tibi est, ne vestis tibi sit va-
nitate aut curiositate nimis exquisita, aut
pretiosa nimis: qui enim diligit vestimen-
tum nimis splendidum, cogitationes humi-
les habere non potest: & nemo quærit ve-
stimenta supra modum pretiosa, nisi ad ina-
nem gloriam: qui ea non induit, vbi ab ho-
minibus videri non potest.

Cauendum etiam tibi est, ne vestis tibi
sit vilior & humilior, quàm æquum sit, ne
fugiendo gloriam, eandem videaris quere-
re. Plures enim in hoc ipso cupiunt place-
re, quod placere negligunt: & dum laus vi-
tatur, mirum in modū appetitur. Itaq; nec
nimiū sis luxuriosus in vestitu, nec nimium
sordidus, sed eleganti mūditiæ. Verè humilis
humilia non dedignatur ministeria, quasi
seipso indigna, sed libenter ad humilitatis
suz custodiam humiliā obire munera non
recusat, qui se in oculis suis vilē existimat.

K 3 D E

DE HUMILITATE.

Humilitas est contemptus propriæ excellentiæ. Temperat enim & refrænât animum, ne immoderatè tēdat in excelsa. Quæ attrahit & dat homini cæteras virtutes, earū fortissima cōseruatricis: perit enim quod agitur, nisi humilitate custodiat: sicut vicissim superbia omniū vitiorū mater est, & alumna. Bernardus: O humilitas regina virtutū, vitiorū mors, nutritrix virtutū, scientiæ decor, religionis vigor, Trinitatis hospitium, Sancti spiritus receptaculum. Beato Antonio cum ostensa fuissent retia, quæ diabolus per totum mundū extēderat, dicenti: Qui potest euadere ista? Respōsum est: humilitas. Super quem enim requiescit spiritus Domini, nisi super humilem & quietū & timentē sermones eius? Bernardus: Laudabilis virtus virginitas, sed humilitas magis necessaria: potes sine virginitate saluari, sine humilitate nō potes. Potest (inquā) placere humilitas, quæ virginitatē deplorat amissam: sine humilitate (audeo dicere) nec virginitas Marię placuisset: quia etiam ut placeret virginitas, humilitas procul dubio fecit. Vera autē (inquit Augustinus) fidelium humilitas est, in nullo superbire, in nullo murmurare, nec ingratum esse, nec querulū: sed in omnibus Dei iudiciis gratias

tias Deo agere, Deūmq; laudare: cuius omnia opera aut iusta sunt, aut benigna. Perficitur summa humilitas obedientia, & iniuriæ patientia: sola humilitas non solet gloriari, non nouit præsumere, contendere non consuevit. Gregorius: Sicut superbi honoribus, sic plerunq; humiles sua despectione gratulantur: cumq; se in alienis oculis viles aspiciunt, idcirco gaudēt: quia hoc iudicio confirmari intelligunt, quod de se & ipsi apud semetipsos habuerunt.

Tres sunt gradus humilitatis.

*Subdere se maiori, & non præferre se equali,
Subdere se equali, & non præferre se minori,
Subdere se minori: & nulli se præferre.*

Per hos humilitatis gradus: quātō magis quis descenderit, tantō magis ad Dei similitudinem ascendit. Qui magnus manēs super omnia fieri inter omnia dignatus est paruulus: ideōq; ad eius non ascenditur altitudinem, nisi per humilitatē, cui propinquat subditus, & longē recedit elatus: ad quem redire nō possumus nisi humilitate, à quo nos superbia & inobedientia exturbauit. Hæc sola est via ad Deum, & non est alia præter ipsam: qui aliter vadit, cadit: potius quàm ascendit. Sola est humilitas quæ exaltat: quanto enim quis est abiectior in

K 4 hoc se

hoc seculo, tanto magis exaltabitur in futuro. Omnis enim qui se exaltat, humiliabitur: & omnis qui se humilitat exaltabitur.

DE AVARITIA.

Avaritia est sua illicitè retinere, aut aliena concupiscere.

Cuius species sunt quatuor.

Ipsè aliena nimis desidero, multa dolosè

Acquiro, non restituo malè parta, tenax sum.

Peccant per avaritiam,

Desideriū
alieni.

Qui iniustam habent voluntatem accipiendi seu retinendi alienum. Spes enim adipiscendorum seu retinendorum temporalium, charitatis venenum est.

Qui inordinatum habent appetitum pecuniam, aut superflua bona acquirēdi quo iure quaque iniuria.

Qui voluntate deliberata appetunt sacerdotia, dignitates, & bona temporalia, ut suis voluptatibus comodius indulgeant.

Iniusta ac
quisitio.

Qui iniuste & per illicitum contractū, diuina vel humana lege vetitū, ut per simoniam, rapinam &c. acquirunt bona, aut per opera quæ sunt peccata mortalia, ut per adulterium, lenocinium &c.

Retentio
alieni.

Qui iniuste detenta aut possessa restituere nolunt, qui tantisper in peccato manent donec alienū restituant, dūtaxat si restituendi habent facultatem. Non enim dimitti

mittitur peccatum nisi restituatur ablatū.

Quod si restituendi non adsit facultas: sufficit contritio, cum proposito restituendi quando erit facultas.

Qui parati sunt facere contra mandata Dei antequam bona temporalia amittant. **Tenacitas.**

Qui ex affectu auaritiæ, & non ad arcendam propriam aut alienam egestatem thesaurizant. Quod in viris ecclesiasticis multo est danabilius: bona enim Dei patrimonium est pauperū eius. Ambrosius: Aurum habet Ecclesia, nō ut seruet, sed ut erogat.

Qui præ insatiabili habendi cupiditate adeo tenaces, parci, & auari sunt, ut proximo opera misericordiæ exhibere nolint, & in necessitate constituto subuenire: vbi charitas & recta ratio naturalis dictat esse adimplenda, & vbi id possunt facere commodissime, licetque per facultates.

Qui subiipsis adeo crudeles sunt, ut suis bonis sibi non subueniant, & in mediis opibus indigeant: ipsi que desit tam quod habent, quam quod non habent: nec bona possident, sed ab ipsis possidentur.

Rami auaritiæ.

Inde doli, cura, perueria, fractio legum,

Innumereq; alia ducunt primordia culpa.

Peccant ex auaritia,

Qui fraude & via illicita quo iure quaque Fraud-

K 5 iniuria

iniuria, diuitias accumulare constituunt.

Qui maioris lucri gratia, merces aut simile quicquam fucant iniuste, & cum damno aliorum.

Inquietudo.

Qui assidue sunt solliciti qua via, siue iure, siue iniuria, Dei timore præ oculis non habito, poterunt peruenire ad opes & sacerdotia.

Qui nimis anxie sunt solliciti, quo modo ad reliquum vite sue tempus victum & vestitum nascisci poterunt, non habendo spem in domino: quasi si dignè ei inseruierint, omnia necessaria adiciet. Nam ipsa veritas Matthæ vi vj. proprios discipulos docens, dicit: Nolite solliciti esse animæ quid manducetis aut bibatis: aut corpori vestro, quid induamini: sed querite primum regnum Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adicientur vobis. Si enim mandata mea seruaueritis, bona terræ comedetis.

Periurium.

Qui aliquid vendentes maioris lucri causa iurant se tanti emisse, cum tamen minoris multò emerint: & (vt simplicitati populari imponant) longè carius, quam sit æquum merces suas indicant.

Fractio legum.

Qui pecunia adulterati & corrupti, non iudicant se undè æquitatem & legis præscriptum, aut falsum ferunt testimonium.

Ex avaritia tanquam ex fonte innumera alia peccata ducunt originem, quæ superua-

peruacaneum foret hinc inserere.

Filie avaritiæ.

Furta rei sacræ grauiora, rei que profana.

Hinc usura, rapina, simonia, pignora sunt.

Peccant ex avaritia,

Qui furantur clam, aut vi rapiunt, sanctorum reliquias, eorum imagines, vasa sacra, res mobiles vel immobiles ad usum ecclesiæ vel ministrorum Dei mancipatas: quo modo rei sacræ magna fit irreuerentia.

Sacrilegium.

Qui vel rem prophanam in loco sacro furantur.

Furtum.

Qui alienum clam auferunt, aut inuentum non restitunt.

Qui à parentibus pecunias aut aliud quicquam furantur.

Qui pecunias aut aliquid aliud dant foenori, vt post diem dictum quod mutuum datum est recipiant, & vt mutui aliquid aliud ultra sortem de qua usura in præceptis dictum est.

Usura.

Rapina hoc à furto interest: quod enim furtum clam & dolo aufert, rapina vi & violentia adimit.

Rapina.

Qui sacerdotia ecclesiastica aut emunt, aut vendunt, aut empta possident. Gregorius: Tunc tantum utilis est præpositorum custodia, cum spiritu Dei populo suo præsidet: & non solum greges, sed etiam ipsos dignatur custodire pastores.

Simoniam.

Qui pro

Qui pro spiritualibus & quæ tātum habentur domo spiritus sancti, temporale lucrum (vt pretium tantummodo ratione rei spiritualis debitum) expectant: tamen si nulla facta est conuentio vocalis. Quod Christianæ religioni magnam affert iniuriam: vilipenduntur enim res spirituales, dum sub pretio ponuntur.

Hic notandū est, pecuniam simoniacè receptam non debere restitui ei, qui dedit: sed pauperibus erogari debere, vel illi Ecclesiæ in quam facta est talis iniuria.

Methodus detestandi auaritiam.

Consydera ô auare, & terrenorū bonorum inexplebilis gurges, quod Dominus & Deus tuus omnium diuitiarū plenitudo, & thesaurus inexhaustus, ab inenarrabilibus cœli diuitiis in hūc mundū descendens, istas qualescunq; diuitias habere noluit, sed in tanta paupertate venit, vt ex paupercula, humillimāq; Maria virgine, nō ex opulentissima regina dignatus sit nasci. Natusque non in operosis palatij & molliculo lecto, sed in vili præsepio super fœnum reclinari voluit. Rex regum & Dominus dominantium: tot solummodo fasciis inuolutus, quot virguncula ad partum imparata secum gestabat. Pauperesque pastores infantem ipsum pauperem, cū paupere
Maria

Maria matre, in paupere loco, non in pompa regia inuenerunt. His amplius tantisper dum in hac vita fuit paupertatem semper amauit, & temporales diuitias contempsit, dum eas tanquā vilissimas custodi vilissimo Iudæ traditori cōmisit. Ad hæc accidit, quod pauperes super amauit: elegit enim in apostolos suos non duces, non magnates, non alios quosuis opulentos viros, sed pauperrimos piscatores. O verè magna abusio & nimis magna, vt diues esse velit vermiculus vilis, propter quem Deus maiestatis, & Dominus sabaoth voluit pauper fieri. itaque quicumque propter Deum es pauper voluntariè & libenter, aut necessariè & patienter, vide pauperem Christum, & pauperem Mariam: & de paupertate tua accipies consolationem.

Consydera, quā miserabilis sit tua abiectio & pusillanimitas: vt animā tuam ad imaginem & similitudinem Dei creatam, ad cuius pretiū totus mundus æstimari nō potest, cuius causa mirabilem hanc mundi machinam condidit Deus, pro his temporalibus, & caducis bonis perdas. Deus animam suam pro toto mundo dare noluit, quam pro humana anima dedit: sublimius est ergo animæ tuæ pretium, quæ non nisi pretioso Christi sanguine redimi potuit.
Quid

Quid igitur tibi est cum terrenis diuitiis & gloria tēporali. quę nec verę nec tuę sunt? Verę diuitiā non opes sunt, sed virtutes, quas secum portat conscientia, vt in perpetuum diues fiat. Tolle hominum errorem quiderit aurum & argentū, nisi terra crocea & alba? Quod omnes philosophi gentiles contempserunt: hoc tu pauperis Christi discipulus, & ad longē meliorē cōditionem vocatus. vt magnum quiddam admiraberis, iisque seruias? Qui enim (inquit Hieronymus) diuitiarum seruus est, diuitias custodit vt seruus: qui autem seruitutis excusserit iugum, distribuit eas vt dominus. Hoc enim interest, diuitias habere, & diuitiis seruire: si vti scias, tibi seruiunt: si vti nescias, illis seruis.

Confydera, quod non potes duobus dominis seruire. Deo & māmōnæ: quia nō potest ad contēplandū Deum mens esse libera, quę desyderiis huius mundi & cupiditatibus inhiat. Neq; enim oculus simul & cœlum & terrā conspiciere potest. Haud. secus temporalibus præoccupatū animū delectatio sancta refugit: nec miseri poterūt vera vanis, æterna caducis, spiritalia corporalibus, summa iniis, vt pariter sapias quę sūm sunt, & quę super terram. Pretiosa siquidem est delectatio diuina, nec omnino
tribui

tribuitur admittentibus alienam. Putāsne te posse illum Dei spiritum suscipere, nisi carnis istis delectationibus renuntiaueris? Vnde putas cordis tui inexplebilis cupiditas ducat originem, nisi ex inedia & obliuione? Idcirco enim alienum mendicat anima tua, quod oblita sit comedere panem suum: propterea terrenis inhiat, quod minime cœlestia meditetur. Renuat itaq; consolari anima tua in terrenis, si vis in Dei memoria delectari.

Confydera, quod licet ea quę mundus aliquādo suis amatoribus erogat, magna & honesta in præsentī seculo videri possint, tamen infida esse quis nesciat? Certa eorū est breuitas, & ipsius quoque breuitatis quę finis incertus, sæpe viuētem deserunt, morientem autem nunquam sequuntur. O seculum nequam, quod solos tuos sic solet beare amicos, vt Dei faciat inimicos & indignos beatorum consortio. Planē enim qui amicus vult esse huius seculi, inimicus Dei constituitur.

Confydera, quod si in terrenarum rerū affluentia concupita felicitas arriserit, eo ipso infelicior es, quo vehementius ipsam pro felicitate amplecteris infelicitatem. Quantam putas infelicitatem hęc ipsa tamvana felicitas pariat? Diuitiarum enim
amor

amor infatiabilis longè amplius defyderio torquet animã (vt interim de pœnis æternis taceamus) quàm refrigeret vfu suo: vt pote quæ pungit animã, lacerat, & affligit: quoniam inducit eam in varias têtationes; prouocat ad peccandum, aufert charitatẽ, tollit quietem: & præterquam quòd diuitiẽ momentaneæ sunt, tamen ferè sine labore mentis & corporis non acquiruntur, sine timore nō possidentur, sine dolore non amittuntur. Nec ferè vnquã ingentes diuitiæ sine peccato aut parantur, aut seruantur: & plerunquẽ accidit diuitem hominẽ isiqui aut dominum esse, aut hæredem. Paupertas autẽ amatores suos nec intrinsecus per avaritiã vrit, nec extrinsecus per controuersiam lædit: sed sursum per defyderium accendit, suosque à gemina impugnatione (qua huius mundi amatores impugnãtur) reddit securos, scilicet à propria inuidia & aliena. Paupertas enim dum putatur misera, aliena caret inuidia: & quia voluntaria est, nemini quicquam inuidet.

Confydera quàm absurdũ sit cordi tuo tam paruo, totum mundum vix sufficere, cum illud ad vnus milui refectionem vix sufficiat. Quam tibi stultum sit & extremæ dementiæ, ea semper appetere, quæ multiplicata nunquã satiant, sed ne minuunt quidem

quidẽ appetitũ: imò potius avaritiæ sitim: augẽt, sicut potus hydropico. Et dum quicquid taliũ habueris, nihilominus nō habita cõcupiscas, & ad ea quæ defuerint, semper inquietus anheles. Ita sis vt per varia & fallacia mudi oblectamẽta vagabũdus animus tuus inani labore discurrẽs fatigetur, non satietur: dũ quicquid famelicus deglutiẽt, parũ reputat ad id quod superest deuorandũ: semperq; nō minus anxie cupiat quæ defunt, quàm lætẽ possideat quæ adsunt: nec prius satietur auro, quàm corpus aura. August. Quæ est ista auditas concupiscentiæ, cum & ipsæ beluæ habeant modum? tunc enim rapiũt, quãdo esuriũt: parcunt verò prædæ, cũ senserint satietatẽ. Infatiabilis est sola avaritiã diuitum: semper rapit, nunquã satiat. Quæ est illa animarum infania: amittere vitã, appetere mortem, acquirere aurum, & perdere coelum?

Confydera quòd vbi sunt multæ opes, ibi etiã multi sunt qui expendunt eas, tam cõsumentium, quàm subtrahentium. Nec opulentissimus quisque aliud in hoc mundo habet præter victum, quem itidem habes: de quo admodum tibi curandum non est, si modò iactaueris cogitatum tuum in Domino, & eius curæ te penitus commiseris, qui non derelinquit sperantes in se.

L. Qui

Qui enim sic fecit hominem, ut alimentis egeat, non patietur eum perire necessarium subtractione. Cum Dei bonitas pascerculos benignè & pascat & vestiat: hominem piū sibiq; fidentem destituet: scilicet. Præterea necessitati pauca sufficiunt: vita brevis est, mors properat: quid tanto tibi opus est viatico? quid tantis tibi opus est diuitiis? quibus quò minus fueris onustus, eò expeditius hanc tuā peregrinationem conficies. Ad cuius metā cum peruenieris, nihilo peius tecū actum erit, quàm cum ditioribus, qui plus viatici ad eandem viam conficiendam secum detulerant: nisi quòd aut nihil aut perparū tibi supererit, in ipso peregrinationis exitu relinquendum. Illi autem locupletissimi thesauri ad tam breue iter peragendum frustra coaceruati, non sine magna animi angustia in itineris meta relinquiendi erunt.

Confydera ò auare, quibus tantum pecuniarum aceruum paras, quibus tantas opes accumulās, cum quantūlibet laboraueris pro accumulandis bonis, tamē sicut nudus in mundū venisti, ita nudus de mundo recedes. Inops natus es in hac vita, inops recedes de hac vita. Si bona huius mundi peritura credis, cur peritura tanto amore amplecteris? Facile contēnit omnia, qui
semper

semper cogitat se esse moriturum. In mortis articulo omnia bona temporalia relinques, & solummodo ad districti iudicis iudicium bona & mala opera tecū deferes, vbi omnia bona spiritalia, per te facta perdes, si iis parui habitis, totus in hac vita fueris propēsus bonis temporalibus. Tua in tres partes tunc diuidētur: corpus dabitur vermibus, anima dæmonib⁹, bona temporalia hæredibus aut ingratis, aut prodigis. Itaq; satius esset iuxta consilium cuiusdam sancti viri, superfluas & exundantes opes pauperibus erogando, in cœlum quò ire vis, præmittere more heroum gentilium, qui sarcinulas & impedimenta eò præmittunt, quò diuersuri sunt, quàm post mortē tuam nihil tibi profuturas, ignotis prædā relinquere. O quæ stultitia, ibi thesaurū tuum relinquere, vnde exiturus es, & eò non præmittere quò iturus:

Confydera quòd Deus cœlestis paterfamilias ordines ministeriæque famulorum terrene domus dispertiens: hos ut regant, illos verò statuit ut ab aliis regantur. Istos iubet ut necessaria cæteris præbeant, illos autem ut accepta ab aliis sumant. At cum tu eorum quæ ultra moderatum vsum tibi redundant, dispensator sis positus: putāsne impunè tibi licere ea retinere, quæ tanquā

aliena à cœlesti Domino dispensanda suscepisti: Esurientiū enim (inquit Ambrosius) panis est, quē tu detines: & nudorum vestimētum, quod tu recludis: & miserorū redēptio est & absolutio, pecunia quam in terra fodis. Tātorū ergo scias te inuadere bona, quantis possis præstare quod vales.

Cōsidera quam misericordiæ hostiam Deo tibi omnia dāti reddis, si eum in suis pauperibus nō pascis. Quicquid enim vni ex minimis pauperibus fecisti, Christo fecisti, vicissim quod vni non fecisti, Christo non fecisti: cum ea quæ multis prodesse poterant inutiliter seruas.

Cōsidera quòd bona, quæ à Deo in hoc mūdo tibi data sunt, calamitatis sunt solatia, non autem retributionis præmia. Itaque caue, ne dum omnia pro voto tibi suppetunt, eorum omniū datorem, quærere negligas, ne in iis quæ dātur, animum figas, ne peregrinationem pro patria diligas, ne subsidia itineris, in obstacula peruentionis vertas: ne nocturno lunæ lumine delectatus, claritatē diurni solis videre refugias, tandēque fauorem vitæ transeuntis, in mortis perpetuæ occasionem vertas.

Methodus vitandi Auaritiam:

Si opes auferuntur, aut non contingunt, noli valde cruciari. Siquidem in iis quæ
verè

verè sunt hominis, nihilo plus habent reges, quàm tu pauper. Viues vt ipsi (tametsi nō tam lautè) vsque ad mortem, quæ forsitan hodie aut propediē ex improviso aderit: quo tempore quid profuerint diuitiæ, quibus tunc opus non erit?

Viue præsentī cōditione cōtentus, memor quòd (vt ait Hieronymus) Satis diues est, qui pane nō indiget: satis potēs, qui seruire nō cogitur. Ad hæc necessitati pauca sufficiunt: & vita nostra breuis est: quò strictius eam transegeris, eò felicius.

Habens alimenta, & quibus tegaris, iis contentus esto. Non dico, quibus orneris. Seruus enim Dei (inquit Chrysostomus) non debet habere vestimētum ad decorē visionis, nec ad mollitiem seu delectationem carnis, sed ad tegumētum nuditatis.

Quære primū regnū Dei & iustitiam eius, & omnia corpori tuo necessaria adii cientur tibi. Deus enim, qui libenter vult tibi dare cœlestia & magna, nō negabit tibi minima & terrena. A quo si minima nō speras, quomodo maxima sperare poteris?

Paupertas virtus nō est, sed paupertatis amor: per cuius amorem, Christo qui propter nos omnia reliquit, pauperes volūtarie & libenter conformantur, nec non pauperes necessarie & patienter: qui diuitias

non habitas tanquam habitas cōtemnunt, necessariam paupertatem, per patientiam faciunt voluntariam. Dum pauperes per paupertatem Christo conformatus, diuites per eleemosynam Christo reformantur. Quia non solū pauperes pastores pauperē Christū cum paupere Maria in paupere loco inuenerūt: sed etiam diuites reges, idq; dūtaxat per eleemosynam & munerum oblationem. Itaque quisquis es cui suppetunt facultates, pauperibus propter Christum libenter eleemosynam erogabit: quod enim iis fecisti, Christo fecisti.

Illud solū tuum repura, & in cœlis, vbi patriam tuam habes, tibi reseruatū quod pauperib⁹ erogaueris. Si enim in hac alienigena terra thesaurum tuum collocaueris, nihil est quod speres accipere in cœlis, vbi nihil habeas repositum. Nō enim sunt hominis dicēda bōna, quæ secum deferre non potest, quæ perdit inuitus. Spiritualia autē bona, verē bona sunt: quæ ne in morte quidem animam deserunt, nec amitti possunt nisi te volente.

Caue temerē profundas tuas facultates, ne vel turpiter egeas, vel turpius rem pares. Quin potius sic vrere tuo, vt alieno non egeas: ita rationabiliter tua tene, vt aliena non ambias.

Efficac

Efficacissimum auaritię remedium est, auperibus omnia relinquere, & sub sancto, prælati regimine & prouisione viuere, & in nullo sui iuris esse: sicut in primitiua ecclesia fideles sub Apostolis erant. Sed hoc consilij est non præcepti.

DE LIBERALITATE.

Liberalitas est virtus dispensandi diuitias in vsus bonos, sibi, suisq; & aliis.

Hęc virtus sibi tēperat ab illicito lucro, à rapina, furto, vsura, & sic de aliis: aliōquin enim eleemosyna illa oculis redēptoris nō placeret, quæ ex illicitis & iniustitia congeritur: quæ vni iniustē adimit, quod alteri sub specie recti exhibetur, sed quæ de rebus à iusto possessore datis, aut bene & iustē acquisitis impenditur. Augustinus: Vis esse optimus mercator, prudens mercenarius? da quod non potes retinere, vt consequaris quod non possis amittere: da modicum, vt consequaris centuplū: da rem perituram, vt consequaris æternam. Sed cui dabis? Da indigēti (inquit Chrysostomus) & non saltanti: vt non cum tuis eleemosynis animā tuam perdas, & illius cui das.

Methodus faciendi eleemosynam.

Libera cui virtus in dando, ritē videbit

Cui, quid, cur, quantum, quo tempore, q: o: ve loco det.

L 4 De

- Cui.** De proprio letus, nō imprecperēs, neq; tardans. Indigenti danda est eleemofyna, & faciēda liberalitas, non meretrici aut histrioni. Hieronymus: Pars sacrilegij est, rem pauperum dare non pauperibus.
- Quid.** Quod indigenti vtile sit, non quo ipse perdatur & lēdatur, in corpore aut anima.
- Cur.** Propter Deum, & pauperis inopiā releuandam: non propter aucupandam humanam gloriam.
- Quantū.** Non modum excedendo: ita vt nec danti nec accipienti magnitudo noceat. Dāti enim noceret, si esset aliis magis obnoxius, cui propterea dare aut satisfacere nō posset: veluti sibi, vxori, liberis, cognatis, creditoribus. Accipienti etiam noceret: si male vteretur, si propterea ebrietati & crapulæ indulgeret aut otio.
- Quo tempore.** Tempestiuē dāda est pauperi eleemofyna, nō expectādo quoadusq; pauper morietur fame, dum non amplius possumus eum liberare. Itaq; etiam præuenire debemus petitionē pauperis: quia qui citò dat, bis dat. Prouerbio. xxx. Ne dixeris amico tuo, Vade & reuertere, & cras dabo tibi, cū statim possis dare. Prætereā omni tempore eleemofynis vacādum est, & maximē diebus festis, vt dies illi magis sanctificemur.
- Quo loco.** In secreto loco, si fieri possit: vt nesciat

sciat sinistra, quid faciat dextera, aut saltē in loco honesto.

Iniquē ablata per vsuram, furtum, rapinam, aut extorsionem, debēt restitui veris prioribus, si fieri potest: non autem erogari pauperibus. Isidorus, Nihil proficis, si alterum inde reficis, vnde aliis iniuriam facis. Augustinus: Aliqui in hoc se iustificari existimāt, quod de substantia pauperum exiguam eleemofynā faciant, & de eo quod à pluribus abstulerunt, vni quicquam minimum largiuntur. Cibatur vnus, vnde plures esuriunt, & de multorum spoliis vix pauci teguntur. Non talem eleemofynam Deus quærit: nec vult pietatem vni de alterius crudelitate præstari: nec violenter aliquid alicui auferri, quod misericorditer alteri exhibeatur. Illam eleemofynam Deus comprobatur, quæ de iustis laboribus ministratur. Qui enim immolat sacrificium de substantia pauperis, quasi qui victimat filium in cōspectu patris. Quid autem esse intolerabilius potest, quàm mors filij ante oculos patris? Quod si iniquē ablata veris dominis restitui non possunt, pauperibus eroganda sunt. Sicut & meretrix de eo quod à iusto possessore accepit, eleemofynam facere potest.

Eleemofyna ex animo danda est, non **Latus.**

L 5 autem

autem ex coactione, nec ad euitandā molestiam papaueris importunē stipē querantis. Hilarem enim datorē diligit Deus. Augustinus: In iudicio cordis consideranda est eleemosyna tribuentis: nec iam considerandum est quantum, sed qua mente, qua affectione dat quod potest.

Non exprobrās.

Omnia quae habent homines, ea ipsis a Deo sunt benignissime data: quae sicut nobis non exprobrat, sic neque nos exprobrare debemus, si de illis quicquam pauperibus erogauerimus. Agnoscere enim debet ditissimi quique, se a coelesti patrefamilias dispensatores esse positos bonorum temporalium, quibus ultra moderatum usum redudant. In quibus distribuendis tanto se debent praestare humiliores, quanto magis aliena esse intelligunt quae dispensant. Cumque in illorum ministerio, quibus accepta largiuntur, constitutos se esse considerant, nequaquam materiam superbiendi sibi relictam putent: quin potius timendum, ne sibi commissa indignè distribuāt: ne quaedam praebent, quibus nulla impendere debuerant: ne nulla, quibus quaedam: ne multa, quibus pauca, ne pauca distribuunt, quibus multa largiri debuerant: ne praecipitatione, id quod distribuunt inutiliter, spargant, ne distribuendi tarditate petentes crucient.

Cum

Cum das aliquid pauperi in eleemosyna: Neque nam, non debes sperare id tibi ab eo reddi: sperans. alioquin mutuū esset, non eleemosyna: sed spera id tibi reddendum a Domino, a quo centuplum accipies, & vitam aeternā possidebis. Potes tamen a paupere sperare orationem.

DE L V X V R I A.

Luxuria est libidinosae voluptatis inordinatus appetitus.

Cuius septem sunt species.

Luxuriae species numero sex dixeris esse.

Si meretrix nec nupta viro violabitur, esto

Fornice deductum: si virgo, dicitur Stuprum:

Nupta viro, per Adulterium: consanguinitate

lunela, per Incestum: monialem qui violabit,

Sacrilegus: praeter naturam, fit Sodomita.

Excedensque modum coniunx cum coniuge peccat.

Fornicatio, est concubitus naturalis soluti cum soluta.

Stuprum, quo mulier virgo extra matrimonium defloratur.

Adulterium, illicitus concubitus, quo conjugalis thorus violatur.

Incestus, quo inter consanguineos seu affines carnalis fit commissio absque dispensatione matrimoniali.

Sacrilegium illicitus concubitus, quo sanctimonialis diuino cultui dicata, violatur.

tur: aut si sacerdos qui ad castitatem sanctificatus est, fornicetur.

Sodomia, qua contra naturam venerea exercentur, quod peccatum est omnium longè grauiſſimum & periculoſiſſimum: vtpote in quo violatur ordo naturæ, quæ generationem & prolem intendit: in hoc autem ſequi non poteſt.

Exceſſus coniugalis, quo inter virum & vxorem exceditur ſecundum ſolas circumſtantias: vtpote ex immoderata concupiſcentia: atq; etiam tempore, loco, aliſve circumſtantiis indebitis.

Cauſa luxuriæ.

*Colloquium, viſus muliebriſ, & oſcula, tactum,
Sermoque laſciuus, laſciuaque pagina, potus,
Atque cibus nimius, Veneris meditatio, longa
Otia, laſciuique frequens conuiſtus amici,
Sæpe pudicitiam iuuenum expugnare videtur.*

Fornicatio & aliæ luxuriæ ſpecies peccata ſunt mortalia ſub hoc peccato contenta.

Sub hoc peccato etiam continetur omnis conſenſus in delectationem, luxuriæ circa obiectum ſibi vetitum, ſiue ſit in collo- cutione cum mulieribus, in aſpectu & tactu impudico, oſculis & cantionibus impudicis, aut authorum lectione nimis laſciua, in cogitatione moroſa & delectabili

rerum

rerum venerearum: quæ omnia plerunq; cauſa ſunt & prima fomēta operationis carnalis. Ideoq; etiam de his eſt conſitendum.

Methodus deteſtandi luxuriam.

CONSYDERA extremā vilitatē & corruptionem earum mulierum, quæ amantur carnaliter. Gregorius: Si caro pulchra concupiſcitur, penſetur. quid ſit exanimis, & intelligetur quid amatur. Iſidorus: Nihil ſic ad edomandum deſyderium carnaliū appetituum valet, quàm vt vnuiſquiſq; id quod viuū diligit, quale ſit mortuum penſet. Chryſoſtomus: Quòd ſi diligenter conſyderes, quæ ſint, quæ intra illam cutem tegantur, quæ intra nares, quæ intra fauces & ventrem: & ſi quæ tibi formoſa videntur, pateant, nihil aliud niſi ſepulchrum dealbatū pronuntiabis eſſe, iſtā corporis pulchritudinē: quæ foris quidem hominibus apparet decora, intus autē plena eſt ſordibus & immundiciis. Tu deinde ſi in veſtimento videas phlegmata vel ſputamēta, horreſcis, & extremis ſaltē digitis ea contingere refugis, ſed & aſpectu retorques: & quomodo cellaria ipſa & horrea phlegmatis diligis, & concupiſcis?

Conſydera quòd quantò magis voluptatibus indulſeris, & animū tuū iis volueris explere, tantò magis expleberis & fatiaberis.

ris.

ris. Voluptas enim hæc famem, nõ satieta-
tem generat, Et amor mulieris ad virũ in-
satiabilis est, semperq; extinctus reaccendi-
tur, & post copiam rursus inops est, ani-
mũq; virilem effœminat, & excepta pas-
sione quã sustinet, aliud cogitare non finit.

Confydera quòd brevis est voluptas for-
nicationis, & perpetua pœna fornicatoris.
Gregorius: Momentaneũ est quod delectat,
æternũ verò quod cruciat. O quã iniqua
permutatio, pro turpissimã breuissimãque
vnius horulæ voluptate, in hac vita multò
dulcius præstantiũsq; animi gaudium per-
dere, & in futuro gaudiis fraudari perenni-
bus: insuper nunquam finiendos dolores
tam brevi delectatiuncula, mercari.

Confydera quã immunda, quã spur-
ca, quã quouis homine indigna sit ea vo-
luptas, quæ templum Dei viuũ, id est cor-
pus humanum quod Christus pretiosissi-
mo suo sanguine sibi consecrauit, indignis
modis profanat & polluit.

Confydera quã eadem sit momenta-
nea, quã insyncera, quã semper plus a-
loës quã mellis habens, quanta mala se-
cum aduehat. In primis famam, thesaurum
pretiosissimum eripit: nullum enim vitiũ
apud homines peius audit, quã libido.
Vires corporis eneruat, hominis pulchritu-
dinem

dinem interimit: valetudinem vehemẽter
offendit, morbos innumerabiles parit,
eòsq; fœdos: iuuetæ florem ante diem de-
uenustat, immaturam senectutem accele-
rat, & hominis vitam abbreviat. Et idcirco
qui castitatem obseruant, diutius conser-
uantur in vita: eunuchi enim diutius viuũt,
passeres autem propter nimiam libidinem
parũ viuunt. Præterea ingenij acumẽ &
perspicacitatem obtundit & obnubilat.
Cum enim homini Deus nihil mente præ-
stantius dederit, huic diuino muneri nihil
est tam inimicũ, quã voluptas: nec enim
libidine dominante temperatiæ locus est,
nec in voluptatis regno virtus potest cõsi-
stere. Absorbetur etiam hominis ratio per
voluptates venereas, intellectus desipiscit,
& sensus peruertitur, nec amplius quicquã
percipit de iis quæ Dei sunt: quia cæcitas
mentis tollit omnium ferè spiritualium re-
rum cognitionem.

Confydera, quòd nullũ est tam optimũ
patrimoniũ, nullẽ tam exuberantes diuites,
nullum tam magnum vectigal, nullus tam
opulentus thesaurus, quem luxuria nõ ex-
hauriat, dilapidet, profundat, & prodigat.
Vicina enim sibi sunt venter & genitalia,
& vnum alteri subministrat, & ex vicinita-
te membrorum, sequitur confœderatio
vitiõrum

vitiorum, & pro-membrorū ordine ordo vitiorum eligitur. Ideo qui eo amore impudico intricatus est, comestationibus pō-
pōsis vestimentis, & munusculis ad amicas missitandis omnem suam substantiam prodigat & profundat necesse est. Nunquam meretriculæ sudariolis, anulis, fasci-
olis, odoramentis, aut aliis similibus munusculis satiantur, ipsa munuscula, plusquam amatores ipsos eorum datores adamant. Cuius rei prodigus ille Euangelicus exemplo nobis esse poterit.

Consydera quantā scelerum turbam libidinis admittit voluptas soleat adducere: quæ ipsam, tanquam vmbra corpus, cōcomitari solent. Est aliis vitiis fortasse nonnulla cū quibusdam virtutibus societas, libidini autē nulla prorsus: sed cum maximis plurimisque peccatis semper copulata est.

Quisquis es, qui hactenus virginitatem Deo tuo seruasti illabatam, scias virginitatem coniugio præeminere, & virgines iam ex hac vita vitam incipere angelicam, & per virginitatem peculiariter sanctis angelis assimilari. In carne enim præter carnē viuere, est plus angelicum quàm humanū. Differunt quidē inter se pudicus homo & angelus, sed felicitate, nō virtute, & si huius castitas felicior, illius tamē fortior esse
cogno

cognoscitur. Sola est virginitas, quæ in hoc mortalitatis & loco & tempore statū quendam immortalis gloriæ repræsentat: sola inter nuptiarum solennia mortē beatæ illius vendicat regionis, in qua neq; nubent, neq; nubentur, præbens quodammodo terris cœlestis iam illius conuersationis experientiā, per quam in cœlo datur aureola & certum præmium solis virginibus peculiare: de quibus scribitur Apocalypsis 14. Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt: hi sequuntur agnū quocunque ierit. Imitatur virgines Christum: quia sicut hic fuit virgo, ita & illi virginitatem custodiunt: & quia in præsentati sæculo præ cæteris sequuntur eum, ideo in futuro eidem familiarius adhærebunt, & cum Christo in perpetuum præ cunctis fidelibus etiā de incorruptione carnis gaudebunt: ad quorum præmia cæteri electi assurgere non poterunt: tamen per charitatem in illorum celsitudine læti erunt, iis applaudent, & congratulabuntur.

Consydera quàm honesta sit, quàm florida, quàm amœna, & quàm Deo accepta corporis & animi puritas: quæ hominem sanctis angelis facit valde familiarem, & spiritus sancti capacē. Etenim nullum prorsus vitiū adeo refugit Dei ille spiritus pu-
M ritatis

ritatis amator, quam luxuriæ immunditiæ: nusquam libentius requiescit, quam in mentibus virginis. Vnde filius Dei virginitatem adeo dilexit & honoravit, ut non de coniugata corrupta, sed de immaculata virgine Maria nasci voluerit.

Quisquis es peccatorum carnis cōseius, saltem post naufragium mare metuas, & perditionis tuæ discrimina cognita perhorrescas: & qui accepta naturæ bona seruare nolueris integra, saltem scissa resarcias: & ad dominum post peccata carnis rediens, tanto ardentiore te in bonis operibus exhibe, quanto ex tuis peccatis dānabiliorē te vides. Fit enim plerunque (inquit Gregorius) Deo gratior amore ardens vita post culpam, quam securitate torpens innocentia. Itaque qui pie post perpetrata mala seruatus es, ne committas, ut improbe repetendo moriaris, fiatque error nouissimus peior priore.

Si sacerdos es, cōsydera quam indignū sit, te ad perpetuam castitatē sanctificatum eo ipso ore putridam meretriculę carnem deosculari, quo sacratissimam illud Christi corpus & consecras & sumis: iisdem manibus abominandas cōtractare sordes, quibus astantibus Angelis virginis illas Christi carnes cōtractas: quam absurdum in
rece

receptione tanti sacramenti, idem corpus eundemque spiritum cum Deo velle fieri, & per fornicationem vnum fieri corpus cum meretrice. Profecto si fidem rectam haberes, aut peccare timeres, aut celebrare cessares.

Methodus vitandi Luxuriam.

Quoniam inter omnia Christianorum certamina, sola dura sunt prælia castitatis, vbi quotidiana est pugna, & rara victoria: scitque hostis antiquus maius continentia quam numerum esse certamen: facile enim abiicitur quod hæret extrinsecus: intestinum autem bellum periculosius est, difficiliusque euitari potest hostis familiaris, id est carnalis concupiscentia: quæ habitat non procul sed propè, non extra, sed intra: nam virtus eius in lumbis eius, & fortitudo illius in vmbilico ventris eius. Idcirco ad domandam & restringendam hanc carnalem concupiscentiam maxima tibi opus est diligentia. Et licet inimicus in te possit excitare tentationis motū: tamē in te est dare aut negare consensum, in te est vinci velis. necne in hac pugna nō deiciaris inuitus. Sub te est (ō homo) appetit⁹ tuus, & tu dominaberis illius. in tua potestate est (si volueris) inimicum tuum facere seruū tuū, ut omnia cooperē-

tur tibi in bonū, tu solūmodò ne confense-
ris:quoties restiteris,toties coronaberis.

In primis tētationū viriliter resiste prin-
cipiis.Neque enim culpa prodire ad opus
permittitur,si intus vbi nascitur extingua-
tur:quòd si in principio viriliter nō resista-
tur,statim tētatio cōualefcit & roboratur:
& sepe intantū, vt nunquàm extingui pos-
sit aut certè cum magna difficultate: quia
(vt ait Gregorius) ex quo luxuria semel
mentem alicuius occupauerit,vix eum bo-
na cogitare permittit. Itaq; principiis tēta-
tionum viriliter resistendū est,turpes vene-
reāsq; cogitationes expellēdo:quia sicut li-
gna ignē nutriunt,sic cogitationes deside-
ria pascunt:quæ si fuerint bonæ,exardescit
ignis charitatis:si verò malæ,ignis cupidita-
tis.Itaque tentatus,tētationis tempore de-
bet Deum inuocare & sanctorum suffra-
gia,& dicere deuotè:Pater de cœlis Deus,
miserere nobis &c.aut alias similes preces.

Omnes sensus corporis & præcipuè vi-
sum & auditum,diligenter custodi à vani-
tatibus & mulierū aspectu aut auditu. Nā
plerunque res quælibet innocenti mente
respicitur:sed ipso conspectu animus con-
cupiscentiæ gladio confoditur.Igitur quo-
niā vanus mulierum aspectus aut incli-
nat, aut saltem mollescere facit corda in-
tuentium

tuentium: ideò iuxta Ecclesiastici præce-
ptum,Noli circumspicere in locis ciuitatis,
nec obseruaueris in plateis illius: auerte
faciem tuam à muliere compta,ne circun-
spicias speciem alienam.

Cum muliere caue solus maneat. Chry-
sostomus:Tunc maximè diabolus aliquos
aggreditur,& grauius tentat cū solos vi-
derit, atq; ab aliis segregatos: quis vbi non
timetur reprehensor,facilius accedit tenta-
tor.Hieronymus: Solus cum sola in se-
creto & absque arbitris (id est testibus) ne
sedeas vnquam: quia omnia mala solitu-
do persuadet. Nec in præterita castita-
te confidas, quasi diu castè vixeris, inde
enim senes exarserunt in concupiscentia
Sufannæ,quia videbant eam sapius solam
deambulantem in pomario viri sui.

Fuge mulierum cōsortia: quia aspectus
earū, corda virorū intuentium inficit,audi-
tus earum allicit, loquela inflammat,& ta-
ctus inquinat: denique à planta pedis vsq;
ad verticem nō est locus in mulieribus, in
quo nō sit positus laqueus ad capiēdū ocu-
los virorū.Gregorius: Qui corpus suū con-
tinentiæ dedicat,habitare cū fœminis non
præsumat:nā quandiu calor viuic in corpo-
re,nemo præsumat ignē cōcupiscentiæ in
se penitus extinctum esse.Bernardus:Cum

foemina semper esset, & foeminā nō cogno-
scere, hoc ego maius reputo, quā mortuos suscitāre: qui ergo quod minus est nō
potes quod maius est quomodo credā tibi
itaq; in tētatione carnis oportet fugere lo-
cū & hoīes quibus ipsa suggeritur tētatio.

Similiter fuge dona, literas, & salutatio-
nes mulierum: quia viscus sunt ad retinen-
dum carnalem amorem, & reflatu ad ex-
citandū libidinis ardorē iam in parte extin-
ctum. Quōd si pudicam & sanctam diligis
foeminam quam bene videris cōuersantē,
mēte eam diligas, nec eam corporali fre-
quentes affectu, memor quod paradisi co-
lonum mulier de possessione sua eiecit.

Occupā cor tuum in scripturis diuinis,
sanctis meditationibus, & bonis operibus
corporis. Quia otiosae menti (inquit Ber-
nardus) maligni spiritus malas cogitatio-
nes immittunt: & si quiescit opere, nō quie-
scit malarum cogitationū delectatione. In-
dorus: Semper aliqd operis fac; vt semper
te diabolus inueniat occupatum: quia nisi
nos inuenerit in aliquibus bonis operibus
occupatos, ipse nos in malis occupabit ope-
ribus cupiditatis scilicet, vel mali amoris.

Nunquam verbum inhonestum audias
aut si adiuueris, irascaris. Facile enim agi-
tur, quod libenter auditur: & perditae men-
tes

tes hominum vno frequēter leuīq; sermo-
ne tentant claustra pudicitiae.

Verbū inhonestum caue ex ore tuo ef-
fluat: quia corrūpūt bonos mores alloquia
praua. Et vanus sermo citō polluit mentē:
& quod libēter dicitur, libēter agitur. Mo-
res hominis lingua pandit, & qualis sermo
ostenditur, talis animus approbatur: quo-
niam ex abundantia cordis os loquitur.

Tibi à cibo & potu tempera. Pudicitia
enim tua esse non potest, nisi per abstinē-
tiā: quia dū satietate vēter extēditur aculei
libidinis excitantur: & venter mero aestuās
facile despumat in libidinem, difficilēque
est carni uoraces carni frænum imponere.

Fuge omnem occasionem. Augustinus:
Contra libidinis impetum apprehende fu-
gam, si vis obtinere victoriam: nec sit tibi
verecundum fugere, si castitatis palmā de-
sideras obtinere.

Cum voluptatis carnalis tibi obreper tē-
tatio, imaginare in corde tuo, ac si eam ha-
bueris voluptatē, & ea satiatu sis, & hora
preterierit. Quia voluptas est quasi somniū
noctis transactae, imō etiam cōtēptibilior:
quia dolentem facit cōscientiam perpetra-
ta voluptas, euitata verò letā & securam.

In omni tentatione, maximè verò cūm
ad libidinē sollicitaris, proponito tibi ante

oculos tuos angelum tui custodem, & accusatorē tuū dæmonem, omniū quæ vel facis vel cogitas assiduos spectatores ac testes: ipsum etiam iudicem Deum criminis tui inspectorē, cuius oculis omnia patēt & rem, adeò fœdam, vt homuncione præsentē eam facere pudeat: non vereberis facere corā Angelo tui custode, accusatore tuo dæmone, & deo eius futuro iudice?

Aliorum exemplis temet reprime quos cognoueris turpiter & infeliciter voluptatem hanc esse secutos.

Quando impulsu dæmonū mens ad delectationem fornicationis impellitur, diuini iudicij metus & æterni tormenta incendij ante oculos proponantur: quia nimirū omnis pœna grauioris supplicij formidine superatur. Sicut enim clauus clauum expellit, ita sæpe recordatio ordoris gehennæ, ardorem excludit luxuriæ.

DE CASTITATE.

Castitas, est continentia à venereis.
Ea triplex est.

Virginalis, Vidualis, Coniugalis.

BERNARDVS: Bona est castitas coniugalis, melior est continentia vidualis: sed optima pudicitia virginalis. Quanto Angelus homine est superior, tantò virginitas

ginitas nuptiis est honorabilior: abstinētia à angelorum est imitatio.

Inuidia, est tristitia de alieno bono.
Cuius duæ sunt species.

Inuidus aduersis gaudet, mœrēt que secundis.

Rami quinque.

Detrahit, est discors, murmurat, odit, obest.

Peccant per inuidiam,

Qui ex odio de alterius incōmodo, cala Gaudium
mitate, aduersitate, afflictione, dāno, morte mali.
aut mala valetudine lætantur: aut ex male
uolentia dicunt eosdem ea mala meruisse:
aut etiam multo maiora.

Qui non gaudent de bono alterius, aut non dolent de malo alterius. Est enim contra charitatem proximi, quem tenentur diligere sicut seipso: cum nemo de proprio bono non gaudeat, & de proprio malo nō doleat.

Qui alteri malè volūt, aut malè precātur. Dolor bo-

Qui dolent & ægrè fuerūt, quòd alij sint ni.
diuites, docti, bene famati, pulchri, deuoti,
alij chari, sapientes, bene morati: & si fieri
posset vt inuidi vbique oculos haberent, &
omnium felicitates viderent, certè de omnibus
succesibus torquerentur.

Qui inuidia tantò magis inflammen-
tur, quantò felicius alteri succedit.

Qui dolent, quòd in aliis nihil inueniri

M ; potest.

potest reprehensione dignum. Gregorius Antiquus hostis vnde bonos cernit enitescere ad gloriam, inde peruersos per inuidiam rapit ad poenam.

Detra-
ctio.

Peccant ex inuidia a

Qui clam aut palam, manifeste, aut latenter, alteri falsum crimine maleuole interdunt.

Qui peccata aliorum verbis suis adaugent & aggrauant.

Qui aliorum vitia aut peccata non omnibus nota, sine necessitate sufficere & sine magna causa diuulgant & manifestant.

Qui aliorum bene dicta aut facta in peiorein partem interpretantur, & de aliis male iudicant.

Qui negant virtutes aliquas aliis inesse, cum tamen scient eos iis esse virtutibus preeditos.

Qui maleuole aliorum virtutes reticent.

Qui delatoribus libere arrigunt aures.

Discordia

Qui ex odio & inuidia nolunt sibi reconciliare proximum iratum.

Qui inter amicos inimicitias conciliant: cuiusmodi homines, dum vna nequitiam perpetrant ab humanis cordibus cunctas simul virtutes eradicant, & in vno malo innumera peragunt, dum mutuam inter aliquos diuellunt charitatem.

Qui apud aliquem deferunt alterius nomen,

me, ut ille odio habeatur, cum homini Christiano parum esse deberet, inimicitias aliorum non excitare vel augere male loquendo, nisi etiam eas extinguere studeret bene loquendo.

Qui murmurant contra Deum, quod alios vident aliqua in re beatiores.

Murmu-
ratio-

Qui ex inuidia existimant bona esse in alios immerito collata, & quod ij sint iis indigni.

Qui aliorum laudes non libenter audiunt, sed laudatoribus contradicunt.

Qui oderunt aliquem, quod aliqua in re beatior sit. Odium.

Qui cum aliquo inimicitias gerunt, & in suis animis odium intestinum fouent.

Qui odij causa atque inuidiae alteri damnum inferunt, aut alieni damni sunt causa. Damnum.

Ne: hodie detestandi inuidiam.

CONSIDERA quod omnes sumus fratres naturales, quibus vnus fuit pater Adā, vna mater Heua. Fratres etiam spirituales quibus vnus est pater Deus: vna mater, sancta ecclesia: vnus communis omnium frater, Iesus Christus Dei filius. Praeterea ad idem creati sumus: nempe ut aliquando paternam hereditatem (id est caeleste regnum) vnā possideamus, vnā ibidem in aeternum cohabitemus, collitemur, congratulemur, & quae

& quæ erunt singulorum bona, per charitatem omnium fiant. Quod si fratres sumus in Domino, cohæredes in Christo, eiusdem corporis (id est, Ecclesiæ) membra, eodem redempti sanguine, fidei communes socij, ad eandem gratiam & felicitatem futuræ vitæ vocati: congruum certè est fratrem fratri bene velle, bene precari, bene facere: tantum abest, ut in aduersis eius gaudeat & in secundis doleat.

Consydera quod in cœlis quanto maior est felicitas & gloria in proximo, tanto magis ibi positus inuidus de ea apud se cruciaretur & affligeretur: sed quia illa maxima erit, ideò de ea in inuido maximus esset dolor. Eam ob rem in cœlis à Deo non constituetur, sed in inferno, ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat, luctusque & stridor dentium, & omnigena in proximo calamitas, quam eidem ibi permanenti inuidere non poterit, quia in eadem dånatione erit.

Consydera, quod inuidi similes sunt demonibus, qui ex hominum benefactis dolore affici solent, & superna cœlestiaque hominibus inuidere: nõ ut subiipsis ea cedant, quæ irreparabiliter amiserunt, sed ne pauperes h omnes de puluere suscitati illuc ascendant, vnde ipsi in gloria creati irreparabiliter ceciderunt.

ciderunt. Haud secus inuidi virtutem aliis inuidere solent, nõ quod ad eam acquirendam incubere velint: sed quia vellent omnes esse æque miseros ac ipsi sunt, & in nullo beatiores.

Consydera, quod si alter nõ haberet ea bona quæ ipsi inuides, nihilominus ea tu non haberes: quæ si habet citra tuum damnum nihil est cur torquearis de eius felicitate.

Consydera, quod omnium bonorum operum proximi tui tu es particeps, si modò sis in gratia: & quanto magis meretur, tanto magis ipse animæ tuæ prodest. Ea re nõ est cur eius virtuti inuidias: sed potius est cur ei congratuleris, imò potius tibi ipsi, qui eorum bonorum operum particeps es.

Consydera, quantæ sit infelicitatis & miserie, ut dum proximus melior redditur, tu deterior fias: dumque augmenta alienæ prosperitatis inspicias, apud te ipsum anxius afflicti tui cordis peste moriaris: & dum conspicis felicitas affligit, poena tua te nequiores reddit. Quod si aliorum bona diligeres, quæ habere non potes, ea tua amanti fierent, quæ in aliis amares, & alieni laboris opera sine tuo labore tua faceres.

Consydera, quod inuidia cor vrit, corpus exsiccat, mentem iugiter sollicitat: nec homini bene esse permittit, aut iucundè viuere. Est enim sicut vermis natus de ligno, qui lignum

uorum premere, vitæ prodesse.

Quod ab alio tibi non vis fieri, vide ne tu alteri id facias: sed quæ vis ut faciant tibi homines, ita & tu fac illis. Per illud malitia compefcitur: ut malum quod pati non vis, alteri non faciens, cesses à nocendi opere. Per hoc benignitas præcipitur: ut bonum quod tibi ab alio fieri expetis, alteri impediens, erga vtilitatem proximi te exerceas ex benignitate. Caue autem sic tecum cogitaueris: Quid mihi rei cum isto? Ignoratus est, alienus est, nihil vnquam de me bene meritus est læsit aliquando, nunquam profuit. Tantum memineris, quo merito tanta tibi præstiterit Christus, qui suam in te beneficentiam non in se (bonorum enim tuorum non indiget) sed in proximo tuo rependi voluit. Tantum vide, quibus ille egeat, & quid tu possis.

In secundis & aduersis aliorum aliter non re geras, quam si tibi ipsi accidissent. Si aliis secunda euenerint: perinde atque si tibi euenissent, eorum gratulare felicitati. Si aduersa, flebis cum flentibus, memor idem tibi posse contingere, quod & ipsi. In vna enim ecclesia, tanquam in vno corpore, membra ita simul gaudere, simul mœrere, & se mutuo iuuare debent, ut quicquid vni acciderit, omnibus acciderit.

Breuiter

Breuiter hoc est proximi tota dilectio, ut bonum quod tibi conferri vis, velis & proximo: & malum quod tibi inferri non vis, nolis & proximo: & omnium profectus, tuos esse credas: & de peccatis aliorum, tanquam de propriis misericorditer lugeas.

DE CHARITATE.

Charitas est dilectio, qua diligitur Deus propter se, & proximus propter Deum. Charitas Dei & proximi, propria est specialis virtus piorum atque sanctorum, cum ceterarum virtutes & bonis & malis possint esse communes: sine qua nullum bonum adest, imò in vanum & frustra habentur cetera bona, saltem quantum ad salutem æternam consequendam: si autem adsit, habentur cetera bona. Ut enim multi arboris rami ex vna radice prodeunt, sic multarum virtutes ex vna charitate generantur: nec habet aliquid viroris ramus boni operis, nisi manuerit à radice charitatis. De qua plenius in epitome præceptorum dictum est.

Effectus charitatis.

*Chara Dei fratrisque sui dilectio gaudet:
Fructibus alterius patiensque benignaque nulli
Aemula, nil prauè faciens, non ambitiosa,
Non inflata, procaxque, non inuida, nec sua
querens.*

N

Cogan

*Congaudens vero prauum non cogitat, imò
Omnia fert, credit, sperat, non excidit vnquam:
Crimina cuncta operit, virtutes perficit omnes.*

DE GULA.

GVla est vorax edacitas, naturæ fini-
bus non contenta,

Cuius oculo sunt species.

*Præ, cupide, crebrò, lautè nimis, & studiosè
Sumo cibos, delector eis, vetitis quoque vescor.*

Peccant per Gulam,

Præ. Qui comedunt contra consuetudinē vel
constitutionē sanctæ ecclesiæ, ante horam
debitam, præsertim in ieiunio, aut primo
mane ante dictas præcationes sibi iniunctas,
aut diebus festis ante auditum sacrum.

Cupide. Qui nimis auidè edunt, & cibos non sa-
tis mansos præ voracitate deglutiunt.

Crebrò. Qui sæpius edunt quàm debeant, aut
quàm natura patiatur.

Qui absq; excusatione sufficienti, ieiu-
nia ab ecclesia indicta non obseruant.

Qui delicatos cibos aut potus sibi appa-
rari curant, supra statum & facultates, aut
plus quàm deceat.

Qui cibis apposis non cõtenti, lautius
epulari vellent si possent: ea sola causa, vt
suis voluptatibus perfruerentur.

Qui vt suæ voluptati tantū indulgeant,
vinum merum, aut non satis aqua dilutum
bibunt,

bibunt, in perniciem corporis & animi.

Qui nimio cibo se ingurgitāt, aut viuo Nimis:
profusione se obruunt. Vnde sequitur cru-
ditas, ebrietas, & alia mala, de quibus mox
dicemus.

Qui diuersitatem ciborum exquirunt, Studiosè:
varietatem saporū affectāt, nimium exqui-
sitas & studiosè apparatus epulas appetūt.

Qui cõtēpnunt sufficientiam & super-
fluitatem desyderant, & in variis ferculis
& lautis cibariis, suum ponūt desyderium,
relictò diuinorum cogitatu, & eorum ad
quæ facienda obstricti sunt.

Qui in cibis voluptatē nimiam cupiūt Nimia
& ventrem quasi Deum suum cōstituunt. delecta-
tio.

Qui edunt nociua, aut sibi nocere soli-
ta: siue in anima, vt Adam & Hena: siue in Esus veti-
corpore, vt qui contra fidelium medico-
rum mandata aliquid comedunt. torum.

Qui carnes comedunt aut lactaria, iis
diebus, quibus ab iis abstinendum sanxit
ecclesia.

Filie gula.

*Sensus hebes, crudū corpus, scurrile, proteruum,
Lingua loquax somnus, nausea, fixa Venus.*

Peccant ex gula.

Qui præ crapula, ita mentis oculorū & Sensus he-
aliorū sensuū acumen subuertūt & hebe-
tant, vt à comessatiōe nec orare, nec aliud betudo.

N 2 opus

- opus studiosum debitū facere possint. Pinguis enim vēter nō gignit sensum tenuē.
- Cruditas.** Qui ex nimia crapula in languorē aut morbum incidunt.
- Scurrilitas.** Qui impudenti corporis & membrorum gestu, incompositaq; gesticulatione alios ad risum prouocant.
- Proteruia.** Qui ex crapula à mente alieni irascuntur, minantur, lædunt, aut turpiora multò designant.
- Loquacitas.** Qui cibo & potu onerati, inconsideratè & temerè loquuntur, euomuntque detractiones, turpia verba, aut blasphemias.
- Somnolentia.** Qui ex nimia cibi & potus ingluuie, naturam ita corrumpunt & suffocāt, vt somno profusiore sit opus ad exhalandā crapulā.
- Nausea.** Qui ex gulæ vitio nauseant, singultiūt, ructant foetidum anhelitum habēt, aut in libidinofam immunditiam labuntur.

Methodus detestandi gulam.

Consydera, quòd per peccatum gulæ mors intrauit in omne genus humanum: vnde ea tibi prima pugna est, quam te oportet deuincere, & quantò minus superata fuerit, tantò validiora sunt cætera vitia contra te, & tu debilior contra ea. Gulam nisi prius restrinxeris, cætera vitia restringere nō poteris: à gula tibi inchoandum est, si cætera vitia velis superare: illa nisi

nisi prius refrænetur, frustra cōtra alia vitia laboratur. Tunc enim hostes qui extra nos sunt, à nobis fortius superantur, quando prius quæ intra nos sunt vitia extinguuntur. Frustrà foris agit bellum, qui intus habet periculum, vnde & Saluatorem nostrū diabolus primū de gula tentauit, quasi à ianua aliorum vitiorum.

Consydera Christi singularē abstinentiam, qui in desertū veniēs, ieiunauit quadraginta diebus & quadraginta noctibus, nihil interim manducans: vt per ieiunium carnem innocētem pro nobis maceraret, exemplūmq; fidelibus daret, sese offerēdi Deo per ieiunium. Qui quidem postea esuriit. Si ille qui dat escam omni carni, & per quem ne volatilia quidem cœli esuriunt, pro te ieiunans esuriit, quantò magis pro te ieiunare deberes? Qualis Christianus es, qui Christo esuriente tu crapularis? & pro salute tua famem sustinere, tu pro peccatis tuis ieiunare recusas?

Cōsydera quàm amaro potu rex regum & dominus dominantium Iesus Christus, à crudelissimis Iudæis potatus fuerit in cruce dum propter nimium laborem & sanguinis in pretium animarū nostrarū effusi emanationem, intus desiccatus, arefactus, & adustus totus, supra modum sitiret. In

qua vehemētissima siti, acetū cū felle mī-
stū in spongia arūdi superimposita cru-
delissimi Iudæi dño Deo nostro porrexe-
rūt. O quā amarū poculū, in quali vascu-
lo ei propinatū est, qui dat terræ pluuiam,
eamq; germinare facit? Si ad mentē redu-
ceres ò Christiane, acetū cum felle mistū
Christo propinatum, in cibo & potu quan-
tumcunq; vili saporem inuenires: propter
Christū felle & aceto potatū, sensualitati
tuæ resisteres. Qualiter tollis crucē tuā, &
Christum sequeris: cum is felle & aceto in
cruce pro te potatus fuerit, gulæ autē tuæ
pretiosa vina & magnifici ciborum appa-
ratus non satisfaciunt? Non est cibus adeo
aridus (inquit Bernardus) qui non efficiat-
ur sapidus, si illius aceti quod propinatū
est, condimento fuerit temperatus.

Consydera, quòd Apostolos suos quos
tenerrimè diligebat, in p̄sentia sua spicas
auellere, & manibus fricare permittebat
Christus, & tali pabulo more animalium
sustentari: cum miraculosè potuissent ipsis
cibos creare aut iam creatos multiplicare:
sed tamen exemplū abstinentiæ nobis re-
linquēs, eos voluit in abstinentia exercere:
vt eorum exemplo pompam mundi con-
remnendā ostēderet, sumptuosa cibaria &
saporosa à nobis arceret, & gulæ voraci-
tatem

tatem eiusque insatiabilem appetitum in
nobis euacuet.

Consydera multorum sanctorum absti-
nentiam, qui in eremum profecti carnem
suam propter Christum crucifixerūt cum
passionibus & concupiscentiis.

Consydera, quòd multi pauperes pa-
nem & aquam sibi ad delicias reputāt, nec
tamen ea ad satietatem habere possunt: &
tunc videbis, quā benignus erga te fue-
rit is, qui pro te esuriit, & aceto misto cum
felle potatus est: quòd ad hæc aliquid tibi
adiecerit.

Consydera, quā indignum sit & nefar-
ium, illud idem os (quo sacratissimum
Christi corpus sæpe, aut saltē semel in an-
no sumis) instrumentum fieri gulæ, detra-
ctionis, blasphemix, & aliorū plurium pec-
catorū: vt eodē ostio & vitā aliquando in-
troducās, & multo sæpius mortē: eodēmq;
quotidie voluptuosos cibos & fœdissimas
crapulas auidius deuores, quā pretiosissi-
mum illum angelorū panem aliquādo su-
mas: & quòd ad benedicendum Domino
tibi datū est, in nequitix & omnis peccati
instrumētum conuertas, & in obstaculum
peruentionis ad patriam, quòd tibi datum
est ad acquirendam æternam gloriam.

Consydera quòd voluptas linguæ vix
N 4 ducit

duorum habet latitudinem digitorum : & huic tam modicæ parti, tam breui delectationi, aër, terra, mare vix sufficiunt : Hinc pauperes spoliantur, & rapinæ fiunt, vt famemes pauperū transeat in delicias tam modicæ vnius homunculi particulæ. Quàm miserū vt momentanea tam modicæ particulæ delectatiuncula, & animam & corpus etiã ipsum à cœlesti gloria arceat, & in æternam miseriam detrudat.

Consydera quòd dum vis saluare corpus, nec committere, vt vlla re egeat, tunc temporis ipsum in extremam inopiam & egestatem detrudis : quia & ipsum & eius animam in æternam deducis damnationē, vbi egestas est & inopia omnium rerum, præterquàm miseriarum. Næ tu homo es iudicij valde præposteri : qui corpus quod vermes in sepulchro mox deuoraturi sunt, cibis delicatis impinguas : animam verò tuam bonis operibus impinguare renuis, quæ ad Dei tribunal mox presentabitur iudicanda, quam si hîc bonorū operum fructu nō impinguaueris : quantumcunq; pinguis sit venter, ea mittetur in gehennam ignis. Qua sic neglecta, ne corpus quidem saluare poteris : non tamē anima pro corpore, sed corpus p̄ anima factū est. Quid quod primū est negligit, & quod posterius est

est extollis : vtrūq; corrumpis, & tuo te iugulas gladio. Quia carnē (quæ tibi in adiutorium data est, vt ea vtaris ad omne opus bonum) tibi in ruīnam & laqueum cōuertis. Si verò ordinē seruaueris, curauerisque quod primum est, etiamsi negligas quod est secundum, per primi salutem saluabis & secundum. Quia si post mortem tuam anima tua beata sit, in finali iudicio corpus tuū ipsi rursus copulatū, resurget gloriosum. Si autem damnata erit anima tua (quod omen auertat Deus) corpus tuum miserrimę animę tuæ infelici vinculo rursus colligatum, ipsi in tormētis pœnalibus sociabitur : vt quæ hîc socia fuerunt in vitiis, ibi etiam sint socia in tormentis.

Consydera quàm citò gulæ delectatio pertransit, quàm breuiter durat, & quòd transacta sic est quasi nunquàm fuerit, & relinquit post se vestigia remordētis conscientię, pœnitudinis, cōfusionis, & timorē æternę dānationis sibi debitæ : & in morte de tēporariis gaudiis in dolores pœnāsque æternas animam deducit. Breue enim est quod delectat, æternū autē quod cruciat : voluptas modica, pœna autē infinita. Sicut vicissim resistēdo tētationi, passio modica, gloria perpetua. Gregorius : Vnde caro ad tēpus suauiter viuit, inde spiritus in æter-

Fames amica virginitati est, inimica lasciuia: saturitas verò castitatem prodigit, nutrit illecebram.

Cōsidera quanta mala gulam comitantur. in primis nimia, inordinata, & nimis festinata comestio lædit naturam, & minus nutrit, quantò magis venter reficitur, tantò amplius rationis intellectus, & mentis acies destruitur & obtūditur: quia pinguis venter non gignit sensum tenuem. Diminuit etiam oculorū perspicacitatem, multos langores & morbos parit, & plerunque mortem homini accersit: plures enim occidit gula, quàm gladius.

Methodus vitandi gulam.

Quoniam dum necessitas solui sibi debitum quærit, voluptas sub ea latitans suum expleri desyderiū appetit: tantòq; facilius illa hominibus obrepit, quantò honestiore necessitatis nomine se conregit. Idcirco magna opus est cautione & prudentia, ad domandam & refrænandam illam voluptatis ingluuiem & sub rationis dominio cōtinendam. Quòd si vis vt caro tua animę tuę & rationi seruiat & subiecta sit, fac vt anima tua Deo seruiat, eidemque ratio subiecta sit. Omnino necesse est animam à Deo regi, vt corpus possit regere. Quandoquidem sic à Deo mirabiliter cōdit

diti sumus, vt rationi dominetur Deus, ratio animæ, anima corpori. Verùm animæ dominio se subiicere corpus renuit, nisi illa rationis prius sese subiecerit imperio, & ratio sese conformauerit Deo.

Cū mentem tuam gulæ titillabit tentatio, imaginare in animo tuo, acsi eam habueris delicati cibi & potus delectatiunculam, & ea satiatus sis, & hora præterierit: via palati, linguæ, & gutturis voluptas est quasi somnium noctis transactæ; imò contemptibilior & fœdior, quia dolentem relinquit cōscientiã præterita ea voluptas, euitata verò lætam & securã. Modicus & temperatus cibus, & carni & animæ utilis est.

Multò melius est quotidie parū quàm rarò nimium sumere. parcus cibus & semper venter esuriens, triduanis ieiuniis præferatur. Pluuia enim illa optima est, quæ sensim descendit in terras: subitus & nimius imber, in præceps arua subuertit.

Quando comedis, cogita quòd ventri obtemperandū nō est: sed quòd statim tibi sit studendum, legendū aut aliud quidpiam boni operis peragendum, ad quod stare nō potes onerato ventre. Itaque in cunctis cibis & potibus consyderabis, non quæ voluptas, sed quæ requirit necessitas.

Fames modo & mensura vincenda est,
Nam.

Nam Galenū perhibēt annos centū & viginti vixisse, quōd ē mēsa nūquā satur abierit. Neq; tamen hīc exigimus, vt teipsum fame conficias sed ne supra quā vsus vitæ postulat, implacabili voracitati seruias. A finis enim (id est corpus tuum) indiget pabulo ne deficiat, & onere (id est exercitatione & abstinentia) ne lasciuat. Bernardus: Carnem oportet restringere, non extinguere: reprimere, non opprimere: vt seruiat, & nō seuiat: vt ancilletur, & nō dñetur.

Non plus ieiuniorū tibi imponas, quām ferre possis. Sint tibi ieiunia pura casta simplicia, moderata, & non superstitiosa.

Vini saturitatem æquē ac cicutam fuge: ne venter æstuans vino in quo est luxuria, vsq; ad titillationem luxuriæ pertingat, & iuuenile corpus sua sponte ad vehementiā procliue, ad insaniam adigat. Vini autem ardorem inimista aqua temperabis.

Gibis parabilibus & vulgaribus contentus esto. Nā quid adolescenti, cuius stomachus natura expeditus est ad digestionē, cū perdicibus, ferinis, capis, & id genus lautitiis, quas stomacho iā segni & corpori semimortuō necessitas ipsa vtēdas reponit? Nā fouendi senij quæ spes erit, si inuentus per intemperantiā ea fastidiosa fecerit, quæ languentē stomachum reficere deberent?

D I

D E A B S T I N E N T I A .

Abstinentia est à cibo & potu pro sola corporis castigatione cessatio: Deus homini ad esum multa bona creauit, sed ne mensuram edendi excederet, abstinentiam imperauit, qua omnes carnales cupiditates & omnia vitia extirparentur, sicut vicissim omnes animæ virtutes gulæ vitio destruitur. Abstineat (inquit Augustinus) à multis licitis, qui per libertatem arbitrij multa commisit illicita. Et qui per illicita (inquit Gregorius) defluendo cecidimus, etiam à licitis nosmetipsos restringendo surgamus. Pro eo enim (inquit Bernardus) quod ab ipsis quoque licitis abstinemus: ea nobis, quæ prius commisimus illicita, condonantur. Quid verò est condonari commissa, nisi ieiunio breui ieiunia redimi sempiterna? Gehennam enim meruimus, vbi nullus vnquam cibus est, consolatio nulla, terminus nullus, vbi guttam aque diues postulat, & accipere non meretur. Bona ergo est & salutaris abstinentia, per quam redimuntur æterna supplicia, dum remittuntur hoc modo peccata. Itaq; quoniam eiecit nos cibus de paradiso, illuc nos reducat esuries. In cassum autem per abstinentiā caro atteritur, si inordinatis demissa motibus mens, vitis dissipatur. Quid enim

enim prodest attenuare corpus abstinentia, si animus intumescat superbia? quam laudem merebimur de pallore ieiunij, si liuidi sumus inuidia? quid virtutis habet vinum non bibere, & ira atque odio inebriari? Tunc demum præclara est abstinentia, tunc pulchra ac magna corporis castigatio, cum animus est mundus à vitiis. Eò enim abstinentiæ bonum deperit, quo sese à spiritalibus vitiis minimè custodit. Hinc Ioël. Sanctificate (inquit) ieiunium. Ieiunium autem sanctificare, est adiunctis illis bonis operibus dignam Deo abstinentiam carnis ostendere. Bernardus: Volo autem admonitos esse fratres meos, obseruandum esse ieiunium, non ab escis tantum, sed ab omnibus illecebris carnis & vniuersa corporis voluptate: imò verò ieiunandum esse longè amplius à vitiis, quàm cibis. Qui enim à cibis abstinet, & prauè agunt, dæmones imitantur, quibus escam non est, nequitia semper est. Itaque non solum istud ieiunium visibilium ciborum, ad perfectionem cordis & corporis puritatem sufficere posse credendum est, nisi huic fuerit animæ quoque ieiunium copulatum. Habet namque & illa suos noxios cibos, quibus impinguata, etiam sine escarum abundantia ad luxuriæ prærupta deuoluitur.

Nouerint autem abstinentes, quòd tunc placen-

Ieiunium sanctificare quid sit.

placentem Deo abstinentiam offerunt, cum ea quæ sibi de alimentis subtrahunt, indigentibus largiuntur, non loculis. Non enim Deo sed sibi ieiunat, si ea quæ ventri ad tempus subtrahunt, non egenis tribuunt, sed ventri postmodum offerenda custodiunt.

D E I R A.

Ira est motus animi concitati ad vindictam.

Cuius due sunt species.

Voluitur ira grauis tacito sub pectore: deinde Exteriora probant, animi quid parturit ira.

Peccant per iram,

Qui in suis animis iram grauem colliferunt, quam signo exteriori non præ se ferunt. Ira interior.

Qui confusa vocis effusione animi sui iracundiam præ se ferunt. Ira exterior.

Ira septem sunt filie.

Impatiens animus, dira, blasphemia, probrum, Vltio, rixa, mina: sunt ira pignora septem.

Peccant ex ira,

Qui ab alio iniuria affecti, eum indignum putant à quo talia pati debeant. Impatiētia animi.

Qui in alterum irati, animum suum diuersis cogitationibus amaris adplicant, cogitantes quomodo in eum vlcisci possint.

Qui inordinato clamore & confusa locutione, præ se ferunt cum quanto animi

○ mœrore

nocerore se ab alijs reprehendi audiant, aut conuitijs peti.

Qui damna, calamitates, morbos, aut alia mala quibus à Deo afficiuntur, grauius tolerant quàm debeant.

Maledictio. Quæ præ iracundia alteri diras imprecantur: & maledicunt.

Blasphemia. Qui ira excædescunt, Deum quasi membratim discerpunt: aut nomen Dei & sanctorum in vanum iurant, aut peierant.

Probrum. Qui cum aliquo agunt conuitijs: eundemq; irrident, & coram alijs diffamant.

Qui exprobrant alicui paupertatem, aut animi, corporisve vitium.

Qui ex iracundia & gratia animi sui explendi, alijs appetunt damnum aut malum.

Vitio. Qui cum aliquo simultantes gerunt, cum desiderio vindictæ, & appetitu nocendi per se vel per alium verbis, aut factis.

Qui vindictæ causa alteri damnum aut malum afferunt.

Rixa. Qui ex animo ira accenso, vsque ad verbera perueniunt.

Qui re ipsa præ iracundia proximo inferunt nocumentum in rebus eius aut corpore: vt qui in eius capillos inuolant, pellunt, percutiunt.

Qui arma, baculos, lapides & similia nocendi causa deferunt.

Qui

Qui libenter nocerent, si per occasionem, & vires liceret.

Qui iniustum malum alteri iniuste minantur: non ratione iustitiæ & correctionis, sed ad ultionem tantum.

Methodus detestandi iram.

Consydera, quod animantia rationis expertia in suo quæque genere ciuilitate concorditerque degunt: armentatim viuunt elephanti, gregatim sues & oues pascuntur, turmatim volat sturni & graculi, per vices iusta quadam politia grues suas agunt excubias: mutuis officijs sese tuentur grues, delphini, & cerui: nota est formicarum & apum inter ipsas concors politia. Inter immanissimas etiam feras conuenit: leonum inter ipsos feritas non dimicat, aper in aprum non vibrat dentem fulmineum, lynxi cum lynce pax est: draco non sauit in draconem, lupi inter se viuunt concorditer. Ipsi etiam impij spiritus, per quos coelorum atque hominum concordia primum dirupta est, & hodie rumpitur: tamen inter se foedus habent, suamq; illam qualemcumq; tyrannidem consensu tuentur. Soli autem homines, quos omnium maximè decebat vnanimitas, & quibus ea maximè erat necessaria, intestinis inter se dissident odijs. Quibus irrationabiles creaturæ in

○ 2 suo

suo quæque gerere inuicem concordando indicant quantum malum per discordiam rationales creaturæ cõmittant, quando hæ rationis causa id perdunt, quod illæ motu naturali custodiunt.

Cõsidera quòd cæteris animantibus ab homine, vindictæ & ultionis instrumentũ natura indidit: equo calcem, ceruo cornu, apro dentem, api aculeum, aui rostrum & unguis, deniq; vel ipsi pulicis morsum addidit. Te verò ad mansuetudinem & patientiam produxit inermem, & nudum, utpotè ne haberes unde vim vi repelleres. Cõsidera igitur quàm præter tuã naturam sit, in alium vlcisci, & vim vi repellere. præsertim armis aliunde quæsitis: cum vel crudelissimæ feræ & ad crudelitatem natæ, suis armis duntaxat, & sibi à natura inditis, suam vlciscatur iniuriã. Si feram videris, tibi metuis: si hominem, sæpius formidas nec in te ipso quidquam pacis habes: deniq; ne à pulicibus quidem tutus es. Homo autem (inquit Augustinus) tibi conuitium dicit, & tumes si iratus es: pulicibus resiste si potes, ut dormias.

Cõsidera, quæ, quanta, quoties in Deum peccauisti: si illatam tibi iniuriam proximo tuo illius iniuriæ illatori condonaueris, condonabit & ipse tibi tuam in se
iniu

iniuriam. Nulla est ratio commodior, quam post offensam reconcilieris Deo, quàm si tu offensus reconciliere fratri tuo. Condone leuem culpam proximo (leue enim est, quicquid homo peccat in hominem) ut tibi tot milia culparum condonet Deus. At durum est (inquit) iratum animum comprimere: nõ tibi in mentem venit, quanto duriora pro te pertulerit dominus Deus noster? Quid eras, cum pro te pretiosam suam animam poneret? Nõne inimicus? Qua benignitate quotidie te tolerat vera peccata iterantem? Qua misericordia etiam grauissimè offensus ad se recipit reuertentem? Postremò qua mansuetudine ille pertulit probra, vincula, verbera, denique mortem ignominiosissimam? Gregorius: Passio Christi ad memoriam reuocetur, nihil adeò durum est, quod non æquo animo toleretur. At indignus est (inquit) inimicus meus, cui ignoscatur. Itane tu dignus eras, cui ignosceret Deus? Vis Deum in te exercere suam misericordiam, & in proximũ tuum vis exercere seueram iustitiam? Magnum est tibi scilicet, si peccator ignoscas peccatori, cum Dominus Deus noster pro crucifixoribus patrẽ orauerit. Postremò si inimicus tuus indignus est, cui beneficium pro maleficio rependa-

tur: at tu dignus es qui id facies, dignus & ipse Christus, pro quo fiat.

Consydera quòd tandiu nullū boni operis sacrificium immolas, quandiu à proximo per iracundiā discordas. Scriptū nanq; est: Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, & frater tuus habet aliquid aduersum te: relinque ibi munus tuū ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuū. Ex qua præceptione consydera, quam eorum culpa intolerabilis esse monstratur, quorum hostia repellitur. Nam cum mala cuncta bonis sequentibus diluātur, magna ut sint mala discordiæ necesse est, quæ nisi funditus extincta fuerint, bonum opus subsequi non permittunt.

Consydera, quod forsitan proximū tuū à quo offensus es, grauius multò aliās offēdisti, nec tamen in te ultus est, sed illatam sibi iniuriam patienter tolerauit. Itaque quia alter alterius onera portare debet, eū vicissim patienter tolerare debes. Nulla enim (inquit Gregorius) sunt bona quæ agimus, nisi æquanimiter proximorū mala toleremus.

Consydera cui es inimicus, nempe aut iusto homini, aut iniusto. Si iusto, miserrimum certè est te ei esse inimicū, cui Deus est

est amicus: te ei velle nocere, cui Deus vult bene esse. Prætereà lapidi irascaris: ei enim tua molestia non moues bilē, sed eius excrescentia patientiā. Si iniusto, non minus miserū est, ut alienā vlciscaris improbitatem, te fieri improbiore: & dū violenter in tua ipsius causa iudex, alienā conaris punire iniustitiā, te nouā admittere iniquitatem. His amplius quis tandē mutuarū iniuriarum erit finis, si suam quisque iniuriā pergat vindicare? Crescunt vtrinq; inimicitia, in crude scit dolor acceptū enim incōmodū neuiquā tollitur vindicta, sed propagatur, & iniustus inimicus tuus plerūq; iniustior redditur & iniquior, magisq; in malo induratus. Lenitate autē & patientia sanatur nonnunquam etiā is qui fecit iniuriā, & ad se reuersus, ex inimico fit certissimus amicus. Quòd si ne hac quidem ratione cor eius lenire possis, at certè tuum sic lenies.

Consydera, quod sufficit diei malitia sua: & in hoc seculo tot tantæque occurrunt aduersa, ut quantūcunq; laboraueris, vix possis in remetipso pace frui. Eam ob rē tibi stultū est, mentē tuā per se satis inquietē odio & inimicitias exasperare. Quòd si velles omnes opprimere, quos pateris aduersarios, iterū alij insurgerent, & prius succumberes, quàm eos omnes opprime-

re posses. Quos omnes cōmodissimè superabis, si malū pro malo nō reddideris, sed potius teipsum per patientiam viceris.

Consydera, quòd dū vim vi repellere conaris, nec sinere vt vlla in re vinci videaris tunc maximè vinceris, dum iræ affectibus succumbis, animóque tuo dominari nō potes. Cui si posses dominari, expugnatore vrbiū esses fortior. Minor siquidē est victoria vrbiū, quia extra sunt quæ subiugātur: multò autē maius est, quod per patientiam vincitur: quia ipse à se animus superatur se metipsum sibimetipso subiicit, & se intra se frenari compellit, & in seipso inclusam crudelissimam feram iracundiam superat.

Consydera, quòd si refrenare tuos affectus & iræ passiones nolueris, eò mentem impellet furor, quò non trahat desyderiū: & cōmotius ages velut nesciens, vnde postdoleas sciens: & peccata tua postquam fuerint perpetrata, vix cognosces: quia vix vli irascenti ira sua videtur iniusta, sed iræ suæ stimulum plerunq; iustitiæ zelum putat: cum autem vitium virtus creditur, sine metu culpa cumulat.

Consydera quòd nisi perturbationi tuæ obstiteris, etiam quæ à te tranquilla mēta fuerāt bene gesta profundes, & improuiso impulsu destrues, quicquid forsitan diu labore

bore prouido construxeras.

Consydera omnia mala quæ ex ira euenire solent: vt sunt iniuriæ, dissensiones, verbera, plage, homicidia, & cætera huiusmodi.

Consydera indignū esse te Christianum Christi imitatorē aliorum risu vel subsannatione affici, cum etiam dominū Deum nostrū ab eiusmodi hominibus non ignores irrisum, sed exultare potius & gaudere deberes, si & tu illa omnia, quæ & Dominus noster antè tui causa pertulit, tu etiam perferas, recepturus vel pro ipsa subsannatione mercedē: nihil enim est quod nobis pro Christi nomine sine præmio irrogetur. Vide ergo, quàm beati sunt Christiani atque salices, quibus etiam insipientiū risus proficit ad salutem. Ita Dominus diligentes se diligit, ita se timentes honorat, vt nec irrideri eos gratuitò sinat, quibus & pro subsannatione retribuet ultionem, dicitq; eis Dominus: Mihi vindictā, & ego retribuam.

Quisquis es, qui aduersitates & Dei flagella impatientius æquo toleras, consydera quòd nisi Deus à se per tribulationes correptis hereditatem dare disponderet, erudire eos per tribulationes nō curaret. Hinc nanq; ad Ioannem Dominus per angelū dicit: Ego, quos amo, arguo & castigo. Hinc

O 5 rursus

rursus scriptum est: Fili mi: noli negligere disciplinam Domini: neque fatigeris cum ab eo argueris: quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit. Hinc Psalmista ait: Multae tribulationes iustorum: & de omnibus his liberabit eos Dominus.

Consydera, quod pro percipiendis terrenis hereditatibus parentes duris discipline flagellis carnales filios castigant. Quae ergo diuinae correptionis poena grauis esse debeat per quam nunquam amittenda hereditas percipitur, & semper mansura supplicia vitantur? Si enim (inquit Gregorius) attendatur felicitas, quae sine transitu attingitur, leue fit quod transeundo laboratur. Hinc etiam Paulus ait: Patres quidem carnis nostrae habuimus eruditores, & reuerbamur eos: nonne multo magis obtemperabimus patri spirituum, & viuemus? & illi quidem in tempore paucorum dierum secundum voluntatem suam erudiebant nos: hic autem ad id quod utile est, in recipiendo sanctificationem eius.

Consydera, quod omnia quae pateris, peccata tua meruerunt: nec tamen secundum ea facit tibi Deus, neque secundum iniquitates tua retribuit tibi: sed pro his leuibus & transitoriis tribulationibus, aeterna con-

nat

nat supplicia quae meruisti, quorum respectu ea quae pateris nihil sunt. Ad haec nihil sunt ad futuram gloriam, quae reuelabitur in te. Non enim condignae sunt tribulationes praesentis temporis, ad futuram gloriam quae reuelabitur in nobis. Quandoquidem tanta est pulchritudo iustitiae, tanta iucunditas lucis aeternae, ut etiam si non liceret in ea amplius viuere seu manere, quam vnus diei mora, propter hoc solum innumerabiles huius vitae dies pleni deliciis & circumfluentia temporalium bonorum recte meritoque contineri debeant, cui comparata omnis aliunde suauitas dolor est. omnis iucunditas moeror, omne dulce amarum, omne decorum foedum: omne quodcunq; aliud delectare posset, molestum.

Consydera, quod res secundae saepius per tumorem cor inquinant: aduersae vero res cor per dolorem purgant. In illis se animus erigit: in his etiam quando se exerxerat, sternit. In illis homo se obliuiscitur: in his ad sui memoriam etiam nolens & coactus reuocatur. In illis saepe ante acta bona depereunt: in his longi quoque temporis admissa terguntur, & quae admitteri poterant, compescuntur. Nam plerunque aduersitatis magisterio sub disciplina animus premitur: & cui prius extra se in

se in elationem ducebatur, cui sit conditio ni subditus, ex percussa (quam sustinet) carne recorderetur.

Consydera quòd electorū mentes tãtò in meditatione securaræ in æternum felicitatis suauius exultant, quantò grauiore patiuntur tribulationes. Et cū nihil de seculo, nisi tristitiæ fructus colligunt, Deū solū modo suum esse gaudiū ducunt. Et cū ceperint eis mundanæ peruersitatis inæqualitates amarescere, tunc primū possunt internæ quietis suauitatem sentire, quorum cruces multi vident, sed nō vident vnctiones. Tales omnia præter peccatū diligūt, nihil præter peccatum timent, nihil eos præter Deum afficit, nihil eos præter culpam cōtristat: plus gaudēt de passionibus & pœnis corporalibus, quàm de consolationibus carnalibus: quia vident illa esse materiã patientiæ & meriti, hæc verò periculosa esse, & in peccatum hominem facilè inducere.

Consydera, quòd Deus præuidēs quosdã multum peccare posse flagellat eos infirmitate corporis, ne peccēt, vt eis vtilius sit frangi languoribus ad salutem, quàm remanere incolumes ad damnationem. Bonum enim est ad vitam ingredi debilem, vel claudum, quàm duas manus vel duos pedes habentem, mitti in ignem æternum:

& be

& bonum est tibi cum vno oculo in vitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis. Augustinus: Cū Deus aduersis rebus exagitat, aut merita examinat, aut peccata castigat, aut mercedem mihi æternam pro toleratis malis temporalibus seruat.

Consydera, quòd misericors Deus nostris cruciatibus nō pascitur, sed delictorū morbis per medicamenta contraria medetur: vt qui voluptatibus delectati discessimus, rursus fletibus amaricati redeamus: & qui per illicita defluendo cecidimus, etiã à licitis nosmetipsos restringendo surgamus: & cor quod vana lætitia infuderat, salubris tristitia exurat: & quæ vulnerauerat elatio superbię curet abiectio humilis vitę.

Cōsydera, quòd diuina bonitas ideò maximè irascitur in hoc seculo, ne irascatur in futuro: & misericorditer temporalem adhibet seueritatem, ne æternam iustè inferat vltionem. Magna enim ira est (inquit Hieronymus) cū peccatoribus nō irascitur Deus, & qui hīc cum hominibus flagellari noluerit, cum dæmonibus in inferno flagellabitur. Itaque nos hīc vire, hīc seca Domine, vt in futuro parcas.

Consydera, quanta supra te gratia creator dispensatorq; omniū bonorū vigilet, qui te

ctauerit, etiam si honestum videatur. Sed illud differes faciendum, quoadusque ira deferbuerit: aut deuotè dices semel aut sæpius orationem dominicam, aut aliud simile, priusquam id designes, quia interim fortasse ita deferuescet.

Dum alius quispiam te conuitiis laceffit, caue repellas conuitium cõuitio, & malum malo, si animi tui iram extinguere cupis: ea enim ex verborum contentione, magis magisq; solet excandescere. Quia dum suam quisq; iniuriam pergit vindicare, & vim vi repellere, vtrinq; crescunt inimicitia, incrudescit dolor, & tandem mutuarum iniuriarum vix potest finis inueniri. Itaque omnis sermo malus de ore tuo non procedat: omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia auferatur à te, & contra vitiorum impetum patientiæ arma assume, non furoris.

Sic apud te pariter & tuum extenuabis incommodum, & ab alio illatam tibi iniuriam leuem facies. Læsit, sed facilè refarcitur. Tum puer est, rerum imperitus, adulescens: mulier est, non suo pte fecit cõsilio, sed alterius instinctu: imprudēs fecit, bene potus, æquum est ignoscere. At contrà: Grauius quidem læsit: sed pater est, frater, præceptor, amicus: æquum est, vt hunc
meum

meum. dolorem illius vel authoritati vel charitati condonem. Aut paria faciens, ab altero illatam tibi iniuriam cum ipsius erga te beneficiis comparabis, vel cum tuis in illum offensis, hoc modo: Hic quidem læsit, sed aliàs sæpius profuit. Illiberalis est animi tot tantorumque eius, erga me beneficiorum obliuisci, & vnus iniuriolæ reminisci. Nunc me offendit, sed quoties à me offensus est? Ipsi parcam, sicut & mihi pepercit, vt meo prouocatus exemplo, delinquenti mihi aliàs ignoscat & ipse.

Si iniuriam præ amaritudine prorsus deuorare non possis, ad superiorem recurrendum est. Nam conuitium pro conuitio reddere, & contumeliam retorquere in eum qui dedit: nihil aliud est, quam talem fieri, qualis est is quem damnas.

Sol nõ occidat super iracundiam tuam: sed quam citissimè poteris, reconciliare fratri tuo. Quia nisi ad mansuetudinis lenitatem citò redieris, pertinax iræ motus facilè crescet in fratris odiū, & trabem facies de festuca, & animam tuam facies homicidam.

Reconciliari poteris proximo tuo tri- Quomodo recon-
bus modis. Aut verbis, petendo veniam de do recon-
offensa ab offenso, dicens: Obsecro te per ciliadum
mansuetudinē Iesu Christi, si læsi te, igno- sit fratri.
sce mihi. Aut corporis humilitate, te pro-

P sternen

sternendo coram eo quem offendisti, rogans, vt non reputet tibi ad iniquitatem, neq; meminerit iniuriæ sibi factæ. Aut obsequio charitatis & beneficio, inimicū tuū tibi placabis. Iuxta illud, Si esurierit inimicus tuus, eiba illum: si sitit, potum da illi. Quia per hæc eum placabis, & cum eo in gratiā redibis. Quòd si vis in iustitia perfectus esse, nō dicas: Mihi nocuit, non ego illi. Si enim pro gloria salutis tuæ iubet Deus te inimicis tuis reconciliari: tu offensus debes præuenire offendentem, vt duplicem consequaris gloriam. Vnam scilicet, quia iniuste offensus es. Aliam, quia prior ad amicitiam inimicum inuitas.

Ab alio offensus, eidem facile ignosces, qui tibi noueris ab illo ignosci, qui te reconciliauit sibi, delens omnia præterita, & ad vitam æternam te vocās. Ad quam vitam donec peruenias, sine peccatis esse nō potes: & ideo amplectanda est tam benigna conditio, quam tibi vltro Deus obtulit, vt dimittendo peccata aliena, tibi Deus dimittat tua. Augustinus: Credendum omnino est, nullo modo nobis ignosci quæ peccamus, si nos inexorabiles ad ignoscendum peccatum fuerimus.

Iratus te ipsum ad alia cōuerte negotia, quibus occupatum cor tuum, cōmotionis
& ex

& excandescentiæ suæ obliuiscatur.

Dum exterius grauias toleras, caue ea interius doleas. Ne cū ab hominibus peccatum non agnoscitur, sed tantūm sub diuina examinatione peccatur: culpa doloris tantò deterior fiat, quantò magis sibi ante homines virtutis speciem vendicat.

Si paciētiam exhibueris, eo tēpore quo vel aduersa patiens, vel cōtumelias audiēs nullo dolore pulsaberis: caue summopere cordis innocentiam postmodum amittas, dum ea ipsa quæ pertuleris ad memoriam reuocans, illa æquanimitè tolerasse erubescas, doleāsq; cōtumelias nō reddidisse: sicq; vltionis argumenta disquiras: & mansuetudinē quam tolerando habueras, dum iniuriam recordaris, in malitiam vertas.

Stude diligere, quos tibi necesse est tollerare: ne si paciētiam dilectio non sequatur, in deteriorem odij culpā virtus ostensa vertatur. Vnde Paulus cūm diceret, Caritas paciēs est, ilico adiunxit: Benigna est: videlicet ostendens quòd caritas quos ex patientia tolerat, amare ex benignitate non cessat.

Noli irasci iis, qui transitoria tibi auferunt, qui conuitia inferunt, qui supplicia ingerunt, & præter hæc faciūt nihil. Tantūm propriæ iniquitati irascere quæ sola
P 2 tibi

tibi nocere potest, sola facere ut cætera tibi non profint. Nulla enim nocebit aduersitas, si nulla dominetur iniquitas: qui huic perfectè irascitur, cæteris non mouetur.

Persecutio & temporalis omnis aduersitas, pro loco & tempore aliquando tibi erunt fugienda: cum autem necesse fuerit, viriliter toleranda.

Omne gaudiū existimes, cum in tribulationes varias incideris. Res enim necessaria tribulatio, quæ in gloriam vertitur, & tristitia quæ in gaudiū mutatur. Gaudium sanè longum quod nemo tollat à nobis: gaudiū multiplex, gaudium plenum. Maius ergo bonū tribulatio, quam voluptas: quæ cum citò transeant, hæc poenā sit paritura, illa verò coronam & præmium.

In die malorum, memor sis bonorum, ne pusillanimis fias, & impatiens. In die quoque bonorum, ne immemor sis malorum, ne extollaris & superbias. Necessè enim est, ut sicut mundi amatores multa patiuntur aduersa, ita & seruis Dei non omnia in hoc mundo succedat optata. Quia iis Deus plerūque terrena denegat, quæ volunt, ut cœlestia præbeat, quæ malunt.

Methodus vitandi alienam iram.

IRatum in ipsa iræ suæ commotione si declines, dabis locum iræ.

Ei qui

Ei qui tibi iratus est, blādè & amicè respōdeas: quia responsio mollis frangit iram. Quòd si in eius corde pax confundatur: tamen in tuo corde inuiolata seruetur, nec à corde tuo vel abnegata discedat.

Erit Christiano homine dignū, si vitio tantum, non homini indignatus, beneficiū pro maleficio, officiū charitatis pro contumelia reponas: sicque ex inimico certissimū tibi cōciles amicū: quod plerūque usu venit.

Eris pacificus etiā cum pacis inimicis, spe correctionis, non consensu malignitatis: ut si nec exemplum, nec cohortationes tuas sequantur, causas tamen non habeant, quibus tibi iure irasci debeant.

Dum furentem reprimere conaberis, nequaquam in furorem tete eriges: ne accendas carbones peccatorum, volens eos extinguere: sed quicquid est in te tranquillitatis & modestiæ, illud ostendes.

DE PATIENTIA.

Patientia est, qua æquo animo toleramus mala: id est, sine perturbatione tristitiæ. Viris iustis mundi odia & tribulationes patienter tolerandæ sunt: necesse enim est mundum eos odisse, quos videt odisse id quod diligit. Gregorius: Nos sine ferro & flammis martyres esse possumus, si patientiam in animo veraciter custodiamus.

P 3

Tole

Tolerari enim debent præsentia mala donec veniat beatitudo promissa: sustineantur à fidelibus infidelium iniuriæ, & inter horum frumenta zizaniarum anulsio differatur: quantumlibet sæuiat impij, melior est etiam in hoc tempore causa iustorum, qui quanto acrius impetuntur, tanto gloriosius coronantur. Flagellatur autem boni à Deo omnium iudice, malorum ministerio, quibus velut tortoribus ad iustitiam suam prosequendam vitur contra reos suos. Apud quos quamuis iusti non meruerint, ut ab ipsis affligantur: tamen apud Deum meruerunt, ut sic puniantur. Et sicut pater post filij castigationem virgas in ignem mittit: sic Deus noster omnium pater, malos quibus ad filiorum castigationem in hoc seculo vitur, postea in ignem mittet sempiternum. Itaque optimus quisque Christianus tribulationes libenter sustinere debet, inimicis parcere, lætusque in presenti seculo vindictam non desiderare: sed tolerando, pro inimicis à Deo veniam rogare: exemplo Christi, qui pro crucifixoribus suis patrem oravit, dicens: Pater ignosce illis, quia nesciunt qui faciunt.

DE ACEDIA.

Acedia est tristitia seu tædiū quoddam spiritualis boni, & quidam animi torpor,

por, quo quis negligit aliqua bona debita inchoare, aut fastidit incepta perficere.

Cuius septem sunt species.

Fastidit virtutis opus, fugit ardua, voluit

Feeda animo, veniam desperat, & vota ducit:

Affectus animi non continet, vitale omittit.

Hæc peccata mihi perpetrat acedia septem.

Peccant per Acediam,

Qui graue existimant ieiunare, orare, Fastidiū de peccatis cōfiteri, & alia præcepta adim boni opere plere, ex quadam animi tristitia dicentes ea esse nimis graua, eaque se non posse adimplere. Bernardus: Ideo non possumus, quia non multum volumus: neque ibi dura necessitate seruitur, vbi diligitur id, quod iubetur.

Qui aliquod opus debitum diu tardant inchoare: aut inchoatum tepidè faciunt, non curantes an bene an malè fiat, dummodo eo liberati sint: quod plerumque accidere solet in horariis precationibus, & aliis diuini cultus orationibus.

Qui desiderant dulcem fructum vitæ perpetuæ: sed viam, quæ ad vitam æternam ducit, inuenientes amaram, totum abiiciunt, & nihil volūt pati pro dulcedine cœlestis patriæ. Verum dulcia non meruit, qui non gustauit amara.

Qui præ fastidio sibi præcauendi & à

peccato continendi, vitæ suæ emendationem proferunt de die in diem, & interea se suis affectibus permittunt.

Qui diuersa proponunt, & multa bona opera debita in Dei honorem cedentia attemptant, sed frequenter propositum mutant, non ex impotentia aut ex rationabili causa, sed propter tædium quod habent in eorum operum executione.

Puillanimitas.

Qui eligunt potius in miseria magna permanere, quam aliquid laboris sumere.

Qui ex paruitate animi, plus æquo retrahunt se à magnis operibus suam facultatem non excedentibus, tanquam si excederent.

Qui seipsum non colligunt, sed sine regimine se dimittunt, suam salutem negligentes.

Qui famam suam falsò ereptam negligunt, maximè quando id aliis nocet, aut nociturum timeretur ratione scandali. Habenda enim cura est de bono nomine conseruando, ne amittatur, procurando, ut restituarur, præcipuè quãdo est iniuste ablatum. Siquidem duo sunt nobis necessaria: cõscientia recti propter nos, & fama propter proximum. Inclyti est animi signum famæ diligere commodum.

Qui otiosè nunc id, nunc illud cogitant, aut turpes libidinis voluptates, aut mala de
proxi

proximo, aut aliqua contra Dei aut iustorum hominum honorem, quorum omnium otium, est materia, Hieronymus: Quod pudet dicere, pudeat etiã cogitare.

Qui inter precandum à Deo mentem auocant, non attendentes ad quantum rementis. Euagatio
gem sermonem dirigunt. Quæ mentis euagatio orationis fructum tollit, cuius (si pura fuerit) magna est virtus. Oratio enim pura, velut fidelis nuntius mādatur peragit, & penetrat quò caro non peruenit. Si pura fuerit, si casta, cœlos penetrabit, nec vacua redibit. Hæc autem mentis euagatio in oratione & deuotione, plerunque ex diaboli prouenit artificio, qui cognoscit orationem contra se & sua? machinationes ad Deum dirigi: ideo quantum potest orantis impedit feruorem, ne planè ad Deum se cõuertat, & sic cõtra eum non præualeat oratio.

De desperatione abundè dictum est in primo præcepto. Desperatio.

Quæ tædio laboris ad vitæ otiosas conditiones, tanquam ad desideria diuerticula se conferunt, laboriosum nimis existimantes sua arte & labore victum & vestitum mereri. Otium.

Qui tempus quod impendi debet diuino cultui, aut literarum studio, impartuntur otio, somno, verbis otiosis, aut aliis inutilibus

tilibus operibus. Otium tamen internum & externum ad quietem & recreationem naturæ damnandam non est, sed tantum id quod dat multis malis materiam, præcipue malis cogitationibus, cupiditatibus, aut machinationibus.

Incontinentia.

Qui rectam cum habeant voluntatem peccatum vitandi, vincuntur tamen à concupiscentia honoris, iræ, aut voluptatis carnis.

Omissio.

Qui ea omittunt quæ noscuntur aut nosci debent esse animæ necessaria.

Qui ex inordinata animi affectione omittunt propositum boni operis, etiam, si illud ex præcepto non sit: quia inordinate à bono proposito desistendum non est.

Qui beneficio ecclesiastico præditi, aut sacro ordini, aut monasticæ professioni ascripti quotidie utrasque horas & canonicas & beatæ virginis dicere omittunt. Profani & laici viri secularibus negotiis impediti, iustam operam colendo Deo quotidie impendere non valentes: idcirco clericis annuos prouetus & optima vectigalia donauerunt, ut hi illorum supplerent vices, precibus ad Deum fundendis, & more bonorum pastorum vigilias noctis super gregem suum custodirent, & in orationibus vigilarerent. Beneficium enim datum est propter officium.

Item

Item clerici, id est (ut ita dicam) tonsurati, qui nec psalmos nec horas virginis Mariæ pro dioceseos eorum consuetudine dicunt.

Qui ex quadam torpedine & animi languore, omittunt de acceptis beneficiis Deo gratulari, sacrosanctam Eucharistiam sumere, conscientiam suam discutere ante confessionem, sacramenta recipere, vota adimplere, sacrificium audire, septem psalmos penitentiales & alias preces ad Deum fundere. Breuiterque quicumque omittunt, quæ sui sunt officij.

Methodus detestandi Acediam.

CONsidera quantos labores Christus pro te pertulerit ab eo die, quo incepit facere & docere, usque ad extremum vite suæ spiritum: dum in orationibus noctem duceret insomnem: dum modò in hanc, modò in aliam regionem iret lucrifectum animas: dum in iis, quæ patris sui essent, sedulo interesset: dum sæpius in templo doceret: nouissimè autem dum in tempore passionis suæ vel nimis iam defatigatus laboribus, sacratissimis suis humeris longissimam illam & ponderosissimam crucem baiularet, & sub tanto onere succumberet. Quòd si pro salute tua tantum laborauerit, quantum pro eadem tutemet laborare debe

deberes? Pro peccatis tuis tollendis tenerimus ille agnus Dei tot & tam graua pertulit, & tu vel minimum laboris pro iisdē subterfugis? Maledictus certē es, qui facis opus Dei negligenter.

Consydera, quantos labores Apostoli pertulerunt, cum secundum Christi præceptum irent in mundum vniuersum & prædicarent Euangelium omni creature: quantas & animi & corporis molestias perpessi sunt sancti martyres, confessores, & virgines: denique quotquot homines iam cum Deo regnant, quorum doctrinis & laboribus orthodoxa Christi fides longē latēque fuit propagata.

Consydera res omnes laborare, & aliquid operis facere. Nam militia illa cœlestis exercitus sine fine laudem Deo concinit, proclamans, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth. Præterea sol & luna, & firmamentum quotidie gyrum terræ ambiunt. Herbæ & arbores minimū initium habentes, ad magnam proceritatem perueniunt: Formicæ grana cōdunt æstate, quibus hyemem transigant. Apes mellifluæ ignauum fucosus penus à præsepibus arcent: & sic in aliis animantium generibus inuenire possis. Non te igitur pudet hominem rationis participem, eiusdem rationis
causa

causa ignauiam amplecti, quam rationis pertia motu naturali exhorrent?

Consydera, quòd si præsentis seculi negotiatores tanta sustinent, vt incertas periturasque diuitias accumulēt, easque multis periculis quæsitæ cū animi discrimine seruēt: quid tibi Christi negotiatori faciendum est pro acquirendis spiritualibus diuitiis æternis & sine fine duraturis?

Consydera quòd sicut diuitiæ huius seculi tūc maximè augentur, cum nulla prorsus lucra vel minima contemnuntur: Ita & in spiritualibus diuitiis ne minimū quidē boni operis contemnendum est: eo enim contempto paulatim decides. Vicissim si parua & minima lucra spiritualia non contempseris, paulatim ad magna peruenies.
*Paruula si tentas superadiessisse pusillis,
Idq; frequens peragas, grandis cumulat
aceruus.*

Consydera, quòd si nolueris bene agere, quando potes, forsitan non poteris bene agere, quando voles. Occasio præceptus est, ideòq; arripienda, quando adest. Tempus vitæ, in quo viuis, breue est, exiguum, & cum tardio. Igitur dum dies est, & dum tempus habes, operare bonum. Veniet enim nox quando operari nemo poterit.

Consydera, quòd grauissima tua peccata,

ta, grauiſſimam requirunt pœnitētiam, & magnum deuotionis feruorē, vt iis poſſit ſatiſſeri. Trinā illā Chriſti negationē toto vitæ ſuæ tēpore luxit Petrus, tametiſi à Chriſto ſibi fuerat indultū. Maria Magdalena vſque ad extremum vitæ ſuę ſpiritum præterita ſua peccata deplorauit: tametiſi à Chriſto ſibi fuerant dudum dimiſſa, quia dilexerat multum. Breuitatis cauſa plerofque alios prætermittimus, qui peccatorum ſuorum pœnitentiam ſimul cum præſenti vita terminauerunt: tametiſi ea peccatis tuis multo eſſent leuiora. Tibi autem, qui quotidie peccas, & addis peccata peccatis, quomodo labor ille grauis videtur, quo tot & tanta peccata delentur? Quam tepidè agis, vt debita illa remittātur quibus mors æterna deberetur. Magna profectò opus eſt ſatiſfactione pro peccatis illius, propter quæ paratus eſt æternus ignis: quorum opus, aut animæ ſuæ læſionem qui perfectè ſenſerit, ille quidem nullo modo aut certè parum ſentiet corporis pœnā: nec reputabit laborem, quo peccata nouerit deleri præterita, & caueri futura. Idcirco tēpore gratiæ & miſericordiæ (id eſt tempore vitæ præſentis) fac dignos fructus pœnitentiæ, & grauiſſimam purgatorij pœnā præſentis pœnitentiæ labore, fac redimas.

Con

Conſydera, quod ſi dum vixeris, vigilare & orare cum Chriſto volueris, labores tui citò ſinientur. Breuiſſimum enim eſt vitæ noſtræ tempus, ad promerendum æternā gloriam nobis datum, poſt quod nullum aliud merendi tēpus dabitur. In quo, quanto plura & maiora bona fecerimus in terris tãto maior gloria nos manet in cœlis: quæ ſi modica videtur in opere, magna tamē ſunt in retributione: in opere quidem, temporalia, in retributione autē ſunt æterna: breuis huius laboris eſt meta, ſed corona perpetua: laboratur hîc modico tēpore, vt viuatur illic in æternitate. Gregorius: Si attendatur felicitas quæ ſine tranſitu attingitur, leue fit quod tranſeundo laboratur. Itaque committere non debemus, vt hoc tempus gratiæ & meriti, ſine opere meritorio nobis effluat. Exemplo cuiuſdam deuoti viri, qui quoties audiebat horologiū horas ſonare hæc ſecum: O Domine Deus meus iam iterum vnā horam temporis vitæ meæ conſumpſi, de qua tibi ſum redditurus rationem, quo modo expēdi. Nul- lum enim à te eſt mihi tempus impenſum cuius non ſit mihi reddenda ratio, quo modo fuerit expenſum.

Conſydera, quod amor Dei nunquā eſt otioſus. Operatur enim magna, ſi eſt: ſi vero ope

Exemplū
notandū.

rò operari renuit, amor non est. Hieronymus: Nihil amantibus durum est, nullus difficilis cupientibus labor. Amemus & nos Christum, & eius quæramus amplexus, & facile videbitur omne difficile, breuia putabimus vniuersa, quæ longa sunt. Præterea oportet per multas tribulationes ingredi regum Dei. Nemo enim sine certamine coronatus est.

Quisquis es, qui arbitraris te satis meritum esse superiori tempore, & propterea remissius solito agis, & à pristino feruore sensim excidis: considera, quòd non qui bene cœperit, sed qui perseverauerit vsque in finem, hic saluus erit. Quia sine perseverantia nec opus meritum habet, nec labor præmium, nec cursus brauii, nec seruitiū gratiam, nec pœna quantumlibet afflicta coronam. Perseuerandum igitur est in bono opere, quod inceperimus: Perfecta enim sunt Dei opera, qui de seipso ad patrem dicit: Opus consummaui, quod dedisti mihi vt facerem. Vnde Iudæis perfidis descensum de cruce ipsi suadentibus, dum salutem nostram in medio terræ operaretur, nullo modo acquieuit, ne redemptionis nostræ opus relinqueret imperfectum. Nos quoque si sequi volumus caput nostrum, non vereamur iustificari vsq; ad mortem, quoniam merces

Domini

Domini manet in æternū. Non cessemus agere pœnitentiā, non cessemus post Christum tollere crucem nostram, perseverantes in ea sicut & ipse perseverauerit, cōfidentes quòd illius opus bonum in nobis perficiet, quod in nobis inceperit, & quod qui dedit velle, dabit & perficere. Quid enim prodest bene & diu nauigasse, & in portu perire? cum hostibus fortiter dimicasse, & in ipsa hora victoriæ defecisse?

Methodus vitandi Acediam.

Nemo est, cuius animam corruptibile corpus & inhabitatio terrena nō aggrauat. Sed nitendum tibi est, vt carnis cupiditates spiritus vigore superes: & quia à tribus peruicacissimis hostibus, mundo, carne, & dæmone, te sentis impugnari (si facias quod in te est) semper de diuino auxilio expectes adiuuari. Deus enim hortatur te, vt pugnes: adiuuat, vt vincas: certantem spectat, deficientem subleuat, vincentem coronat.

Si terrebit te labor, quem subire oportet resistendo tentationibus, hoc erit remedium. Noli laborem resistendi comparare cum voluptate peccati, sed præsentem amaritudinem resistendi compara cum futura amaritudine peccati: præsentem dulcedinem culpæ, quæ ad peccatum te ille-

stat.

ctat, cum futura dulcedine coelestis gloriae, & tranquillitatem mentis, quae tentationis victorem consequitur. Et mox videbis, quā iniqua sit cōparatio. In hoc enim pleriq; falluntur, quod amaritudinem resistendi comparant cum delectatione peccati: neq; respiciunt, quid hoc atq; illud consequatur. Bernardus: Si labor terret, merces inuitet: vnusquisque enim secundum suum laborem mercedem accipiet.

Cūm vita nihil aliud sit, quā militia super terram tot dæmonibus in exitiū tuum peruigilibus armatisque in mille dolis, nocendi artibus. Mūdo etiam (qui totus in maligno positus est) à dextera læuāque, à fronte pariter atq; à tergo te oppugnante, & ad sui desyderiū te pelliciente. Præterea carne ad mortiferas voluptates mentem tuā stimulante, idque satagente, vt mentis tuæ præsidium aliis duobus hostibus aperiat, domesticus enim hostis est. Cūm igitur res tibi sit cū hostibus tam in progeniē tuam iuratis, ne cōmittas, vt perinde atque istos tres infestissimos hostes debellasses, in vtrāq; dormias aurē, quasi in certissima pace, dicāsque pax, pax, cū nō sit pax. Itaq; assidue sta super tua custodia, in prima, secūda, tertia & quarta vigilia Dñm expectās, donec reuertatur à nuptiis, vt cum venerit, &

rit, & pulsauerit, confestim aperias illi.

Cōtra tētationū insultus, aut signo crucis te munies, aut quapiam ratione, aut sententia aliqua de prompta ex sacra scriptura.

Quōd si tētationem viceris, sic te geras quasi mox in præliū rediturus: alterāque securus aut pavidus magis expecta: quia vt nec mare fluctibus, sic nec vita ista carere potest tētationibus. Ad hæc qui ingreditur viam pœnitentiæ, fortius tentatur ab hoste. Illos enim tentator tentare negligit, quos se quieto iure possidere sentit. Itaque nūquam non agenda tibi sunt excubiæ, nūquam tibi est ab armis discedendū, donec in hoc corporis præsidio militabis.

Quōd si quando in hac pugna animam tuā peccati mortalis vulnere letaliter fauciarum contigerit: caue ne protinus abiecto clypeo & armis relictis, hostibus te dedas, & te totum eorum affectibus permittas, neque cogites de recuperanda libertate. Lapsus itaque in peccatum, non solum nō desperes, sed strenuos milites imiteris, quos non raro pudor ignominia, & accepti vulneris dolor non solum non conicit in fugā: verūm ad fortius, quā antea, pugnādum acuit. Haud secus properes animum resumere, & cum hostibus certamina instaurare. Mox videbis te eos fugere, quos fugiebas.

Q 2

bas:

bas: & nos persequi, qui te persequabantur. Quòd si fortè (vt se habet certaminis cōditio) rursus vulnereris aut cadas: nō continuo vulnereris, aut lapsus tui pudore desperare debes: sed memineris hāc esse certaminis legē, nō vt nunquā quis vulneretur aut cadat, sed vt nūquā cedat. Quia nō ille qui sæpe vulneratus est aut cecidit, victus dicitur: sed ille, qui ad vltimū nō cessit. Accepto vulnere statim adhibe medelā: facilius enim vni vulnere medeberis, quā multis: facilius recenti, quā inueterato & putri.

Ad malum opus designādum tentatus, non solum nō succūbes tentationi & peccatis: sed etiā inde tibi arripies virtutis occasionem, dabisque operam, vt diaboli tentationibus non solum peior non fias, sed etiam melior euadas, vt omnia tibi coope- rentur in bonum. Si ad libidinem aut gulam sollicitaris, aliquantulum tibi etiam de licitis voluptatibus subtrahe, & ad sanctas & pias occupationes aliquid adice. Si ad tenacitatem & auaritiā instigaris, auge elemosynam. Si ad inanem gloriam stimulas, tantò magis teipsum humilia in omnibus. Ita fiet, vt te forsitan denuò ad malum prouocare vereatur tentator, ne qui mali operis author esse gaudet, boni operis occasionem ministret.

Ac

Accuratè tibi cauēdum est, ne quod vitium, veluti leue, contempnas & teipsum fallas, dum tibi in vno aut altero vitio (quod veniale putabis) conuiueas: quia veniale quanquam animam non interficit, eam tamen inficit: quanquam à Deo non separat, tamē à pristino deuotionis feruore auocat, & ad opus bonum hominem reddit tepidum, grauem, obnubilatum, & indispositū ad bene agendum, & paulatim à minimis peccatis ad maxima perducit. Itaque detestanda tibi sunt, simul & cauenda omnia peccata tā venialia quā mortalia. Quòd si nondum fortè possis omnia vitia funditus euellere, tamen de vitiis tuis aliquid quotidie decerpes, & bonis moribus semper aliquid adicies.

Caue putes in hoc constare iustitiam vt malum non facias, cum & bonum non facere malum sit, sed vt etiam opus bonum facias. Qui enim præcepit, Recede à malo, mox subiunxit, Et fac bonum. Idcirco summa diligentia in extirpandis vitiis adhibita, ad acquirendas virtutes non minore opus est diligentia.

Ne ita sis otiosus, vt in eodem otio utilitatem non cogites proximi: nec ita actuosus, vt contemplationem non requiras Dei.

Q 3 DE

DE DEVOTIONE.

Deuotio est voluntas prompta faciendi quod ad Dei seruitium pertinet. Hæc acedia contraria est: Nam sicut homo acediae vitio laborans, tristis & inuitus opus debitum facit, ideóque negligenter: sic deuotus gaudet adimpletione mandatorum Dei, in hilaritate ea exequitur, in Dei amore seruet: poenitentia quoque opera & labores abstinentia, suis viribus alióqui impares, seruaore deuotionis & dulcedine spiritalis gratia condit: & sic de vna virtute in aliam ascēdit, & gradatim ad cœlum vsque peruenit. Deum videndo tantò felicius meretur in retributione, quantò magis summo bono hinc adhærere studuerit. Nascitur autem deuotio ex amore & timore Dei.

*

METHODI
CONFSSIONIS
DE RELIQVIS
PECCATIS, ET
peccatorum circumstantiis,

QUARTA PARS.

De quinque sensibus exterioribus.

QUINQUE sunt sensus exteriores qui nisi accuratè & summa diligentia custodiantur, & quasi refrænentur, per eos tanquam fenestras semper patentes, mors in animam ingreditur: qui numero quinque sunt: Visus, Auditus, Odoratus, Gustus, Tactus.

Corporis humani sensus sunt quinque patetes: Auditus, visus, gustus, contactus, odorque.

DE SENSU

AUDITVS.

Mirabilis omnium rerum opifex Deus duas aures homini esse voluit, linguam verò vnicam, plus esse audiendum, quàm loquendum innuens.

Q 4 Aures

Aures sunt nobis datæ ad percipiendum Dei doctrinam, ad laudes Dei cum voluptate audiendas, & ad subueniendum corpori earum obsequio, non autem ad abutendum.

Peccant per auditum,

Qui irascuntur, & plus iusto afficiuntur si quid audiant quod non placeat.

Qui superbiunt & gloriantur, dum suas laudes audiunt.

Qui verba lasciuia, scurrilia, & otiosa cū voluptate audiunt.

Qui aures suas assentatoribus aut delatoribus dedunt.

Qui cantilenis, ludis choreis, confabulationibus, & eiusmodi mundanis deliciis postponunt audire sacrificium diuinum, psalmodiam, aut ea quæ animæ salutis noscuntur, aut nosci debent esse necessaria. Hieronymus: Nos ad patriam festinantes, mortiferos Sirenarum cantus surda debemus aure transire.

DE SENSU VISVS.

Sensus visus quò aliis sensibus est præstātor, eò periculosior. Nisi enim rationis dominio reseruat fuerit, ad multa peccata hominem illectat.

Peccant per visum,

Qui sibi placentes instar pauonis se subinde

inde respectant & admirantur: aut propter elegantem corporis cultum, aut scientiam aut simile quicquam.

Qui superciliosè vagos oculos huc & illuc conuertunt.

Qui impudicos oculos ad mulierē concupiscendam adplicant. Augustinus: Ne dicatis vos habere amicos pudicos, si habeatis oculos impudicos: quia impudicus oculus impudici cordis est nuntius.

Qui otiosè gestus aliorum, ornatum, incessum, & similia obseruant, super iis sententiam ferentes.

Qui visa alterius felicitate dolent, aut visa calamitate exultant.

Qui præ odio aliquos dedignantur aspiciere.

Qui visam rem alienam sibi optant.

Qui vanas voluptates, res turpes, rerum nouitates videre malunt, quàm ea quæ sunt cultus diuini, & ad animæ salutem spectant.

DE SENSU GVSTVS.

In lingua est virtus gustandi & discernendi sapes, & ea quæ substantialiter corpus nutriunt. Hic sensus nisi rationis dictamine gubernetur, multarum ægritudinum multarumq; peccatorū est materia.

Q 5 Peccant

Peccant per gustum, quicumq; per gulã:
de qua vide suo loco.

DE SENSU TACTVS.

Quatuor alij sensus in capite sedẽ habent: solus tactus per totum corpus diffusus est, maximẽ tamen viget in manibus, quia illõ concurret multitudo neruorũ qui sunt instrumentum tactus.

Peccant per tactum,

Qui percutiũt, verberant, vulnerant, aut occidunt proximum suum.

Qui furantur, aut rapiunt aliena.

Qui tactus impudicos & immundos in suis aut alterius membris faciunt.

Qui oscula impudica dant aut eadem libenter recipiunt.

DE SENSU ODORATVS.

Instrumentũ odoratus est nasus, per quẽ ad cerebrum vsque odor trahitur.

Peccant per odoratum,

Qui vini optimi, ciborum, placẽtarum, aut similiũ olfactu plus iusto delectati easibi desiderant.

Qui propter lasciuiam & voluptatem, vnguenta olent, aut eo odore supra modũ delectantur.

Qui ex contemptu & fastu, pauperes & valetudinarios plus equo exhorrent, nimis studiosi, ne quid odoris ab iis percipiant.

De

De causis peccati alieni.

Est quando alius peccat, tamen peccati alieni est tibi reddẽda ratio: & pro eo perinde damnaberis, atq; pro tuo proprio peccato, nempe qui eius perpetrãdi fueris proximo tuo causa. Nec solum peccatum iam perpetratum in tuum redundat caput: verum etiam omnia, quæ eadem de causa in posterum pertrahuntur. Pro quibus, si sic decedas vita, vsque in diem iudicij in inferno, pœna tua accidentalis in dies augebitur, duntaxat si peccatum tua causa aliquando exortum, in longam posteritatem transmittatur, quæ peccata decem sunt numero.

*Consulo, precipio, consentio, prouoco, laudo,
Non retego culpam, non punio, non reprebendo,
Participo, defendo, meũ in caput ista redundãt.*

Peccant ratione alieni peccati,

Qui alteri malum consulunt.

Qui dant consilium vnde damnum proximo inferitur. Consiliũ.

Qui peruersis moribus & doctrina alios imbuunt, & instituunt.

Qui aliis sunt scandalo.

Qui iubent subditis suis aliquid præter æquum & bonum.

Qui aliis iubent peccatum committere, aliũ lædere, aut alio quouis modo obesse.

Iussio.

Qui

- Cōsensus.** Qui consentiunt ad mala facienda, sine quorum consensu non fuissent perpetrata: tamen si non consuluerunt, nec iusserunt, cum impedire debuissent. Ad Rom. 1. Digni sunt morte, nō solum qui faciunt ea, sed qui consentiunt facientibus.
- Irritatio.** Qui aut dictis aut factis, alios ad iracundiam iniuste prouocant: unde ij prouocati blasphemant, aut alia turpiora designant. Qui sponione, alió ve quouis modo alios ad peccandum irritant.
- Laudatio.** Qui alteri adulantes, quæ perperam facta sunt, ea laudāt cuiusmodi homines plerunque causa sunt, vt alius iteratò peccet. Adulantium enim linguæ alligant animas in peccatis: quoniam delectat ea facere, in quibus non solum non metuitur reprehensor, sed etiam auditur laudator. Qui vel tacitè apud se lætantur, & probant malum ab alió factum.
- Reticētia culpæ.** Qui quando commodè possunt, non tamē manifestant peccata hominum iis, qui debent & possunt corripere & emendare delinquentes, duntaxat si sciāt ex sua reuelatione proximum à peccato arccendū, & alium quempiā à periculo liberandum.
- Indulgentia.** Qui cum possint, & ex officio debeant subditos corripere, & emendare, prohiberēq; ne alteri damnū inferatur: tamen aut
conniuent

conniuent eorū peccatis, aut leuiter puniūt delinquētes, sic vt iterū peccare nō curent.

Qui præter equum & bonum fontes absoluunt criminis.

Qui permittunt pauperes & impotēiores iniuste opprimi, cum iniuste illi oppressioni possint obistere.

Qui in aliorum peccatis obtumescunt, & proximum delinquentem pro viribus à peccato euocare negligunt. Bernardus: Nemo proximi vitia palpet, peccata dissimulet nemo: est enim consentire, silere, cum arguere possis: & scimus, quia similis poena facientes manet & consentientes.

Qui veniunt in partem lacri cum furibus & raptoribus. Participatio.

Qui aliorum spoliis ditescunt.

Qui malefactoribus patrocinantur, aut eosdem domui suæ retinent, excipiunt, aut celant, aut eorum peccata excusant. Confugium.

De virtutibus Theologicis.

TRes sunt virtutes Theologicæ, quibus & scientia omnis & prophetia omnis militat, per quas anima nostra fertur in summam Trinitatem:

Fides, Deo assentiendo.

Spes, in Deo confidendo.

Charitas, Deum summè amando.

Quæ sibi inuicem succedunt, sic vt vna
sine

sine altera planè esse non possit. Fide enim titubante, charitas etiam ipsa languescit: si à fide quispiam ceciderit, à charitate etiã necesse est cadat: nemo enim id diligere potest, quod non credit. Porro si credit, & diligit, bene agendo & bonorum morum præceptis obtemperando, efficit vt etiam speret se ad id, quod credit & diligit, esse venturum.

Contra has virtutes peccatur, vt in primo præcepto decalogi dictum est.

De quatuor virtutibus cardinalibus.

Virtutes cardinales, in quibus tota bene beatèque viuendi ratio vtitur, vt in cardinalibus ostium, sunt in memoriam reducendæ, vt diligens peccatorum disquisitio & examinatio, fieri possit. Sunt igitur quatuor:

Fortitudo in aduersis.

Temperantia in prosperis.

Iustitia in retribuendo vnique quod suum est.

Prudentia in præcauendis insidiis, & in electione rerum agibilium.

Fortis in aduersis, felici in sorte modestus.

Erga alios iustus, prudens in rebus agendis.

Peccant contra has virtutes,

Qui grauis æquo tolerant morbos, paupertatem, damna, & alia mala quibus à Deo

Fortitudo.

Deo afficiantur. In præsentem enim vitam quãuis delitiæ temporales dulces sint, & tribulationes temporales amaræ: tamen tribulationis poculũ lubens debet bibere, qui metuit ignem gehennæ, & cõtemnere dulcedinem seculi, qui aspirat ad gaudia cœli.

Qui alterius molestias impatientius æquo tolerant.

Qui timent, vbi timendum non est.

Qui rebus aduersis animo cadunt: cum deberent ex virtutum conscientia immobili mente inter aduersa constare.

Qui leues sunt, & leui ex causa, pro locorum temporũq; varietate, mentem quoque variant.

Qui à bono opere incepto desistunt, nec in eo perseverant.

Qui temerarij sunt: & ea quæ supra vires suas esse noscunt, aggrediuntur.

Qui pusillanimes sunt: & ea, quæ suis viribus noscunt paria, aggredi nolunt gratia otij.

Qui in rebus secundis plus iusto exultant & superbiunt. Temperantia.

Qui omnem suam substantiam in ludis, scortis, & aliis rebus illicitis prodigunt, & profundunt.

Qui negligentes sunt in coërcendis delectationibus prauis.

Qui

Qui in omnes voluptates dissoluti sunt.

Qui voluptatum illecebris à Deo diuinisque præceptis auocantur.

Qui honorum & dignitatum nimis auidi sunt.

Qui erga hunc mundum & mundana nimio amore afficiuntur.

Iniustitia.

Qui contra rectæ rationis dictamen in distributione communium bonorū, aut beneficiorum ecclesiasticorū, aut in iudiciis publicis personarum sunt acceptatores, & ratione amicitia, consanguinitatis, factionis, aut alterius illegitimæ causæ minus dignos præferunt magis dignis, & ius, æquitatēque peruertunt.

Qui proximo in necessitate constituto non subueniunt, quia in necessitate omnia sunt communia.

Qui reuerentiam & obedientiam debitam non impendunt iis, quibus debent.

Qui proximum delinquentem corrigere negligunt.

Qui animaduertendo in alterum aut modū excedunt, aut æquo sunt indulgentiores. Iustitia enim dum suum modū excedit, crudelitatis vitium gignit: sicut vicissim nimia pietas, dissolutionem disciplinæ parit: fitque sæpenumero, ut vitium virtus existimetur.

Qui

Qui iustā diligentiam nō adhibent? ut con- Prudētia.
siderent ea, quæ de necessitate salutis faciēda, dicenda, expetenda, aut cauēda sunt: ut qui non considerantes (sicuti debent) indictum esse ieiunium, comedūt: aut non aduertētes cōtractum esse illicitum, illum faciunt, cum tamen aduertere debuissent.

Qui indiscretē agunt aut modum excedendo, aut deficiendo. Est enim discretio non tā virtus, quā moderatrix & auriga virtutum, omnium ordinatrix affectuum, doctrix morum, & cōsummatio perfectio- nis, qua sublata, virtus vitium erit. Quæ si adsit, omni virtuti ordinē ponit: ordo modum tribuit, modus decorem & perpetuitatem. Nam circuncidit, ut nec plus, nec minus æquo fiat.

Qui temerariē & incōsultē opus arduū aggrediuntur. Salomon: Fili, sine consilio nihil facias, & post factum nō pœnitebis.

Qui cum possint & debeāt scire aliquid siue iuris, siue facti: tamen non adnituntur pro viribus, ut illud sciant: cuiusmodi sunt communia fidei, & ea quæ fieri debent ratione officij gradus, aut voti.

Qui minus bonū maiori bono debito præponunt: ut qui tēporalia spiritualibus, terrena cœlestibus, hominis amorem diuinæ gratiæ præponūt. Qui enim spirituali-

R bus

bus delectationibus gaudere non possunt,
ad corporales delicias sese transferunt.

Qui minus sibi cauēt à fallaciis & blandimentis mundi, carnis, & dæmonis.

Qui ab aliis quibuscumque dānis, insidiis, aut morbis pręuisis & pręcognitis, sibi nō cauent, & mala futura euitare negligunt.

De donis Spiritus sancti.

Requiescet super eū (id est Christū) Spiritus sapiētiae & intellectus, Spiritus cōsiliij & fortitudinis, Spiritus scientiæ & pietatis: & replebit eum spiritu timoris Domini, Esaie 11. Hic tanguntur septem dona Spiritus sancti: quāuis enim omne bonum nobis desursum sit, descēdens à patre luminū, sunt tamē aliqua pręcipue, quæ trinitas sua infinita & inexhausta bonitate hominibus infundit, quæ Spiritui sancto, sicut & bonitas, attribuūtur. Ea sunt septē.
Timor Dei. Fortitudo. Pietas.
Consilium. Intellectus. Scientia.
Sapientia.

*Esto Dei metuens, fortis, pius, & bene consul,
Ingeniūque boni, sciens, & sapiēs, Deus hæc dat.*

De horum donorum abusu ij confiteri debent, qui cum sint à Deo iis benignissimè donati ad vsum, non ad abusum, tamē iis abutuntur.

Opera

Opera misericordie corporalia.

Esurientibus cibum, & sitientibus potum donare.

Nudos vestire. Captiuos redimere.

Aegrotos visitare. Peregrinos hospitari.

Mortuos sepelire.

Breuitérque omnibus miseris subuenire.

Pasce famescientes, pota nimium sitientes:

Indue nudatos, detentos carcere solue:

Vise male affectos peregrinos collige porta:

Defunctos sepeli, breuiter miseretur egenis.

A L I T E R.

Visito, pota, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

Opera misericordie spiritualia.

Peccantes corrigere. Ignorantes docere.

Dubitantibus rectè consulere.

Pro salute proximi orare.

Mæstos consolari.

Iniuria ferre.

Delinquenti ignoscere.

Corrige peccantes ac instrue pauca scientes:

Consule non doctis, exora pro tribulatis:

Conforta mæstos, patiens incommoda perfer:

Offensasque tuis inimicis spontè remitte.

A L I T E R.

Consule, castiga, solare, remitte, fer, ora.

Sub hoc verbo consule, comprehenditur doctrina & consilium.

De omissione operū misericordie corporalis, aut nō satis iusta executione eorū

R 2 iis

his est confitendū, qui possunt & debēt ea exhibere, si ea omiserint, aut nō satis iustē compleuerint, quando recta ratio & charitas dictabant esse adimplenda. Quod si facultas non sit, saltem debēt misereri ege-
 norum, eorūmq; vicem & calamitatē dolere. A quibus quāuis interim ex penuria & paupertate excusari possint, tamen ab excusatione operū misericordiæ spiritua-
 lis vix possunt excusari. Quia licet igno-
 rātes docere, & dubitātibus rectē cōsulere non omnes possint, nec peccantes corri-
 gere, utpote qui sint rudes & ignorantes: possunt tamen pro salute proximi orare, moestos consolari, iniurias ferre, & delin-
 quēti ignoscere. Non meminit Hierony-
 mus se mala morte legisse mortuum, qui libenter exercuerit opera pietatis.

De quatuor generalibus peccatis.

Quatuor sunt gradus peccatorum: ad quos cætera omnia, peccata redu-
 cuntur: scilicet Cordis, Oris,
 Operis, Omissionis.
 Omnia enim peccata fiunt cogitando, lo-
 quendo, operando, vel omittendo.
Cogitat aut loquitur, vel patrat opus, vel omittit.

Quisquis peccati conscius efficitur.

Omnia peccata à corde tanquā à fun-
 damento.

Cogita-
 tio.

damento originē sumunt: quia si prius cogitationi prauæ resistimus, in lapsum operis non corruimus. Itaque magno studio superfluis cogitationibus est resistendum, eis assensum & delectationem non præbēdo, quia funditus vix possunt amputari. Nam caro semper superflua generat, quæ spiritus sollicitudinis ferro debet rescindere. Alioqui praua cogitatio parit delectationem, delectatio consensum, consensus operationē, operatio consuetudinem, consuetudo necessitatem, necessitas despera-
 tionem, desperatio peccati defensionem, peccati defensio gloriationem, gloriatio obstinationē, obstinatio æternam damnationem, Qua vitiorum catena homo intricatus & implicitus, ab ea explicari nequaquam valet, nisi diuina gratia specialiter manum porrigente. Magna igitur obseruantia est adhibenda circa cordis custodiam, cuius hæc sunt peccata.

Cogitatio superba, Arrogans, Cupida,
 Simoniaca, Turpis, Immunda,
 Odium, Simultas, Indignatio,
 Animi tumpr, Iudicium temerarium,
 Machinatio, Hypocrisis,
 Varius ac vagus mentis discursus.

De vanis, obscœnis, immundis cogitationibus est confitendū, necnon de prauis

R 3 volun

voluntatibus deliberatis, tamen in opus exterius non exierunt. Itaque poenitēs de his confitebitur suo loco, dicens: Habui voluntatem deliberatam tale vel tale peccatum committendi, quod commissem, si fuisset facultas: & nisi tenuissem verecundiam, aut poenam temporalem, aut aliud simile.

In lingua circūferimus vtrunque, & letale venenum, & saluberrimum pharmacum. Nihil enim inter homines mala lingua nocētius: nihil eadem salubrius, si quis ea utatur, ut oportet. Adhuc mores hominis lingua pādīt: & qualis sermo ostēditur, talis animus approbatur: quia plerunque ex abundantia cordis os loquitur. Magna igitur opus est custodia, ad compescendum oris nostri claustra. Lapis emissus, sermo prolatus, & dum otiosa verba cauere negligimus, ad verba noxia peruenimus.

Peccata autem oris hęc sunt,

Vana diuini nominis assumptio.

Blasphemia. Periurium. Murmuratio.

Peccati defensio. Mēdaciū. Detractio.

Adulatio. Maledictio. Conuitium.

Bonorum derisio. Prauum consiliū.

Discordiarum seminatio.

Secreti reuelatio.

Aliud corde sentire, aliud ore dicere.

In di

Indiscreta comminatio aut promissio.

lactantia. Falsus rumor. Otiosum verbum.

Multiloquiū. Turpiloquiū.

Scurrilitas. Indiscreta taciturnitas.

Hęc peccata oris maximè sunt cōsyderanda ex affectu & voluntate dicentis.

Consummatio peccati est in opere: sed Opus quia peccata operis infinita penè sunt, ideo breuitati consulentes, ea omittimus. Omissio.

De omisiōe abūdè dictū est in acedia.

De octo circūstantiis.
peccatorum.

Confessarij, necnon sua peccata ipsis confitentes, pro viribus examinare debent, quibus circūstantiis peccata sint obuoluta. Plerūque enim peccati speciem aut mutant, aut augent. Species autem peccati tunc mutatur, quando distincta prohibitione prohibentur, & peccatum in aliud genus peccati mortalis trahitur: Itaque non sufficit confiteri de genere peccati, sed etiam de omnibus circūstantiis peccati speciem aut augmentibus aut mutantibus.

Octo sunt circūstantie.

Quis, quid, ubi, per quos, quoties, cur, quomodo, quando.

Peccasti, dices: ut sit confessio vera.

R 4

De

De circumstantia personae.

Quis. Prima circumstantia respicit conditionem hominis peccantis: scilicet, cuius status, cuius dignitatis, cuius officij, cuius ordinis. Status enim peccatis auget peccatum: quia quod in vno laudatur, in alio interim vituperatur: quod in vno leue est & venia dignū, in alio interim graue est, & animaduersione plectēdum. Debet igitur hæc circumstantia diligenter examinari. Si enim pater, qui ex officio debet exemplum virtutis filio suo præstare, coram eo delinquit, peccat grauius ratione personæ ex circumstantia scandali, quod oriri solet ex tali persona.

Similiter est dicendū, si præceptor scelus admittat carā discipulo, quem iudicat, aut iudicare debet malū exemplū sumpturū.

De circumstantia quantitatis.

Quid. Secunda circumstantia considerat conditionem peccati: nempe proprietatem, qualitatem, & quantitatem facti.

Grauius peccant,

Qui percutiunt, detrahunt, malè volunt parenti, magistro, aut benefactori, quàm si alteri.

Qui occidunt, aut plagā inferunt, quàm si tantummodo colaphū, aut leuem quampiam iniuriam inferrent.

Qui

Qui pauperi furantur, quàm si diuiti, pudeat illis tollere, quibus iubemur offerre: ultra omnes crudelitates est, diuitem velle fieri de exiguitate mendici.

Qui rem magni valoris furatur, quàm si modici.

Qui inuidet alteri bonum spirituale, quàm si temporale.

Qui virginē violant, quàm si corruptam.

Qui cum maritata alteri viro scortantur, quàm si cum cœlibe.

Qui bene merētem & beneuolum lædunt, quàm si alium quempiam.

Qui pauperis iniustè bona desyderant, quàm si diuitis, cui bona redundarent.

Et sic in aliis peccatis cōsiderandū est quale sit peccatū, & in quem cōmittatur.

De circumstantia loci.

Locus in quo peccatum fit, est considerāndus, trahit enim plerunque peccatum ad aliam speciem. Furtum enim etiam rei profanæ, si fiat in loco sacro, sacrilegium dicitur, quòd simplici furto grauius est. Vbi.

Sanguinis alieni violēta effusio, aut fornicatio facta in loco sacro, est grauior, quàm si alibi. Nō est enim prorsus iniuria faciēda loco sacro, nempe ad diuinum cultum dedicato. Ferre falsum testimonium in iudicio

R 5 dicio

dicio grauius est, quàm si extra iudicium.

Peccatum in publico factū grauius est, quàm si in priuato loco, quando peccator prouidet, aut prouidere debet scandalum alicuius esse inde exoriturū. Isidorus: Maioris est culpæ manifestè, quàm occultè peccare: dupliciter enim reus est, qui aperte delinquit, quia agit & docet.

De circumstantia instrumenti agentis.

Per quæ. **O**Mnia auxilia, omnia mediâ, quibus peccatum perpetratur, dicuntur instrumenta peccati: fitque ratione huius circumstantiæ peccatum grauius.

Grauius peccant,

Qui per clauâ adulterinâ, aut seræ, per subtilia instrumenta apertionem, aut similia intrant domum gratia furandi, aut alio quouis modo nocendi, quàm si per ianuam forte fortuna inuentam apertam, aut per muri foramen non obstructum.

Qui ad peccatum suum exequendum plures suscitant, & plurimum adminiculo utuntur, occasionem peccati eis præstando, quàm si vnus tantum.

Qui peccati sunt authores multis, quàm si vni.

Qui gladio, aut lamina ferrea lædunt, quàm si leuiori modo.

Qui consultò & ex certa malitia peccant,

cant, quàm si ex infirmitate.

De circumstantia numeri.

Numerus peccatorū est diligenter discerniendū. Grauius enim peccat, qui multa peccata eiusdem speciei designant, quàm si pauca. Quam ob rem non solum numerus peccatorū operis in memoriâ reuocandus est, sed etiâ cordis & cogitationis quoad eius fieri poterit, nec solum quo ad numerum, sed etiam quo ad grauitatem.

Veruntamē si numerus peccatorū commissorum te lateat, debes cōiicere quoties plus minúsve peccare potuisti in tali vel tali peccato. Debes etiam explicare quantum in tuo peccato perseuerasti, non agens pœnitentiâ: vt si annum, mensam, hebdomadam, diem &c. grauius enim est peccatum, quando diutius infelicem hominem detinet alligatum.

De circumstantia finis.

Quonia maximè ex fine actus moralis speciē accipiunt, ea de re circumstantia finis est omnium præcipua: quia plus est cōsideranda peruersa voluntas, quàm nocumētum inde emanans: & quanto voluntas fuerit maior ad peccandum, tanto grauius est peccatum.

Grauius peccant,

Qui de industria, quàm si sine industria.

Qui

Qui sua sponte, quàm si coacti, aut ab alio ad peccandum inducti.

Qui animo nocendi, quàm si iocandi.

Qui sine vlla tétatione, & tentationem præuenientes, quàm si tentatione impuls.

Qui ex nimia auaritia, quàm si ex paupertate.

De circumstantia modi.

Quomodo.

Diligenter est discutiendus modus peccati, & qualiter peccatū sit commissum. Nam quanto turpiori modo cōsumatur actus exterior, tanto grauior est.

Grauius peccant,

Qui fortiter lædunt, quàm si leniter.

Qui ex ira & stomacho aliis quicquam exprobrāt, quā si tantū ex animi leuitate.

Qui vi rapiunt aliena, quàm si clam.

Qui in peccando se habēt actiue, quàm si merè passiue.

Qui reluctātem & inuitā violāt, quàm si volentem, aut vltro sese offerentem.

Qui præter naturalem modum peccant, quàm si modo naturali.

Qui cum præmeditatione diurna peccant, quàm si repentino animi motu.

De circumstantia corporis.

Quādo. **V**ltima circumstantia aggrauās peccatum est tempus. Longè enim interst, hoc an illo tempore peccetur.

Festis

Festis solennibus, quando debemus esse conscientia pura, & vacante omni culpa, aut cum venerabile Eucharistiæ sacramētum sumere volumus, peccatum tunc factum grauius est, quàm alio tempore.

Machinari & cogitare malū proximo, tantisper dum horarias preces fundis ad Deum, aut dum sacrum audis, grauius est, quàm alio tempore.

Hæc aggrauant peccata.

Ordo, conditio, status dignissimus, ætas, Copia, causa, modus, mora, lucta pusilla, sciensq; Et tempus, doctrina, locus, numerus, reciduum. Hæc plerunque solent grauiores reddere culpas.

De triplici peccato.

TRia sunt peccata in generali, Originale, Veniale, Mortale. De quibus singulatim tractabimus, si prius declarauerimus, veniale quid à mortali interfit. Inter alia mandata Dei sunt aliqua, quæ facere debemus sub pœna eius gratiam perdendi, & mortem æternam incurrendi: & sunt illa, quæ debitam Deo non seruiant: subiectionem, & inter homines societatem: sicut est amare Deum omni tempore & loco, & eum non odisse. Non occidere proximum suū innocentem, & non auferre ei sua violenter, aut alio quouis modo iniusto. Sunt

sto. Sunt alia præcepta, constitutiones, & ordinationes quæ nõ obligāt nos, nisi ad pœnam temporalē. quia trāsgredi ea non dissipat subiectionē Deo à nobis debitā, nec societatem, quam tenemur habere ad homines. Facere contra prima præcepta, est peccatū mortale: cōtra alias ordinationes, ex peccatum veniale. Quemadmodū videmus q̄ rex aliqua præcipit sub pœna mortis aut capitis, & aliqua sub pœna temporalis: utpote argenti, vel carceris ad tempus.

Tribus modis omne peccatum perpetratur.

Suggestione, Delectatione, Consensu.
Primum per hostem, Secundū per carnem,
Tertium per spiritum perpetratur.
Insidiator enim praua suggerit,
Caro se delectationi subiicit.

Ad extremum spiritus victus consentit.
Suggestione peccatū cognoscimus, Delectatione vincimur, Consensu etiā ligamur.
*Crimen erit triplex: nobis ab origine natum,
Hic dignum venia, dignū queq; morte gehēne.*

Originale peccatum est carentia iustitię originalis, quam conseruatam oportuerat. Quod à protoplasto Adam propter esum fructus vetiti, in longam posteritatē translātū est, & per baptismum (qui cōtra illud nominatim institutus est) deletur, vnā cum
| omni

omnibus peccatis, si qua prius cōmissa sunt.
Veniale peccatum quod venia non caret, etiam sine confessione. Quod tamen animam nõ occidit, reddit tamē minus feruentem ad opus bonum. Itaque etiam ab omni veniali summa ope & diligentia est cauendum. Cave autē dixeris in corde tuo: Leue est istud peccatū, non curo corrigere: non est magnū, si in hoc maneam veniali minimóq; peccato. Hæc enim est impœnitentia, hæc blasphemia in spiritum sanctū.

Remittuntur peccata venialia

Postrema vnctione, Dolore illius peccati,
Aspersione aquæ lustralis seu sacræ.
Absolutione sacerdotis in sacrificio.
Tundendo pectus cum agnitione culpæ.
Feruenti oratione. Meditatione Passionis.
Facto signo crucis. Amore Dei & proximi.
Adimplentione operum misericordiæ.
Patientia in tribulatione.
Afflictione corporis.
Esu panis benedicti. Ieiunio.
Susceptione sacrosanctæ Eucharistiæ.
Condonando culpam proximo.

Duntaxat si hæc fiant cum pio motu & sancta affectione.

Mortale quod sine contritione & cōfessione, vel animo cōfitendi tempore & loco cum

co constitutis à Deo & sancta ecclesia, ad æternam mortem ducit. Contra quod peccatum pœnitentiæ & confessionis sacramentum est institutum. Inter quæ peccata ea sunt grauissima, quæ sunt contra spiritum sanctum, quæ contra Deum vindictam clamant, & ea, quorum absolutio summo pontifici aut episcopo est reseruata.

Peccata in spiritum sanctum sunt sex.

Desperatio de misericordia Dei,
Præsumptio de misericordia Dei,
Obstinatio, Finalis impœnitentia,
Inuidia fraternæ gratiæ,
Impugnatio veritatis agnitæ,

Peccata contra Deum vindictam clamantia.

Homicidium, Peccatum Sodomiticum,
Pauperum oppressio, Mercedis detentio.

Peccata reseruata summo pontifici.

Enormis mutilatio clerici. Simonia,
Austio templorum,
Instrumentorum apostolicorum falsificatio.
Sacrum factum tempore excommunicationis maioris, aut interdictionis à rebus diuinis.
Excipiuntur pueri, monachi, vetuli, pauperes, mulieres, & quibus propter bellum ad papam non pater accessus, aut qui aliud legitimum & necessarium habent impedimentum.

mentum tales enim ab episcopo suo possunt absolui prædictorum criminum.

Inter cetera ab episcopo Parisiensi anno 1515. hæc sibi reseruata sunt,

Homicidium, Sortilegium, Sacrilegium,
Hæresis, Simonia, Adulterium,
Stupra & raptus virginum & mulierum honestè veuentium,
Constupratio sanctimonialium,
Incestus cum consanguineis & affinibus intra quartum gradum,
Peccatum Sodomiticum,
Fornicatio cum ea quæ de sacro baptismi lauacro susceperis aut in confessione audiueris,
Matrimonij contractus aut clandestinus aut contra ecclesiæ prohibitionem,
Procuratio sterilitatis & abortiui,
Luxuriari in ecclesia consecrata,
Templi & loci sacri profanatio,
Ecclesiasticam impedire libertatem aut iurisdictionem,
Impedire diuinum officium,
Profanus abusus rerum sacrarum, velut Eucharistiæ, chrisomatis, & similium,
Rem sacræ facere in altari, aut vestimentis non consecratis, aut post sumptum cibum,
Sepelire excommunicatum in loco sacro,
Excommunicati, qui nolunt tempore cultus diuini egredi templo,

Ordinari ab alieno episcopo non obtenta
 prius facultate. Promoueri per saltum.
 Celebrare tēpore interdicti à rebꝫ diuinis.
 Oppressio. Usura manifesta.
 Conspiratio & cōiuratio contra proprium
 prælatum ecclesiasticum.
 Parentum percussio.
 Percussio violenta sacerdotis, aut clerici.
 Aduitio domorum, fauor & consilium in
 ea re.
 Violatio fidei solenniter exhibitæ.
 Instrumentorum publicorum falsificatio.
 Mendacium & periurium in iudicio.
 Votorum transgressio.
 Blasphemia in Deum & sanctos.
 Vxori aut viro suo mortem machinati.
 Intrare religionem viuēte vxore post car-
 nalem copulam.
 Ceteraq; omnia peccata quibus commissis
 delinquentem in sententiam maioris ex-
 communicationis impingunt.

DE SACRAMENTIS.

Sacramenta ecclesiæ sunt septem ad cu-
 rādas nostras infirmitates, nobis à Deo
 data & instituta.
 Baptismus contra peccatum originale.
 Confirmatio contra infirmitatem & diffi-
 cultatem ad bonum.
 Ordo contra ignorātiā verorum. Ordini-
 natus.

natus enim debet esse doctus, vt alios
 possit erudire.
 Hæc tria superiora sacramenta iterari non
 possunt.
 Quatuor autem quæ sequuntur iterari pos-
 sunt.
 Pœnitentia, contra peccatum mortale.
 Coniugium, contra effrænem libidinem.
 Eucharistia, cōtra affectionē terrenorum:
 vt visibiter sub sacramento Deum viden-
 do, per ipsum factum visibilem, in amorē
 inuisibilem rapiamur & excitemur.
 Postrema vñctio, contra veniale.
*Peccatum baptisma vetus veniale suprema,
 Vñctio, mortale expungit confessio vera,
 In virtute, fide quoq; confirmatio firmat,
 Ordo multa docet venerabile corpus Iesu
 Affectus fugat humanos, Veneremq; pro-
 teruam.*
*Cavē gū: septem hæc sic sanat vultera mentis.
 Septem sacramenta disponunt ad habēn-
 das septem virtutes.*
 Baptismus sacramentum est fidei.
 Confirmatio spei.
 Eucharistia, charitatis.
 Pœnitentia, iustitiæ. Ordo, prudentiæ.
 Extrema vñctio, perseverantiæ in fide, qua
 fortitudinis est complementum.
 Matrimonium, temperantiæ.

M E T H O D I
C O N F E S S I O N I S
D E P O E N I T E N T I A
E T P A R T I B V S
E I V S.

Q V I N T A P A R S.

De penitentia.

Q U O N I A M operis instituti ratio exigit, ut potius de penitentia, quam de aliis sacramentis tractemus: ideo aliis, quæ ad nostrum institutum non faciunt, omis- sis, de penitentia dicamus.

Peniten- Penitentia in genere, est peccati commissi, tia quid. cum intima contritione, & firmo amplius non peccandi proposito, emendatio: quæ ad Deum reuertendi initium est.

Penitentia { Angelos lætificat,
Impios iustificat,
Amisssa bona reuocat,
Ad vitam æternam inuitat.

Bernardus: Tria sunt penitenti necessa- ria, Abstinentia, per quam carnis superbia edomatur. Lectio, cuius fructu reforman- dus in vigorem animus saginatur.

Orat

Oratio cuius munimine & tutela virtu- tum exanima proteguntur.

Penitenti necessaria { Veniæ spes,
Cordis contritio,
Culpæ confessio,
Iniunctorum à sacerdo- te completio,
Peccati fuga,
Cordis contritio,
Oris confessio,
Operis satisfactio,

D E C O N T R I T I O N E.
C O N T R I T I O (quæ ianua salutis dicitur) est peccatorum commissorum displicentia, & odium supra omne odibile, & propo- situm vitandi peccata supra omne vitabile, nec non confitendi & satisfaciendi volun- tas tempore & loco. Hæc autem oritur ex consideratione propriæ iniquitatis, & timo- re iudiciorum Dei, cum spe veniæ quia ti- mor Dei sine spe veniæ non pareret con- tritionem, sed desperationem. Idcirco spes diuinæ misericordiæ debet esse causa con- tritionis.

Attritio est displicentia peccati, sed non supra omne odibile: & propositum vitandi peccatum, sed non supra omne vitabile, quod ad deletionem peccati mortalis non sufficit.

S 3

Re

Requisita ad veram contritionem.

Primum. Quod pœnitens ex actuali dilectione Dei detestetur peccatum propter Deum, quia Dei est offensivum, & contra eius honorem, & quod apud se statuat Deo duce in futurum abstinere non solum à peccatis commissis, de quibus dolet, sed etiam ab omnibus mortalibus: sic ut nollet pro quacunque re consultò peccatum mortale admittere.

Secundū. Quod paratus sit iis satisfacere, quos aut dicto aut facto offendit. Quod si efficere non possit, saltē quod doleat illi ex animo, quod proximo infestus fuerit: Præterea q̄ habeat voluntatem satisfaciendi proximo cum aut per facultates, aut per oportunitatem licebit.

Tertium. Quod parcat iis, qui ipsum quocunque modo offenderunt. Credendum enim est nobis planè non dimitti quæ commissimus si nos inexorabiles ad dimittendum aliena peccata fuerimus.

Quartum. Quod paratus sit sese abdicare officio vel negotio, quod sine peccato mortali exerceri non potest, & peccatorum occasiones pro viribus vitare.

Quintum. Quod habeat firmum propositum confitendi & satisfaciendi Deo, tempore, & lo-

co

co pro peccatis commissis: quod propositum in necessitate habet confessionis & satisfactionis effectum.

Hæc quinque prædicta verè pœnitenti unà debent inesse, ut vera sit contritio, & non dissimulata.

Quicumq; ex animo & devotè sequentes veritates dixerit, sciat se esse in gratia, vel si omnia prædicta peccata admisisset.

Domine Iesu Christe, sic vel sic, cōtra tuam infinitam bonitatem peccaui, quod mihi in primis displicet ratione cuius pœnitentiā ago, quia te offendi, qui totus es venerandus & colendus: quòd q; mādātum tuum transgressus sum.

Domine Iesu Christe bonum habeo propositū tuo iuamine intercedere mihi in futurum præcauendi, ne recidam in peccatum: & peccatorū occasiones pro viribus evitandi.

Domine Iesu Christe, bonam habeo voluntatem peccatorum meorū confessionem integram faciendi tempore & loco secundum tuum & sanctæ matris Ecclesiæ præceptum, necnon restituendi unicuiq; ablatum cum facultas erit.

D E C O N F E S S I O N E .
Confessio est legitima coram sacerdote peccatorum declaratio, cum legi-

S 4 tina

tima sacerdotis absolutione eorūdem. Nō enim sufficit mentalis contritio, nisi adfit vocalis confessio tempore & loco.

Confessio debet esse.

Voluntaria, Præmeditata, Diligens,
Integra, Accusatoria, Propria,
Contrita, Verecunda, Humilis,
Spei plena, Vera, Nuda.

**Volunta-
ria.**

Optimus quisque Christianus liberè & voluntariè, non solūm ex consuetudine, timore, aut verecundia humana cōfiteri debet: alioqui confessio non esset Deo accepta, nec homini salutifera, vtpote quæ procederet ex charitate: sed tantum ne homo omnibus esset despectui, tanquam ab auito amore recedens.

**Præmedi-
tata.**

Homo debet præmeditari quomodo in confessione dicet: quæ diuisim, quæ coniunctim: debetq; tantam diligentiam adhibere ad peccata sua in memoriā reuocanda, & vitæ antè actæ subducendā rationē sacerdoti Dei vicario, quàm si pro re temporali eaq; ardua & magni momenti reddenda foret ratio. Aliis plus temporis, aliis verò minus requiritur ad examinandam conscientiam secundū quod in breuius aut longius tempus confessionem distulerint: aut intereā magisve minus solliciti fuerint de peccatis suis memoriæ committendis.

Sicut

Sicut pro euitanda morte corporali omni modo diligentiā obseruatur: ita expedit, vt pro recuperanda æterna vita, omnis cura ac diligentia cautiùs adhibeatur. Augustinus: Cū gaudio debet facere immortalis futurus, quæ faceret pro differenda morte moriturus. Itaq; pœnitens paratus sit facere pro animæ vita recipienda, quæcunque faceret pro corporis morte vitanda.

In cōfessione ex industria peccatū mortale tam certū quàm dubiū cum circumstantiis necessariis nō est reticendum. Deus enim dimidiatā cōfessionē non accipit, nec dimidiatā veniā dat: quia nunquā vnus peccati mortalis quempiam absoluit, quin eadem opera omniū absoluat. Quod si cōfitens negligit discutere cōsciētiam suam, id apud se parui faciens, & aliquid confessioni necessarium cōmittat, integram non facit peccatorum confessionem.

Peccator debet se accusare peccata sua sacerdoti exponere: & antequam confessario sese præsentet, conscientiam suam examinare, & non expectare quoadusq; sacerdos eum de singulis interroget. Dūmque peccata sua exponit, non debet sibi parcere, non Deo suam culpam ascribere, non fortunæ, non constellationi, non diabolo, non sodalitati, non mundo, non comple-

S 5 xi

xioni, non carni: sed debet circumstantias ag-
 grauantes explicare, reticere autem excu-
 santes, culpamque omnem in se transferre
 debet. Non enim peccatum est, nisi volun-
 tarium. Augustinus: Rectus est, & bene in-
 uocat Deū, qui in omnibus malis quæ pati-
 tur, se accusat, non Deum: & in bonis quæ
 facit, non se laudat, sed Deum. Sicut enim
 repellit Deus peccata sua defendentem, sic
 recipit confitentem. Apud quem iudicem
 iustum & misericordē, qui se peccati accu-
 sat ille se accusat: & qui se peccati excusat,
 ille se accusat.

Propria.

Qui de peccatis confitetur, de suis tan-
 tum, non de alienis peccatis confiteatur. Et
 eorum qui in scelere fuerunt participes,
 nomina dissimulet silentio: nisi peccati spe-
 cies exprimi nō possit citra declarationem
 eius, qui in crimine conscius & particeps
 fuit. Quo tempore eligendus est sacerdos,
 qui in cognitionem consortis in crimine
 venire non possit. Præterea in confessione
 nihil admiscendum est, quod ab eius ratio-
 ne alienum sit.

Contrita. De peccatis est confitendum cum displi-
 centia omnium peccatorū mortalium cō-
 missorum, supra omne odibile, & cum pro-
 posito vitandi omne peccatum mortale, su-
 pra omne vitabile. De quibus quanto am-
 plius

plius compungitur, tantò magis peccato-
 rum vincula quo ad pœnam relaxantur.
 Sunt igitur cum dolore & amaritudine
 cordis peccata in memoriam reuocanda.
 Nequaquam enim verè pœnitentiam agit
 qui ex peccatorum suorum recordatione
 nullam habet spiritus tribulationem quod
 quidem reprobris est peculiare.

Pœnitens peccata sua cū pudore & ve-
 recundia explicare debet, sic vt inde turpi-
 tudinem & foeditatē propriæ animæ eru-
 bescat. Quæ verecundia ex Dei Gratia a-
 scribitur ad patrē satisfactionis, si pro Dei
 amore amplectendo superatur. Bernardus
 Ideò iubemus confiteri peccata, vt erube-
 scentiam habeamus pro pœna. Erubescen-
 tia enim magna est pœna: & ideò qui pro
 Christo erubescit, dignus fit misericordia.
 Si quidem quantum displicet Deo impu-
 dentia peccatoris, tantū eidem placet vere-
 cundia pœnitētis. Sunt tamē, qui vt minus
 verecundentur, quia in idem peccatum sæ-
 pe recidunt, frequenter confessarium mu-
 tant, cū potius deberent ad maiorē verecū-
 diam eidem sæpius & clarius confiteri.

Confessio quatuor modis debet esse hu-
 milis. Quantum ad intellectum, vt ponitēs
 agnoscat se miserimum peccatorem &
 venia indignum. Quātum ad effectum, vt
 con

Verecun-
 da.

Humilis.

confessario & diuino iudicio se subiiciat. Quantum ad linguam, vt cum reuerentia & tremore, quasi corā Christo, peccata sua exponat. Quantum ad actus exteriores, vt vir pœnitens aperto capite (si patitur sanitas) ob reuerentiam Christi & sacramenti, flexisque genibus humiliter sua explicet peccata. Melior enim est in malis factis humilis confessio, quàm in benefactis superba gloriatio. Non potest autem cor humiliari coram sacerdote in confessione, nisi prius fuerit contritum. Vnde in Psalmo dicitur: Cor contritum & humiliatum Deus non despicias. Prius dicitur contritum, & postea humiliatum.

Spei plena.

Confitens in ea spe esse debet, se posse à Deo veniam cōsequi, quantumcunque peccauerit, si modò in confessione faciendâ suo strenuè perfungatur officio. Quandoquidē pœnitentia, quæ ex fiducia non proficiscitur, est inutilis & sterilis veniæ, manetque sine misericordia.

Vera. In cōfessione nihil falsi ex industria homo debet inserere, fictè se laudando vel vituperando: quia esset mendacium in iudicio sacramentali, & faceret iniuriam iudici, id est, confessario Christi vicario.

Nuda. Confessio debet esse nuda absq; obscuritate verborum oscultante peccata, aut
pecca

peccatorū circumstātiis. Omnia enim peccata quantumcunque turpia exponenda taliter sunt, vt confessarius plenè & clarè intelligat peccati speciem cum circumstantiis aggrauantibus.

Methodus se preparandi ad confessionem.

Q Vi integrè confiteri volet, intra secretum mentis suæ cubiculum (vt seipsum valeat cognoscere) paululū requiescat, cætera præter Deum & peccatorum disquisitionē excludens. In primisq; Deū precetur, vt eius mentem illuminet, ad cognoscendum omnia peccata sua, quorum vt in mentem veniat, quinque sunt consideranda, & diligenter examinanda.

Ea sunt, {
Tempus,
Inclinatio,
Status,
Societas,
Species peccatorum.

Primò meditandum est à quo tempore de peccatis facta non sit confessio. An tunc confessio fuerit integra, sic vt pœnitens nihil consultò reticuerit. An tunc habuerit voluntatem posthac à peccato abstinendi: alioqui enim confessio esset iteranda. An pœnitentiam à sacerdote iniunctam adimpleuē

pleuerit. Præterea qui integrè cōfiteri vo-
let, disquirat & diligenter examinet, post
nouissimam confessionem quæ tempora
interfluxerunt, & iis temporibus aut pu-
blicè aut priuatim fieri solent, vt delicta il-
lis temporibus parata in memoriam possit
reuocare.

- Inclinatio** . . . Secundò consideret, ad quæ peccata sit
procliuus & propensus, & quoties in die aut
hebdomada in eo peccato potuit peccasse.
Alios enim in hoc, alios in illud peccatū na-
tura genuit procliuus: & nemo est nisi mē-
tis inops, q̄ facile nō agnoscat inditos sibi
natura stimulos ad aliud atq; aliud peccatū.
- Status.** . . . Tertio consideret cuius sit conditionis
& status: An scholasticus, An præceptor, An
famulus, An dominus, An clericus, An lai-
cus, An religiosus, An secularis. Deinde se-
mel atq; iterum discutiat, quæ sui sunt offi-
cij, & in quibus eiusdem conditionis homi-
nes peccare solent.
- Societas.** . . . Quarto consideret quibuscum domi,
& in quotidiana consuetudine sit versatus
& quibuscum extra domum, in conuersa-
tione extraordinaria.
- Species peccatorū** . . . Quintò consideret in quo peccauerit:
quod vt commodè fiat, per decem præce-
pta discurrat, per peccata capitalia, per
quinque sensus, & alia. Consideretq; An
cogi

cogitatione, An locutione, An opere, An
omissione, An sceleris participatione pec-
cauerit, An alteri quocunque modo fuerit
causa peccandi.

Quauis enim omnia peccata morta-
lia sint contra aliquod decem præcepto-
rum: tamen quia alij vnum peccatum capi-
tale contra illud præceptum, alij contra a-
liud esse contendunt, sic vt non sit facile
discernere, contra quod præceptum dici
possit: Idcirco rudioribus consultam volen-
tes, ea distinximus, quinque sensus, causas
alieni peccati, virtutes cardinales, opera
misericordiæ etiam ab iis distinguentes,
quæ omnia ad illa reduci poterant: faci-
lior tamen est confessionis methodus, sin-
gulis in hunc ordinem digestis. Sed de hoc
fatis interim eò redeamus, vnde digressi
sumus.

Postquam pœnitenti venerit in mentē
vnius peccati, non prius ad aliorum pecca-
torum disquisitionē pergat, quàm de hoc
peccato nominatim doluerit, & illud dete-
stus sit, sic vt vellet non factum, propo-
natque in illud nunquam recidere. Debet
enim de singulis peccatis mortalibus sin-
gularim dolore, & conteri, si modò ad id sa-
tis habeat tēporis: alioq; enim sufficeret v-
na generalis cōtritio. Deinde sepius apud
se

se discutiat & pensiculet omnes circumstantias ad numerum illius peccati & speciem pertinentes: scilicet

Quis ipse fuerit, cum peccauit, cuius conditionis & status. An ex eo peccato alteri fuerit scandalo offendiculo.

Quid fecerit: an periurium, an mendacium &c. An locutione, An consensu, An voluntate, An opere, An omissione peccauerit: Quid damni peccatum attulerit.

Vbi peccauerit, An in loco sacro, An in publico.

Per quos, vel cum quibus hominibus, & cuius conditionis & status.

Quoties: An semel tantum, an saepius.

Quod si numerus peccatorum eum lateat, considerare debet, quoties plus minusve peccasse poterit, praeterquam quandiu in peccato permanserit, aut perseverauerit.

Cur: an ex timore, An ex coactione, An ex crassa & supina ignorantia, An ex pura malitia.

Quo modo, & quam enormiter peccauerit: An hoc, An illo modo.

Quando peccauerit: An die festo, & quando debebat esse pura conscientia, & omni culpa vacante, An in die profesto. Quibus octo circumstantiis diu multumque animo agitat, tum demum ad aliorum peccatorum

rum

rum disquisitionem pergat, & in singulis peccatis, quae comperiret se commisse, circumstantias eadem ratione disquirat.

Dum autem pro virili singula peccata sua vestigauerit, cum magno cordis incero- re de omnibus peccatis cognitis, ignorantibus, & oblitis, generaliter doleat. Nec non de peccatorum obliuione, quae ex ignorantia contigerit, si modo putat aliqua commisisse, quae ipsi exciderint.

Postea consideret, non solum in quo offenderit, sed etiam quem offenderit, quam bonum, quam benignum, quam pium, quam propitium patrem, creatorem & benefactorem suum. Quod eum a se abiecerit, & diabolum eius inimicum intromiserit. Quod innocentiam a sua anima abegerit, & eius inimicam introduxerit iniquitatem.

Deinde consideret poenas inferni, quas per sua peccata iuste commeruit. Dolorosam Iesu Christi passionem, cuius fructu (si in eo statu vita decessisset) fuisset priuatus. Paradisi gaudia, a quibus se sua sponte exhaeredauit.

Postremo eligat sibi confessarium inter eos, qui eum absolueri possunt, optimum: & criminis, de quo vult confiteri, non conscium, discretum, & qui peccatis possit adhibere remedium. Augustinus: Qui omnino

T

con:

confitetur, sacerdoti meliori, quam potest, confiteatur. Quod si pœnitens non possit confiteri coram sacerdote, quem desideranti nec tempus, nec locus offerat. Tanta vis cōfessionis est, ut si deest sacerdos, confiteatur proximo.

*Documentum utile ad integrans
confessionem.*

VT melius possis confiteri, utile esset semel in die, & maximè antequàm te in somnū dedas, examinare quo modo tempus expenderis, & discurrere per singulas horas, cogitando loca in quibus fuisti, & cum quibus hominibus: quod cogitasti, quid dixisti, quid audisti, quid fecisti, quid omisisti: an ex eo peccato aliis dedisti materiam peccandi: & sic de aliis circumstantiis. Inde tibi doleat, quòd dominum Deum tuum per ea peccata offenderis. Habebis etiam propositū confitendū tempore & loco, & posthac à Dei offensa pro viribus præcauendi. Quod ut tibi largiri dignetur, eius implorabis auxilium: quia citra eius opem, ne à minimo quidem peccato liberari posses: & nisi præseruaret te Deus, in grauissima quæque peccata correreres. Nec est cur te pigeat mētem tuam in tali examine exercere: quia pax & lætitia

tia mentis, quam inde cōsequeris, excedit omne gaudium mundanum. Quòd si absq; magna animi difficultate hunc modum confessionem præmeditandi volueris obseruare, stude in paucis delinquere, ut pauca possis recollere, & confiteri.

*Ne prius admittas somnum, quam cuncta diei
Acta ter excurras, bona, seu mala quæque
notanda.*

*Excessi, quidnam deliqui, quid vel omisi
Insipiens, ubinam primum me perdidit error?
Turpia deinde animo cōstans extrudere tenta.
At bona si qua tibi fuerint, gratulabere
letus.*

*Quæ inter confitendum obser-
uanda sunt.*

VBi pœnitens secum omnia diligēter discussit, & pensiculauerit: tum demum cum maximo pudore, contritione, humilitate, & fiducia veniæ à Deo impetrandæ: nō tanquàm peccatorum suorum fabulam recitaturus, sacerdoti se offerat, & facto crucis signo dicat:

Benedicite pater.

Et post pauca sacerdotis verba, dicat:
Confiteor Deo omnipotenti, & beatæ
Mariæ semper virgini hono angelō meo,
& omnibus sanctis Dei & vobis pater:
quia ab hora qua peccare potui, usque in

præsentem diem peccaui nimis cogitatione, locutione, opere, & omissione. Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa.

Hic incipiat dicere, quo modo peccauerit, primum in fide & articulis fidei, deinde in præceptis decalogi, in peccatis capitalibus, in quinque sensibus, an peccati alieni causa fuerit, & quo modo. Dicatque an cogitatione tantum, an etiam opere, an locutione, au omissione peccauerit, non omittens simul confiteri de circumstantiis peccatum aggravantibus. Quod si inter confitendum hunc ordinem seruare noluerit, duobus modis poterit peccata exponere.

Primo modo: Si à die nouissimæ suæ confessionis incipiat, & per singulos dies aut hebdomadas usque ad præsentem diem discurrendo, dicat peccata, quæ temporibus illis commiserit. Aut ordine tetrogrado, à præsentem die incipiat & peccata sua explicando usque ad nouissimæ confessionis diem gradatim ascendat.

Secundo modo: Si grauisima quæque peccata, quæ certo nouerit se fecisse, & postea leuiora peccata explicet, quibus explicatis, generalia & leuia peccata dicat, quæ numero vix possunt explicari: ut sunt cogitationes leues & otiosæ, verba leuia & otiosa, negligentia & pigritia, iactura temporis,

auer

auersio cordis à Deo inter orandū, non factis iusta de beneficiis Dei gratiarū actio, superflua cura de corpore & rebus temporalibus, turbationes leues contra proximū, iudicium leue alieni cordis, & similia.

Pœnitens inter confitendum de vana gloria ratione alicuius boni spiritualis habita, aut de omissione alicuius boni quod sit solitus facere, summopere caueat, ne ex declaratione illa in maiorem vanam gloriam impinguat, utpote volens ea ratione confessario suo iudicari deuotus.

Caueatque ne de humili, frequenti, & pura confessione, aut de paucis leuibusque peccatis appetat à confessario commendari: quod si senserit se vulneratum, non timeat, in fine confessionis detegere vulnus.

Vbi autem quæcumque nouerit confitens: sacerdoti humiliter diligentique declarauerit, addet:

In istis & in multis aliis ego miserrimus peccator offendi creatorē meū: ideo dico meam culpam, meam culpam, meam maximam culpam: & rogo à Deo veniam, precorque beatissimam virginem Mariam, bonum angelū meum cum omnibus sanctis, & te patrem, ut oretis pro me miserrimo peccatore apud dominum Deum nostrū Iesum Christum omnipotentem, ut mise-

T 3

rez

reatur mei. Si plura occurrerent, libenter confiterer: à te autem pater mi suppliciter peto, vt à peccatis me absoluas, & sacrosanctæ Ecclesiæ me reconcilies,

Excommunicatus maiori excommunicatione debet prius absolui ab eo, penes quem est absoluere, quàm possit à curione suo de aliis peccatis absolui.

Sed de reseruatis, quæ excommunicationi non subiacent, potest à curione (cui de omnibus peccatis confiteatur) absolui: ea tamen lege, vt postea super reseruatis adeat episcopum, aut eius vicarium: cui si prius de reseruato tantùm confiteatur, postea tamen curioni suo de omnibus peccatis suis cõfitens, plenam de omnibus peccatis & reseruatis & non reseruatis, petat absolutionem.

Verũtamẽ in extrema necessitate vnusquisq; sacerdos non tantum ab omni peccato, sed etiam ab omni sententia excommunicationis potest absoluere. Si tamen conualescat, episcopum adire obligabitur.

Hic notandũ est, nos non posse passim & à quolibet sacerdote de peccatis nostris absolui, sed tantum à summo pontifice, episcopo nostro, & curione, aut à sacerdotibus, quibus ipsi hanc potestatem fecerint.

Si pœnitens videat propter causam ratio

ionabilem se aut non posse aut non debere iniunctam à sacerdote pœnitentiã adimplere, confessario causam humiliter declaret, & aliam pœnitentiã postulet.

Quæ post confessionem obseruanda sunt.

Pœnitentiæ adimplendæ prima cura esse debet. Postea longanimitati & patientiæ diuinæ agendæ sunt gratiæ, quæ ipsum peccatorem expectauit ad pœnitentiã; nolens eum continuò iudicare, sed patienter sustinens peccata: neque propterea ab eo retraxit sua beneficia. Postremo cauendæ sunt periculosæ occasiones peccandi in eodem peccato, de quo pœnitens antea fuerit confessus.

DE SATISFACTIONE.

Satisfactio est peccatorum causas excidere, nec suggestionibus earum aditum indulgere. Causæ autem peccatorum sunt occasiones alliciẽtes ad peccandũ. Ex contritione & proposito confitendi tempore & loco, Deus absoluit hominem à culpa, restituitq; gratiam gratum faciẽtem, non tamẽ totam pœnã peccato debitam remittit hoc ipso: sed pœnam æternã mutat in temporalẽ, in mũdo aut purgatorio iuendã. Sed quia purgatorij pœna omnẽ mũdi

poenam excedit: peccata quoque nostra si nos ipsi in praesenti puniremus, nullum qui ea in futuro seculo puniret, inueniremus. Idcirco tempore gratiae & misericordiae (id est tempore vitae nostrae) satius esset poenitentiam agere, & peccatis nostris satisfacere, quando leui supplicio grauissimam purgatorii poenam euitare possumus, quam tempore iustitiae & seueritatis poenas condignas perdere, ubi quod deest de voluntario, suppletur in tormento. Itaque satius multo est, ut bona quae pro anima nostra post mortem nostram ab amicis expectamus, eadem nos ipsi agamus: quam ut amicis nostris, fortasse oblitis, ea committamus agenda. Beatius quippe est liberum exire, quam post vincula libertatem quaerere.

Sacerdos poenitentiam iniungit confitenti duabus de causis. Aut ut ex labore adimplendae poenitentiae, poenitens in posterum a tali arceatur peccato: Aut ut ea sit satisfactoria partis poenae peccato debitae, alioqui in purgatorio luendae.

Grauiora peccata grauiorem requirunt poenitentiam, leuiora autem leuiore. Quia qualis praecessit offensio, talis debet subsequi reconciliatio: & tanto debemus ad peccati nostri ultionem esse proniores, quanto ad culpam fuimus propensiores: & quanta
fuit

fuit peccati voluntas, tanta esse debet ad poenitendum deuotio, ut iuxta mensuram culpae, sit & mensura poenae. Non enim leui contritione agendum est, ut debita illa remittantur, quibus mors aeterna debetur: nec pauca opus est satisfactione pro peccatis illis, propter quae paratus est aeternus ignis. Quorum onus aut animae suae laesionem qui perfecte senserit, ille quidem nullo modo aut certe parum sentiet corporis poenam: nec reputabit laborē, quo peccata nouerit deleri praeterita, & caueri futura.

Poenitens omnes poenitentiae suae fructus paruos reputet: nunquam credat sufficere, semper doleat, semper coram domino, ante quem peccauit, erubescat: dolor cum vita finiat, ubi deficit dolor, deficit & poenitentia: si autem poenitentia finitur, quid de venia relinquatur.

Optimus satisfaciendi modus est, commissi peccati frequēs detestatio. Deo enim quando absoluit hominē a vinculo peccati, ligat eū vinculo perpetuae detestationis peccati, saltē in habitu: ut si aliquando peccati in mentē venerit, illud nominatim detestetur, alioqui videretur illud approbare, & rursus delinquere. Bernardus: Verē poenitens semper est in dolore & labore: dolet de praeteritis, laborat pro futuris cauēdis.

Non sufficit à peccato desistere, tamen si id aliquid est, nisi peccati sufficiens agatur pœnitētia. Neque enim scriptor si à scriptio-
ne cessauerit, qui alia non addidit, etiam illa, quæ scripserat, deleuit. Nec & simili modo qui contumelias irrogat, si solūmodo tacuerit satisfecit, cum profectò necessē sit, vt verba præmissæ superbix verbis subiūctæ humilitatis impugnet. Nec debitor absolutus est, quia alia non multiplicat nisi & illa, quæ mutuo acceperat, soluat. Ita dum Deo delinquimus, nequaquam satisfacimus, si ab iniquitate desistamus, nisi voluptates quoque quas dileximus, è contrario appositis lamentis insequamur.

Opus satisfactorium. { Contritio,
Confessio,
Verecundia confessionis comes,
Detestatio peccati,
Eleemosyna,
Ieiunium,
Oratio.

Per eleemosynam intelligitur executio operum misericordix & corporalis & spiritalis, & quicquid facimus in vtilitatem proximi. Per ieiunium omnis corporis afflictio & tribulatio.

Per

Per orationem, omne opus interius & exterius ad cultum patriæ pertinens: cuiusmodi sunt omnes gestus corporis, quibus Deo seruimus, sancti affectus & similia.

Opus satisfactorium debet esse { Voluntarium,
Bonum,
Benefactum,
Cedēs in Dei honorem,
Laboriosum suapte natura.

DE PECCATO RECIDIVO.

Ille duntaxat pœnitentiam dignè agit, qui sic præterita mala deplorat, vt futura iterum non committere proponat. Augustinus. Inanis est pœnitētia, quæ sequēs culpa cominuat: nihil profunt lamenta, si replicantur peccata: nihil valet à malis venis pōscere, & mala denuò iterare. Idem alibi: Caueat præterea, quem vera delectat pœnitentia: bona enim est peccati confessio, si & curatio consequatur. Nam quid prodest detegere plagā, & non adhibere medicinā? Vis verus pœnitens esse, cessa à peccato, & noli amplius peccare. Caue autem dixeris te non posse à peccato abstinere, quantumlibet laboraueris. Benignus est enim Deus (inquit Bernardus) qui non patitur nos entari, ultra quàm possumus: maxi-
mè

méque inter initia conuersionis oleo misericordiae linit vlcera: vt nec morbi quantitas, nec curationis difficultas vltra quam expedit, innotescat. Quoniam igitur plerique de peccato dolent, confitentur, & satisfaciunt, subinde tamen in idem peccatum recidunt: Idcirco de peccati fuga est nobis dicendum.

Peccatum vitatur, peccandi occasionem cauendo: vtpote,

Voluptatem. Ludos prohibitos.

Speſtacula turpia.

Prauum ſodalem. Et id genus reliqua.

Qui cognoſcet ſe in aliquod peccatum procliuem, & ſepe in idem peccatum recidere: tribus ad id vitandū vtetur remediis.

Primum. Apud ſe ſtatuat, quoties in idem peccatum reciderit, primo quoque tempore ſatisfactionis partem implere: veluti in pane & aqua ieiunare aut psalmos pœnitētiales dicere, aut pecuniam aliquam pauperibus erogare, aut intra tertium diem de illo peccato confiteri, aut aliud ſimile opus bonum facere.

Secundū. Apud ſe ſtatuat, quòd quoties de eo peccato tentabitur, ſeptem psalmos pœnitētiales dicet, aut paſſionis hiftoriam, aut ad virginem Mariam hanc vel illam dicet orationem, aut ad alium quempiam ſanctum,

ctum, aut ante crucifixi imaginem, toties flectet genua, priuſquam ad peccatum illud animi ſui adplicet cogitatum.

Apud ſe ſtatuat, quòd quoties de eo peccato tentabitur, animum ſuum adplicabit ad cogitandum malum inde ſibi eueniens: vtputa damnationem æternam, mortis periculum, mortem omnibus horis imminētem, priuationem gaudiorū paradifi, conſortij Dei & ſanctorum eius, ſocietatem dæmonum & damnatorum, & ſimilia id genus.

Mors tua, mors Chriſti, fraus mundi, gloria cæli.

Et dolor inferni, ſunt meditanda tibi.

M E T H O D I
C O N F E S S I O N I S
D E A R T E B E N E
M O R I E N D I.

S E X T A P A R S.

De mortis necessitate.

Primū ca-
put.

STATUTUM est omnibus hominibus semel mori, in pœnam quidem gravisimam propter peccatum primorum parentum. vitam enim mortalitatem (id est, moriendi necessitatem) primi patres trās fuderunt in posteros: quia de fructu vitæ edentes, in Deum peccauerunt: peccatum præcessit, & secuta est mors: peccando vitam amiserunt, & mortem inuenerunt. Sicuti è diuerso immortalitatem in longam posteritatem transfudissent, si non peccassent. A qua mortis generali sententiā nemo excipitur, vt nemo superbiat.

De mortis incertitudine.

Secundū
caput.

Nihil est certius morte: hora autē mortis, loco, & modo nihil est incertius. Quis enim potest scire, quando morietur? vbi? qualiter? an bene? an malè? an gladio? an igne? an aqua? an alio mortis genere?

ne? nimirum nemo. Mors enim omni loco, omni tempore nobis struit insidias, nos expectās. insequensq;, tanquā in vmbra corpus. Quis enim est tam stultus, quamuis sit adolescens, cui sit exploratū, se ad vesperū esse victurum? Quid aliud est vita nostra, quā cursus ad mortem? Igitur qui sapiet, omnī loco, omni hora mortē expectabit, omni hora paratus, quasi eadem hora esset sine dubio moriturus: senibus enim est in valuis, iuuenibus verò in insidiis. Cuius horam Deus voluit nos latere, vt dum incerti essemus quando moreretur, semper ad mortem parati inueniremur. Quāobrem homo viuens & incolumis, debet Deum suum agnoscere, & ad eum cōverti, & non expectare vsque ad horam mortis. Quia imprudentem hominem & impræmeditatū plerunq; mors intercipit: & qualem mors inuenit hominem, talem homo inuenit mortem. Perfecti moriuntur cum securitate & lætitiā iusti, cum spe & fiducia: Iniusti, cum tremore & diffidentia.

Quod vitiis mors est desiderabilis.

Inter infinita pericula iugiter ambulamus, nimirum inter dæmonum laqueos, hominum gladios, carnis motus illicitos, corporis pœnas, dolores, laboresque nimios. Ruinosum est corporis domicilium

Tertium
caput.

in

in quo uiuimus: procellosum est mundi pelagus, inter quod currim⁹: periculofum est quicquid terrenū diligamus. In quib⁹ enim voluptatem quærimus, in iis miseriam plerunque inuenimus. Et ubi felicitatis locus esse creditur, maior plerūq; infelicitas inuenitur. Nec ab re cœlestis illa prouidentia præsentem vitam, tot tantisq; his malis cumulauit: sed secundum altitudinem sapientiæ suæ misericorditer cōstituit, ut per temporalia, quæ patimur, purgaremur à peccatis præteritis, & caueremus diligentius à futuris, retūderetur nostra superbia, & negligentia seu vecordia propelleretur, & auerentur merita: imò compelleremur mundum contemnere, vitam caducam paru facere, ad Deum mentes, animos, & desideria subleuare, & ad vitam gloriosam totis præcordiis aspirare. Sancti enim qui illius cœlestis gloriæ & dulcedinis modicum degustauerunt, omnia terrena fastidiunt, mundi delicias abhorrent, vitam præsentem despiciunt, ad abyssum cœlestis dulcedinis totis præcordiis anhelant, & diuini amplexus expectationem nimis impatienter tolerant, cum Apostolo dicētes: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? cupio enim dissolui, & esse cum Christo: quia quæadmodum desy

derat

derat ceruus ad fontes aquarum, ita desyderat anima mea ad te Deus.

Quamuis mors tot, tantæque bona nobis aduehat, & eò animū deducat, ubi æternus futurus sit, tamen reliquū vitæ nostræ à Deo præscriptū, non est à nobis deserendum: nec est iniussu Imperatoris (id est Dei) de præsidio & statione vitæ decedendum, sicut nec nostra sponte huc venimus. Vnde sui prorsus obliti, nec satis sibi consuluisse & prouidisse mihi videntur, qui eo tempore, quod ad viuendū datum est, contenti non sunt: præsertim cum breue tempus ætatis satis longum sit ad bene honesteque viuendum. Quid enim interest, an iuuenis, an senex quis moriatur, & ad mortem humani generis terminum, quasi in portum ex procellofis huius mundi fluctibus perueniat: cum numerus annorū perse nec miserum faciat, nec beatum?

De morte iustorum.

Quoniam nil pretiosius est, quàm in manu Dei esse, in qua sunt iustorū Quartū caput. anime: idcirco pretiosa est in cōspectu Domini mors iustorum eius. Si tamen ea sit dicenda mors, quæ in lucrū cedit morientis, & tanquam finis laborum, tanquam victoriæ consummatio, tanquam vitæ ianua, tanquam perfectæ securitatis ingressus, &

V tan

tanquam initiū retributionis, animā summo bono sociat. Iusti enim ex hac vita decedentes, de labore transeunt ad quietem, de vilitate ad gloriā, de paupertate ad regnum, de timore ad securitatē, de dolore ad gaudium, de morte ad vitam, eam quidem, quæ sola est vita nominanda: utpote, quibus mors nihil aliud est, quā exitus de carcere, finis exilij, laboris consummatio, ad portum applicatio, peregrinationis terminus, grauisissimi oneris, id est corporis depositio, de domo ruinosa liberatio, omnium malorū consumptio, omniū periculorū euasio, debiti naturæ solutio, reditus ad patriā, ingressus ad gloriam. Vnde ille dies, quo sancti ex hoc mundo migrantes in cælo recipiuntur, illis natalitius dicitur, quasi tum demū viuere incipiant, cum vita hac corporali sunt defuncti: utpote, quorum mors, ut præsentis est exitus vitæ, ita & introitus melioris.

De morte malorum.

Quinti caput. **M**ors peccatorum est pessima. Mala quidem in amissione mundi, & eorum, quorum iucunda erat præsentia, gratus aspectus, & familiaris cohabitatio. Pæior in separatione carnis ab anima. Pessima autem in ignis gehennæ afflictione. Damnatorum enim pœna superat omnia sanctorum.

sanctorum martyrum tormenta, etiam in vnum collata. Habet peccator horrorem in exitu, dolorem in transitu, pudorem in iudicis æquissimi conspectu, & pauorem nimium, cum de mundo egrediens ad incognitam penitus venit regionem, in qua ipsi anime tartarei angeli, teterrimæq; creature occurrunt, eam ad perpetuos cruciatus rapientes. Diuidunturq; eius bona in tres partes: anima datur daemonibus, cadauer vermibus, bona temporalia hæredibus, plerumque aut ingratis aut prodigijs.

De periclitatione in morte.

In mortis articulo, nisi Deus homini Sextum specialiter subueniat, diabolus quā maxime potest, homini insidiatur, tentans eum in primis de veritate fidei, & suadens ei infidelitatem, proponens etiam ob mentis oculos peccata commissa, ut peccatorem in desperationē inducat. Ad hæc plerumque inenarrabilis est dolor ille, cum separatur anima à suo corpore. idque adeo, ut vix possit homo aliud cogitare, quàm quod in corpore sentit, maximū videlicet & grauisimū dolorē. Ideo scribitur: In morte, nemo est, qui memor sit tui Dñe. Augustinus: Percutitur hæc animaduersione peccator, ut moriens obliuiscatur sui, qui dum viueret, oblitus est Dei. De hac autē in mortis articulo

periclitatione optime Bernardus, Ostium nostrum maligni spiritus obsident, & aduentum nostrum illæ horrendæ effigies præstolantur: ideo formido exire, & in ipso contremisco portus ingressu, non confido propè assistere, qui excipiat exeuntem, securè non exeo, nisi dominus ipse custodiat exitum meum. Heu erò ludibrio dæmonum intercipientium, non assistente qui redimat, neq; qui saluum faciat.

Quomodo morientibus est subueniendum.

Quoniam in tota vita discendum est mori: idcirco ut unusquisq; cognoscat qua ratione feliciter mori possit, aut morientibus subuenire, de Arte bene moriendi quædam subiiciemus, ex tripartito Ioannis Gersonis maxima ex parte sumpta materia.

Tribus exhortationibus saluti morientis consulere possumus.

Prima. **C**onsydera frater charissime, omnibus cuiuscunq; sint conditionis & status, constitutum esse semel mori, aliis tardius, aliis citius, secundum cursum durationis, quem à Deo acceperunt. Cuius potentissimæ manui omnes sumus subditi, ut naturæ debitum soluamus, cum domino Deo nostro visum fuerit, qui in hoc mundo comorandi

morandi dedit nobis diuersorium, non habitandi. Non est ergo cur vitam istam tanto studio desideres, in qua sæpe quanto amplius viuitur, tanto plus peccatur, quanto est longior, tanto culpa maior. Quotidie enim crescunt mala, & subtrahuntur bona. Itaque tibi potius est gaudendum, quòd per hanc mortem ex vita hac temporali & misera, ad vitam æternam beatamque commigres.

Secunda. Agnosce charissime frater, cum gratiarum actione, beneficia in te à Deo collata. Quòd tibi hætenus, etiam in hac extrema vitæ tuæ periodo, sui cognitionem tibi benignè indulserit. Quòd morte repentina te opprimi noluerit. Quòd te creaturam suam per orthodoxæ fidei religionem ad cœlestem hæreditatem misericorditer vocauerit. De his & aliis innumeris beneficiis domino Deo nostro habe gratiã, ad inexhaustam eius misericordiã confugiens, & de peccatis tuis veniã humiliter postulans.

Tertia. Consydera frater charissime, quòd Deus pater filium suum dilectum, infontem & innoxium, in quo sibi bene complacuit, pro nobis miseris peccatoribus tot & tantas tribulationes sustinere voluit. Vnde cum in vitæ tuæ excursu multa peccata, eaque gravissima commiseris, pro quibus pœnas his

longè acerbiores commeruisti, huius mor-
bi & mortis dolorem patiēter tolerare de-
bes. Deum humiliter rogās, vt præsens do-
lor tibi valeat ad peccatorum tuorum re-
missionem, purgatorij horribiles crucia-
tus in istam afflictionem tuam per suam
misericordiam cōmutet, & pro pœnis futu-
ris det tribulationes præsentēs quæ nullæ
sunt ad futuras. Quod si contrito corde pe-
tieris, pœnam necessariam tanquàm vo-
luntariam feres, & purgatorium tuum fa-
cies hīc in mūdo, videlicet has pœnas alio-
qui necessarias, & quas nulla ratione posses
evitare pro peccatis tuis soluendo. Patien-
ter mortem tolerauerunt Christus & mar-
tyres: quicquid in carne toleras, lenius esse
credas eorum tormento. Velis nolis morie-
ris. Fac igitur de necessitate virtutem, vt
dum tributum naturæ persoluis, apud Deū
inuenias meritum.

*Hoc modo morientem
interrogabis.*

Prima. **N**onne vis frater charissime, & mori
& viuere in soliditate fidei Iesu Chri-
sti, tanquàm verus Christianus?

R. Volo.

Secunda. Nonne petis à Deo veniam peccato-
rum, quæ commisisti contra eius summam

maie

maiestatem, & quod eum dignè non ho-
norasti? R. Peto.

Nonne tibi deliberatum est, vitā tuam
in melius commutare, si tibi incolumi hoc
morbo liberari detur?

R. Est deliberatum.

Nonne Deum rogas sua bonitate tibi
hanc gratiam indulgere, vt ab hoc sancto
 proposito non deflectas: sed cum peccato-
rum superiorum contritione, semper in
bonis operibus proficias? R. Rogo.

Num es tibi conscius alicuius peccati
mortalis, de quo sacerdoti non sis confes-
sus? R. Non.

Nonne de peccatis oblitis libens confi-
tereris, si in mentem venirent?

R. Confitebor.

Nonne desyderas cor tuum & à Deo il-
luminari, vt oblita peccata in memoriam
reuocēs, & de his confitearis?

R. Desydero.

Nonne ex animo omnibus parcis, qui
tibi quoquo modo fuerunt molesti?

R. Parco.

Nonne omuibz veteribus inimicitiis
ex tuo expunctis animo, cum inimicis pa-
ratus es in gratiam redire?

R. Sum paratus.

Nonne ab iis veniam postulas, quos ali

V 4

quando

quando dictis, aut factis offendisti?

R. Postulo.

Vndeci- Nonne vis omnia per te ablata restitui?

R. Volo.

Duode- Nonne omnem quem pateris dolorem
cima. propter Deum æquo animo toleras?

R. Tolerō.

Orationes breues in morte dicenda.

IN manus tuas Domine commendo spi-
ritum meum, redemisti me Domine
Deus veritatis.

Iesu Christe misericordiarum pater, mi-
sericordiam fac mihi pauperulæ creatu-
ræ tuæ.

Adiuua me in hac extrema necessitate
succurre animæ egenti & desolatæ, domi-
ne Deus noster, vt non à canibus inferna-
libus deuorentur.

Dulcissime Domine Iesu Christe, ob
honorem & virtutem tuæ benedictæ pas-
sionis, iube me ascribi in numerum electo-
rum tuorum.

Domine Iesu Christe fili Dei viui, pone
passionem, crucem, & mortem tuam, inter
iudicium tuum & animam meam.

Creator, & redemptor meus Iesu Chri-
ste, torum me tibi dedo, non me renuas: ad
te venio, non me repellas.

Nunc Domine secundum voluntatem
tuam

tuam fac mecum misericordiam, & præci-
pe in pace recipi spiritum meum.

Sonet in mentis meæ auribus vox illa
dulcis, Domine Iesu: Hodie mecum eris in
paradiso.

Inde salutet virginem Mariam, dicens:
Maria mater gratiæ, Mater misericordiæ,
Tu nos ab hoste protege, Et hora mortis
suscipe.

Angelos deinde precibus inuitet, dicens:
Spiritus cœlorum angeli beatissimi, as-
sistite (quæso) mihi migranti ex hoc seculo
& potenter eripite me ab immundorum
spirituū infidiis, & animam meam in ve-
strum consortium assumite. Tu præcipue
angele bone, custos meus.

Postremò sanctos, & sanctas, quas singu-
lari obseruantia coluit, precibus ad auxiliū
suum inuitet, dicens:

O gloriosissime sancte N. vel sancta N. in
te spem, & confidentiam mihi apud Deum
patrocinandum dum viuerem collocaui. Nūc
maximè (si vnquam aliàs) tuo est mihi o-
pus auxilio: succurre igitur, & in adiutoriū
meum intende in hoc extremæ necessita-
tis articulo.

Quomodo morienti est providendum.

SI ægrotus à fidei veritate quoquo mo-
do exorbitet, proponatur ei sancto-
rum

V s rum

rum martyrum exemplum, qui in testimonium huius orthodoxæ, & veræ religionis Christianæ tot, & tanta tormentorum genera passi sunt.

Si peccatorum veniam desperet, proponatur ei, quod si maxima est ipsius peccatis impietas, maior tamen est Dei misericordis pietas: excedit enim omnium criminum quantitatem & numerositatem: quæ in communi posita, offertur omnibus: à qua nemo est expers, nisi qui eam renuerit, infinitaq; est, peccatorum verò etiam ab origine mundi commissorum, finitus est numerus: quibus omnibus minima gutta pretiosissimi sanguinis Domini Dei nostri in passionem diffusum, præponderat.

Præterea quod Iudam (qui sceleratissimus omnium habetur) Dei nostri singularis clementia ad misericordiam parata erat suscipere, vocando eum amicū: tamen quia desperavit; damnatus est: plusq; desperando peccavit quam Iesum Christum prodendo. Postremo, proponatur ei, quod peccatorum remissio est articulus fidei quo significatur quod quantumcunq; & quotiescunq; homo peccauerit, tamen per veram poenitentiam, peccatorum remissionem consequi potest: quod nisi crediderit, verus Christianus non est.

Si sa

Si sacramentorum Ecclesiæ receptionem differat: ostendatur ei, quod inatura sacramentorum receptio potest prodesse, & non nocere, & quod forsitan nunquam dabitur talis oportunitas eorum suscipiendorum. Præterea ostendatur ei ingens virtus, & efficacia eorum, & periculum, in quod labere, si ea negligeret. Si excommunicatus sit amici diligenter curare debent eum absolendum.

Si mortis aduentus aliquantisper differatur: interim legenda est coram eo passio nis historia, aut alia quævis deuota, & pia, in qua dum esset incolumis, oblectaretur. Aut Dei, & sanctæ Ecclesiæ præcepta: ut exactiore cura meditetur, an in iis aliquo pacto deliquerit.

Si ægrotus ex morbo lingua præpedita, ad interrogationes & admonitiones respondere non valeat, tamen sit mente sana & integra, saltem sine aliquo exteriori, aut solo cordis sensu respondeat: hoc enim sufficit ad salutem.

Præsentetur ei imago Crucifixi, aut beatæ Mariæ, aut sancti quem peculiari veneratione colebat, dum esset incolumis.

Nulla modo amici carnales, ut sunt coniunx, liberi, aut alij amici, aut diuitiæ, in memor

memoriam reducantur: nisi spiritualis fanitas id exigat.

Non detur ei nimia spes corporalis salutis consequendæ, ne ea ex morientis animo salutis spiritualis curam excutiat.

Sed per animæ fanitatem debet sibi corporis incolumitatem à Deo postulare, dum taxat si utilis sit animæ saluti.

Quoniam agens est in patiente benedictio, & corporalis morbus plerunque animi languorem parit, ideò de ani-

mæ salute est prius curandum,

& prius de peccatis est con-

fitendum, quàm de cor-

porali fanitate ha-

benda sit ra-

tio .

M E T H O D I

C O N F E S S I O N I S

F I N I S .

LUGDUNI,
EXCVDEBAT
THEOBALDVS.
PAGANVS.
1561.